

Adaptace osvojitelů na rodičovskou roli

Michaela Císařová

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Michaela CÍSAŘOVÁ**
Osobní číslo: **H10013**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Adaptace osvojitelů na rodičovskou roli**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti rodiny, náhradní rodinné péče, osvojení.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ARCHER, Caroline. Dítě v náhradní rodině. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-578-4.

HOLUB, M., J. HYKLOVÁ a H. NOVÁ. Zákon o rodině: komentář a předpisy související: podle stavu k 1.9. 2007. Vyd. 8. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-668-6.

MATĚJČEK, Zdeněk a kol. Osvojení a pěstounská péče. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.

NOVOTNÁ, Věra a Eva BURDOVÁ. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Vyd. 3. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-86131-72-6.

ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: pravidla hry. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VODÁK, Pavel. Adoptivní dítě a jeho rodiče: O jistotách a pochybnostech rodičovského svazku. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1968. ISBN 08-056-68.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Michaela Jurtíková
Ústav pedagogických věd

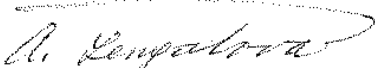
Datum zadání bakalářské práce:

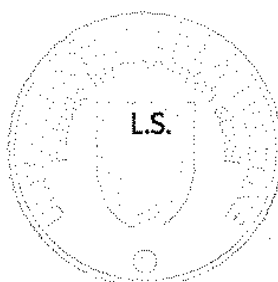
30. listopadu 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

3. května 2013

Ve Zlíně dne 12. února 2013

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 18. 4. 2013

..... *Cisáková Michaela*

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá problematikou adaptace osvojitelů na rodičovskou roli. Teoretická část je nejprve zaměřena na současný stav v náhradní rodinné péči v České republice. Dále pojednává o osvojení jako jedné z forem náhradní rodinné péče. Osvojení je pojímáno nejprve z pohledu legislativních dokumentů, dále jsou zmíněny organizace a orgány činné v osvojení a v neposlední řadě je charakterizován průběh procesu osvojení. Poslední teoretickou částí je proces adaptace osvojitelů na rodičovskou roli.

Empirická část seznamuje s výsledky kvalitativního výzkumu, který byl realizován formou rozhovorů s rodiči osvojených dětí. V závěru jsou uvedena doporučení potencionálním osvojitelům a návrhy pro orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Klíčová slova: adaptace, náhradní rodinná péče, orgán sociálně-právní ochrany dětí, osvojení, rodičovská role

ABSTRACT

Bachelor thesis deals with the issue of adaptation of adoptive parents to their parental role. The theoretical part focuses firstly on the current state of foster family care in the Czech Republic. It also deals with adoption as a type of foster family care. At first the adoption is conceived from the perspective of legislative documents, organizations and authorities involved, later on the process of adoption is characterized. The last part of theoretical part contains the process of adaptation to adoptive parental role.

The empirical part presents results of qualitative research that was conducted through interviews with parents of adoptive children. The resume offers recommendations for potential adoptive parents and suggestions for authority of social-legal protection of children.

Keywords: adaptation, foster family care, authority of social-legal protection children, adoption, parental role

Motto:

„Nikdy, ani na minutu nezapomeň, že ses nenarodil pod mým srdcem, ale v něm.“

Neznámý autor

Poděkování:

Děkuji paní Mgr. Michaele Jurtíkové za konzultace a odborné vedení při zpracování této bakalářské práce, za její podnětné připomínky a pomoc. Dále děkuji Oddělení sociálně-právní ochrany dětí při Městském úřadu v Třebíči, jmenovitě paní Silvii Klementové za zprostředkování kontaktů na osvojitelské rodiny. Můj dík patří také jednotlivým osvojitelským rodinám, které byly ochotny poskytnout mi rozhovor pro empirickou část bakalářské práce. V neposlední řadě děkuji mé rodině a přátelům za trpělivost a podporu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Michaela Císařová

OBSAH

ÚVOD.....	3
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	5
1 SOUČASNÁ SITUACE V NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČI V ČR.....	6
1.1 INSTITUTY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE	7
1.2 NOVELIZACE ZÁKONA O SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANĚ DĚTÍ	9
1.3 TRENDY V INSTITUTU OSVOJENÍ.....	11
1.3.1 Osvojení nevlastního dítěte	12
1.3.2 Mezinárodní osvojení.....	13
2 OSVOJENÍ.....	14
2.1 Z HISTORIE OSVOJENÍ.....	15
2.2 PRÁVNÍ RÁMEC OSVOJENÍ	17
2.3 ORGÁNY A ORGANIZACE ČINNÉ V OSVOJENÍ	18
2.3.1 Orgán sociálně-právní ochrany dětí	20
2.3.2 Zařízení ústavní výchovy	21
2.3.3 Středisko náhradní rodinné péče	22
2.4 PRŮBĚH PROCESU OSVOJENÍ.....	23
3 ADAPTACE NA RODIČOVSKOU ROLI.....	26
3.1 1. FÁZE: MOTIVACE K RODIČOVSTVÍ.....	28
3.2 2. FÁZE: PŘÍPRAVA OSVOJITELŮ NA RODIČOVSKOU ROLI	30
3.3 3. FÁZE: PRVNÍ KONTAKT OSVOJITELŮ S DÍTĚTEM	31
3.4 4. FÁZE: VYTVÁŘENÍ PODMÍNEK PRO NOVOU RODINU.....	32
II. PRAKTICKÁ ČÁST	35
4 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	36
4.1 STANOVENÍ VÝZKUMNÝCH CÍLŮ	36
4.2 SPECIFIKACE VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	36
4.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	37
4.4 METODA SBĚRU DAT	37
5 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	39
5.1 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU	39
5.2 ANALÝZA DAT V KATEGORICKÉM POJETÍ	40
5.3 INTERPRETACE DAT.....	56
ZÁVĚR	59
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	61
SEZNAM PŘÍLOH.....	64

ÚVOD

Rodina je základní jednotkou celé naší společnosti a jejím hlavním cílem a smyslem je vychovávat a pečovat o děti, které dále zajišťují přežití lidského rodu. Tento koloběh života je uplatňován po celá staletí a zdá se, že toto fungování společnosti i nadále bude neměnné. V současné době však můžeme pozorovat krizi, kterou rodina prochází. Pokud budeme hovořit v konkrétních příkladech, které nejvíce postihují děti, můžeme zmínit stále zvyšující se rozvodovost, rodiny s jedním dítětem nebo zcela bezdětné a také rodiny, které své děti týrají, zanedbávají, sexuálně zneužívají, anebo je opouštějí.

V takových případech zasahuje do výchovy a péče o děti stát, respektive pověřené orgány sociálně-právní ochrany dětí. Jejich prostřednictvím se ohrožené děti dostávají do různých forem náhradní rodinné péče, která je v České republice poměrně široká. Za nejvhodnější podobu této péče považujeme osvojení, které je předmětem bakalářské práce. Bohužel se v našich institucionálních zařízeních, které zajišťují výchovu a péči o děti, nachází mnoho těch, které nejsou k osvojení vhodné. Jedná se jednak o děti, které nejsou tzv. právně volné, tudíž nemohou být osvojeny, a jednak i děti se zdravotním postižením, děti staršího věku či děti jiného než většinového etnika, pro které se velmi obtížně hledají vhodní náhradní rodiče.

Jak již bylo zmíněno, předmětem bakalářské práce je osvojení, konkrétně pak adaptace osvojitelů, tedy rodičů osvojených dětí, na rodičovskou roli. Tématem adaptace osvojitelů jsme se chtěli zabývat především z toho důvodu, že mnoho publikací a výzkumů bylo zaměřeno na adaptaci dítěte do osvojenecké rodiny, nicméně na druhé straně tohoto závazného vztahu stojí rodiče, kteří se také musí přizpůsobit nově vzniklým podmínkám a novému způsobu života, který se po příchodu dítěte do rodiny bezesporu změní.

Cílem této bakalářské práce je prostřednictvím rozhovorů s rodiči osvojených dětí zmapovat průběh jejich adaptace na rodičovskou roli, tedy řečeno s trochou nadsázky, jakým způsobem se dokázali vyrovnat s tzv. kulturním šokem, který s sebou přináší změnu v životním stylu i změny v partnerském soužití.

Bakalářská práce se v teoretické části zabývá současnou situací v náhradní rodinné péči a akcent je kladen na novelizaci zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Dále se zabýváme procesem osvojení a jeho historií, osvojení je pojímáno také z pohledu legislativních dokumentů, následně je podáván ucelený přehled o organizacích a orgánech, které se aktivně podílejí na procesu osvojení, a v neposlední řadě je nastíněn průběh

procesu osvojení. Poslední teoretickou částí je proces adaptace osvojitelů na rodičovskou roli a její jednotlivé fáze, kterými osvojitelé postupně procházejí. Empirická část je zaměřena na rodiče osvojených dětí a jejich adaptaci na rodičovskou roli.

Přínos bakalářské práce shledáváme především ve zmapování procesu adaptace osvojitelů na rodičovskou roli, díky kterému budeme schopni předat možné návrhy a doporučení, které by mohly být užitečné pro osvojitele budoucí. Bakalářská práce může být také motivací pro osoby, které zatím o náročném procesu osvojení pouze uvažují a na základě zkušeností osvojitelů se tak mohou snáze rozhodnout. Zkušenosti osvojitelů mohou být dále vnímány jako zpětná vazba pro orgán sociálně-právní ochrany dětí, který na jejich základě může učinit potřebné změny ve stávajícím systému osvojení. Návrhy na zlepšení a doporučení, které jsou obsahem této práce, budou k dispozici na Oddělení sociálně-právní ochrany dětí při Městském úřadu Třebíč, tudíž bakalářská práce bude pro potencionální osvojitele dostupná.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOUČASNÁ SITUACE V NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČI V ČR

Náhradní rodinná péče je společně s péčí institucionální, tedy ústavní, považována za institut náhradní výchovy, který je uplatňován v případě, že dítě nemůže být vychovááno ve své původní rodině. Systém náhradní rodinné péče má obecně přednost před výchovou v zařízeních ústavní výchovy, nicméně se zde stále nachází mnoho dětí, které na svoje náhradní rodiče čekají. V současné době je možné pozorovat tendenci ze strany státu i nejrůznějších nestátních institucí, aby výchova v rodině výrazně převýšila výchovu ústavní, což dokazuje i debata nad plánovaným rušením kojeneckých ústavů, novelizace zákona o sociálně-právní ochraně dětí nebo celková transformace sociálních služeb s jednoznačným akcentem na deinstitutionalizaci.

Deinstitutionalizace je proces zaměřující se na proměnu ústavní péče v péči v přirozeném rodinném prostředí a to co v největší možné míře. O deinstitutionalizaci se v současné době hovoří především v souvislosti se sociálními službami, nicméně se dotýká také zdravotnických zařízení a školských zařízení pro výkon ústavní výchovy, ze kterých nejčastěji pochází děti umístované do náhradní rodinné péče. Česká republika byla velmi kritizována kvůli vysokému počtu dětí v institucionální péči, a proto byla přijata opatření, která mají postupně počty dětí v ústavní péči snižovat. Obecně lze konstatovat, že cílem deinstitutionalizace je zkvalitnění života lidí v institucionálních zařízeních, tak aby mohli žít v co nejpřirozenějším prostředí, stávali se aktivními členy společnosti a spolupodíleli se na jejím utváření. (Sociální práce, ©2013)

V kontextu deinstitutionalizace a náhradní rodinné péče se nejčastěji hovoří o rušení kojeneckých ústavů, které původně měly být do konce roku 2013 zcela nahrazeny tzv. profesionální pěstounskou péčí a k 1. 1. 2014 nemělo být dítě do 3 let věku umístěno do kojeneckého ústavu, nicméně v současné době se již o jejich úplném rušení nehovoří. Spíše má docházet k snižování jejich počtu a některá zařízení, která nyní fungují jako kojenecké ústavy, by měla do budoucna poskytovat poradenství a terénní či ambulantní služby rodinám s dětmi, náhradním rodinám i samotným dětem. Téma kojeneckých ústavů a profesionálních pěstounů bude více rozvedeno v kapitole zabývající se novelizací zákona o sociálně-právní ochraně dětí. (Plívová, 2011)

V následující části bakalářské práce se chceme zabývat současnou situací v náhradní rodinné péči, a proto bude nejdříve podán přehled jednotlivých forem náhradní rodinné péče, které jsou v České republice dostupné.

1.1 Instituty náhradní rodinné péče

Náhradní rodinná péče se zabývá ochranou dětí osiřelých, opuštěných a ohrožených syndromem CAN, pro něž je výchova jejich biologickými rodiči nevhodná a ohrožuje jejich život i mravní vývoj. Dítě v náhradní rodinné péči je vychováváno jinými osobami než rodiči v prostředí, které je jejich přirozenému rodinnému prostředí nejvíce podobné, tedy v jiné náhradní rodině. Zákon o rodině stanovuje několik forem náhradní rodinné péče, které jsou v České republice dostupné:

- péče jiné fyzické osoby než rodiče,
- pěstounská péče,
- poručenství,
- osvojení.

Dalšími formami jsou dále opatrovnictví a poručenství, které jsou určeny k ochraně dítěte a jeho zastupování. (Bubleová et al., 2011, s. 37 – 39)

Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče ustanoví soud na základě návrhu, který mu předkládá osoba, jež chce dítě do péče svěřit nebo orgán sociálně-právní ochrany dětí obce s rozšířenou působností. Příčinou svěřením dítěte do této formy náhradní rodinné péče je nedostatečná výchova ze strany rodičů, proto je nutné bránit zájmy dítěte. Důvodem může být vážná choroba v rodině, úmrtí obou rodičů nebo nepřiměřené bytové podmínky. Osobám, kterým je dítě na základě rozhodnutí soudu svěřeno do péče, je stanoven rozsah práv a povinností ve vztahu k dítěti a soud si musí být jistý, že osoba je kompetentní pro výchovu dítěte a zároveň se svěřením dítěte do jeho péče souhlasí. Soud může svěřit dítě do péče příbuzným, osobám důvěrně známým dítěti, může se jednat i o společnou výchovu manželů. Rodičům dítěte i nadále však přísluší vyživovací povinnost a rodičovská zodpovědnost je omezena rozsahem práv a povinností osoby, která péči o dítě převzala. (Holub, Nová a Sladká Hyklová, 2007, s. 138 – 139)

Jednou z forem náhradní rodinné péče je také *pěstounská péče*, která v současné době prochází transformací. Tento institut je určen dětem, které jsou nuceny vyrůstat mimo svoji rodinu a zároveň nebyly svěřeny do péče jiné fyzické osobě nebo pro ně nebyli nalezeni vhodní osvojitelé. Pěstounem může být ustanovena osoba dítěti příbuzná, osoba dítěti známá ale i osoba zcela cizí, u které probíhá zprostředkování pěstounské péče jako u osvojení. O svěřením dítěte do pěstounské péče rozhoduje na návrh osoby soud, který ji může také na návrh pěstouna zrušit. Tato forma náhradní rodinné péče nevyklučuje styk dětí

s jejich biologickými rodiči a po dosažení zletilosti zaniká. „Pravomocí pěstouna je zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti pouze v běžných věcech“ (Bubleová et al., 2011, s. 50). Dítě v pěstounské péči i pěstouni za výkon své funkce dostávají hmotné zabezpečení státu formou dávek pěstounské péče. „V rámci institutu pěstounství lze uskutečnit pěstounství na přechodnou dobu kvůli dočasné neschopnosti rodičů o dítě se starat (nemoc, výkon trestu odnětí svobody)“ (Bubleová et al., 2011, s. 49 - 51).

Další formou je *poručenství*, které může být soudem ustanoveno jednak jako ochranné opatření a jednak lze i dítě do péče poručníka svěřit. Tento institut je uplatňován v případech, kdy rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti nebo jim byla pozastavena či nemají způsobilost k právním úkonům. Poručník je zákonným zástupcem dítěte, kterého ustanovil soud, aby poskytoval dítěti výchovu, péči a spravoval jeho majetek. Výkon poručnické funkce je pod pravidelnou kontrolou soudu a každý rok musí poručník podávat zprávu o poručenci. Poručník i poručenec, který je v jeho péči, mají ze zákona právo na hmotné zabezpečení jako v případě pěstounské péče. (Holub, Nová a Sladká Hyklová, 2007, s. 257 – 264)

Poslední legislativně uzákoněnou formou náhradní rodinná péče je *osvojení*, o kterém je pojednáváno v rámci druhé kapitoly. Osvojení od roku 2014, kdy bude platný Nový občanský zákoník, projde výraznou změnou v tom smyslu, že bude povoleno osvojení zletilého dítěte, především z důvodů dědických záležitostí.

Dle Zezulové (2012, s. 172 – 173) je v České republice také dostupná *hostitelská péče*, která však není stanovena zákonem. Jedná se o dočasný pobyt (víkendový, prázdninový) dítěte v hostitelské rodině, který schválí po písemném souhlasu obce s rozšířenou působností ředitel zařízení, ve kterém je dítě umístěno v ústavní péči. Hostitelskou péči mohou zabezpečovat osoby, které nejsou rodiče ani příbuzní dítěte a prošly odborným posuzováním, které zprostředkovává krajský úřad. Hostitelská péče je především určena dětem, které jsou dlouhodobě umístěny v ústavní výchově, a jejich situace nenasvědčuje tomu, že se budou moci vrátit do své původní rodiny nebo budou osvojeny, tzv. ústavní děti druhé generace. Jedná se zároveň o děti se zdravotním postižením, s výchovnými problémy, děti jiného než většinového etnika či sourozence. Důležité je ale říci, že v momentě, kdy se najde pro dítě vhodná hostitelská rodina, stoupá naděje, že dítě bude mít v této rodině pevnější záchytný bod, než mu nabízí v ústavní výchova. K těmto dětem je nutné v rámci hostitelské péče přistupovat odborně s vysokou citlivostí.

1.2 Novelizace zákona o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí od svého vzniku prošel již řadou změn a úprav. Poslední významná novelizace tohoto zákona proběhla na sklonku loňského roku s právní účinností k 1. 1. 2013. Novela zákona je obsáhlá a dotýká se téměř všech oblastí, které zákon upravuje, nicméně největší změny se týkají pěstounské péče, které jako jedné z forem náhradní rodinné péče bude nyní věnována pozornost.

Novela zákona se již od počátku potýkala s mnohými překážkami a největší na ni čekala v podobě tehdejšího prezidenta republiky Václava Klause, který na začátku září minulého roku novelu zákona vetoval i s podáním odůvodnění svých kroků. Prezident našel podporu u institucí zejména zdravotnického charakteru, jako je Česká lékařská komora, Česká pediatrická společnost či Společnost sociální pediatrie. Prezident se k novele vyjadřoval s výrazným despektem a tvrdil, že byla schválena pod tlakem nejruznějších mezinárodních organizací, podle nichž se v českých ústavních zařízeních nachází vysoký počet dětí a naopak malý počet dětí je umístěných do pěstounských a osvojitelských rodin. Na základě této kritiky se tedy začala utvářet novela, jejímž cílem je zredukovat počet dětí v zařízeních institucionální péče. Toto rozhodnutí podnítilo obavy z rušení kojeneckých ústavů a dětských center a zároveň také z nedostatku vhodných profesionálních pěstounů, kteří by roli těchto zařízení zastávali. (Ochvat, ©2012)

Obavy z nedostatku vhodných pěstounů jsou opodstatněné, nicméně novela zákona upravuje a zlepšuje stávající podmínky pro pěstouny. Jedná se zejména o oblast finančního ohodnocení, ale také oblast požadavků na pomoc a podporu pěstounů či jejich vzdělávání. Do povědomí veřejnosti se profesionální pěstounství dostává prostřednictvím kampaní a náborů, tudíž existuje šance nové pěstouny nalézt. Tendence je dále taková, že by se měla postupně zvedat prestiž povolání profesionálního pěstouna, což by mohl být významný ukazatel pro získání nových pěstounů. Zároveň je nutné dodat, že současné směřování vede k tomu, aby bylo důsledněji a kvalitněji pracováno s rodinou ohroženého dítěte, rozšiřuje se také nabídka služeb pro tyto rodiny, tudíž se očekává, že dojde ke snížení počtu dětí v ústavních zařízeních. (*10 mýtů o rušení kojeneckých ústavů*, 2012, s. 3 – 4)

Prezident Václav Klaus vyjadřuje nespokojenost a pochybnosti také nad tím, že profesionalizací pěstounské péče se zcela potlačí její poslání, neboť nově bude vnímána jako profese, čímž bude zájem o děti a jejich altruismus z velké části potlačen finančním ohodnocením pěstounů, tudíž je zde velká pravděpodobnost, že mnozí z nich se budou své

role profesionálních pěstounů ujímat pouze ze zjištěných důvodů. Za velký nedostatek shledává to, že profesionální pěstouni budou pobírat měsíční plat i v případě, kdy jim dítě do péče ještě nebylo svěřeno. (Ochvat, ©2012)

Obavu z toho, že profesionální pěstouni budou svoji funkci vykonávat především pro peníze, vyvrací tvrzení, že se jedná o velmi náročnou službu, která stejně jako v případě zaměstnanců kojeneckých ústavů musí být náležitě finančně ohodnocena. Zastánci také upozorňují na to, že zájemci o výkon profesionálního pěstounství musí absolvovat proces posuzování a přípravy, tudíž odborníci v této oblasti budou zkoumat motivaci k pěstounství a tvrdí, že psychologické testy jejich pravou motivaci odhalí. (*10 mýtů o rušení kojeneckých ústavů*, 2012, s. 2)

Kritiky se od prezidenta Václava Klause dostalo rovněž pěstounské péči na přechodnou dobu. Jejím principem je, že dítě bude v péči profesionálního pěstouna nejvýše po dobu jednoho roku a následně bude umístěno do jiné pěstounské péče. Dítě tak bude neustále střídát rodiny, zvykat si na nové pěstouny a nové prostředí. Prezident tento způsob shledává za nepřístupný a tvrdí, že by to mohlo mít na dítě daleko větší neblahý vliv než samotná ústavní výchova. Zároveň se zde vyskytuje i obava nad tím, že se pěstouni nebudou chtít po roce péče dítěte vzdát. (Ochvat, ©2012)

Pochybnosti spojené s pěstounskou péčí na přechodnou dobu se snaží zastánci rozptýlit tezí, že oproštění od dítěte by nemělo být pro profesionálního pěstouna obtížné, neboť by měl mít své rodičovské potřeby již uspokojeny. Důležitým kritériem je dále to, že pěstoun vychází z vlastního přesvědčení pomoci dítěti, nikoli uspokojit vlastní potřeby. Profesionální pěstoun si musí uvědomit, že se jedná také o pomoc biologické rodině, kdy rodiče nejsou dočasně schopni se o dítě starat např. z důvodu nemoci, nevyhovujících bytových poměrů či výkonu trestu odnětí svobody. Odloučení od dítěte vyžaduje velkou dávku trpělivosti a citlivého přístupu, a proto budou pěstouni na tuto fázi důkladně připravováni a bude jim dostupná široká nabídka služeb. (*10 mýtů o rušení kojeneckých ústavů*, 2012, s. 2 – 3)

Ve svém odůvodnění prezident Václav Klaus vyjadřuje obavu z toho, že profesionalizací pěstounské péče dojde ke snížení počtu dětí vhodných k osvojení a to z toho důvodu, že osvojení vyžaduje přípravu dítěte, zatímco pěstounská péče nikoli. (Ochvat, ©2012)

I přes nesouhlas prezidenta republiky byla novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí Poslaneckou sněmovnou opětovně přijata, a tudíž s počátkem roku 2013 vstoupila v platnost. V tuhle chvíli prozatím nemůžeme dělat závěry a celý systém hodnotit, ale musíme vyčkat do okamžiku, než budou známy první zkušenosti s tímto novým fungováním institutu pěstounské péče.

1.3 Trendy v institutu osvojení

Na tomto místě bychom svoji pozornost chtěli začít upírat na již samotný institut osvojení a konkrétně pak na trendy, které jsou v současné době stále více uplatňovány. Jedná se především o osvojení nevlastního dítěte a mezinárodní osvojení. Tyto tendence uvádíme z toho důvodu, že ačkoli se o nich hovoří jako o osvojení, mají svá specifika, která si zaslouží zvláštní pozornost.

Dle Matějčka a Dytricha (1999, s. 104) osvojení nevlastního dítěte, někdy nazývané jako nepravé osvojení, má v dnešní době svůj opodstatněný důvod, nicméně k němu nedochází příliš často. Jedním z důvodů je to, že jeden z biologických rodičů k takovému osvojení nedá souhlas, což je pochopitelné pouze v případě, kdy o dítě vyjadřují opravdový zájem. Tento druh osvojení má svůj psychologický ale také právní význam, který se týká především dědických záležitostí a v případě úmrtí rodiče má dítě nárok na dávky ze systému sociálního pojištění. Důležitým aspektem je rovněž to, že osvojením nevlastního dítěte vzniká formálně rodina se všemi výhodami, které stát rodinám nabízí.

Dle Bubleové, Vávrové a Vránové (2011, s. 35) je mezinárodní osvojení uplatňováno v takovém případě, kdy pro vhodné osvojitele, kteří mají podanou žádost, se najde dítě k osvojení z ciziny do České republiky nebo naopak. Proces mezinárodního osvojení je velmi složitý a nejdůležitějším aspektem je to, aby byla zajišťována všechna práva, která dítě narozením nabývá podle Úmluvy o právech dítěte. Velkou roli v mezinárodním osvojení hraje mísení různých kultur, jiných právních zvyklostí, a tudíž se k celému procesu musí přistupovat s nejvyšší opatrností a citlivostí.

V poslední době se taky velmi rozšířilo a za zmínku stojí osvojení na dálku, o kterém můžeme říci, že se jedná v mnohých případech o pouhý módní trend a lidé, kteří tento druh osvojení uplatňují, si zvyšují své společenské postavení, neboť pomoc druhým a zvláště pak dětem má v dnešní společnosti obrovskou váhu. Nicméně na tento druh dobročinné činnosti by se mělo nahlížet tak, že ať jej jedinec vykonává z jakéhokoli

důvodu, vždy se jedná o pomoc potřebným a obzvláště pak děti z rozvojových zemí pomoc skutečně potřebují.

1.3.1 Osvojení nevlastního dítěte

Osvojení nevlastního dítěte je jednou z forem osvojení, které jsou v České republice uplatňovány, zejména pak osvojení dítěte manželem matky, nicméně z právního hlediska je samozřejmě možné také osvojení dítěte manželkou otce, které je ale v České republice spíše výjimkou. Hlavní důvod můžeme spatřovat v tom, že po svatbě má manželka stejné příjmení jako manžel a jeho děti, čímž se odstraňují případné obtíže, které by mohly nastat v důsledku rozdílných příjmení. (Matějček a Dytrich, 1999, s. 104)

Dle Matějčka a Dytricha (1999, s. 105) osvojení nevlastního dítěte jedním z manželů je závazné rozhodnutí, a proto je nutné zvážit všechny důsledky. Jedním z těchto důsledků je i fakt, že osvojení nezrušitelného charakteru nezaniká ani po případném rozvodu manželů, tudíž i po něm má manžel vůči dítěti, které není jeho biologickým dítětem, veškerá práva a povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti.

Osvojení nevlastního dítěte zdůrazňujeme především z toho důvodu, že ačkoli právní aspekty jsou téměř totožné s klasickým osvojením, psychologická hlediska jsou zcela odlišná. Prvním psychologickým úskalím je fakt, že dítě osvojuje jen jeden z rodičů, tudíž velká část tohoto rozhodnutí je na něm a se všemi vnitřními pohnutkami se musí vyrovnat sám, a proto je nezbytná podpora druhého manžela. Obtíže může způsobit i to, že ve vztahu k dítěti je jeden z rodičů nevlastní zatímco druhý je jeho biologickým rodičem, a proto může mít tendence výhradního rozhodování o dítěti, což samozřejmě neprospívá vztahu mezi manželi ani vztahu s dítětem. Dalším úskalím, před kterým nevlastní rodič stojí je, že ve většině případů si osvojuje dítě staršího věku, a proto daleko snáze mezi nimi může docházet k výchovným konfliktům a neshodám. (Matějček a Dytrich, 1999, s. 105–106)

Patrný rozdíl oproti klasickému osvojení můžeme vidět, již v samotné motivaci k rodičovství, pokud budeme hovořit o osvojení dítěte manželem matky, vyvstává zde otázka náhradního otcovství. V tomto případě je biologická potřeba matky již uspokojena a záleží pouze na muži, zda má potřebu otcovství tímto způsobem naplnit. Jedním z důvodů, proč se manžel matky rozhodne pro osvojení jejího dítěte, je snaha zavděčit se jí a tím se ztotožnit s její rodinou. (Matějček a Dytrich, 1999, s. 107)

1.3.2 Mezinárodní osvojení

Mezinárodní osvojení je jednou z alternativ osvojení klasického a uplatňuje se v takovém případě, kdy se pro dítě nedaří najít vhodné osvojitele v zemi, odkud dítě pochází. V České republice jej zajišťuje Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí se sídlem v Brně. (Bubleová, Vávrová a Vránová, 2011, s. 35)

Dle Matějčka et al. (1999, s. 146) mezinárodní osvojení stanovuje *Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení*, která byla vypracována a přijata Haagskou konferencí v roce 1993, v České republice pak vstoupila v platnost v roce 2000. Mezinárodní osvojení dále legislativně upravuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Tato forma osvojení není v České republice příliš častá, nicméně jsou takové případy zaznamenány. Nejnovější dostupný statistický údaj z konce roku 2009 říká, že bylo osvojeno 28 dětí do zahraničí. Jen pro ilustraci se jednalo o země jako je Německo, Itálie, Francie, Dánsko a Švédsko. Průběh procesu je z velké části totožný s postupem při klasickém osvojování a také vyžaduje co nejcitlivější přístup jak k dítěti, tak budoucím osvojitelům. (Kapitán, 2010, s. 7)

2 OSVOJENÍ

Institut osvojení je obecně považován za nejvhodnější model náhradní rodinné péče, nicméně jeho průběh je také oprávněně označován za nejnáročnější a nejdelší. Většina manželských párů, která se pro osvojení dítěte rozhodne je však s tímto faktem smířena a odhodlána čekat na vytoužené zazvonění telefonu. Jak vypadají reálná čísla podaných žádostí a osvojovaných dětí, je ukázáno v následujících statistických údajích.

Nejnovější dostupná statistika Ministerstva práce a sociálních věcí z oblasti náhradní rodinné péče říká, že v roce 2011 na území České republiky bylo podáno celkem 3032 žádostí o osvojení dítěte. Z toho bylo 673 žádostí podaných v roce 2011 a zbytek žádostí, tedy 2359 žádostí, nebylo k poslednímu dnu roku 2011 vyřízených. Statistika dále ukazuje, že v roce 2011 bylo 451 dětí umístěných do péče budoucích osvojitelů a 478 dětí bylo v roce 2011 osvojeno. Zajímavostí také je to, že v 389 případech byla zrušena ústavní výchova z toho důvodu, že dítě bylo umístěno do náhradní rodinné péče. (MPSV, 2012, s. 93 – 95)

Ve srovnání s tím bylo v roce 2010 podáno o přesně 100 žádostí o osvojení více. Z celkového počtu 3132 bylo 682 žádostí podaných v roce 2010 a 2450 žádostí nebylo k poslednímu dnu roku 2010 vyřízeno. Také počet dětí umístěných do péče budoucích osvojitelů byl v roce 2010 vyšší než v roce nadcházejícím, přesně 462, nicméně rozdíl není příliš markantní. Dále 549 dětí bylo v roce 2010 osvojeno. Posledním statistickým údajem je číslo 416, které značí, že v tolika případech byla u dětí zrušena ústavní výchova z důvodu jejich umístění do náhradní rodinné péče. (MPSV, 2011, s. 98 – 103)

V této výstižně nazvané kapitole se chceme zabývat tímto obtížným procesem z několika hledisek. Prvním z nich je hledisko historické, které poukazuje na to, že osvojení není pouze fenoménem moderní doby, ale že v primitivnějších podobách existovalo již v dávné minulosti. Dále bude na osvojení nazíráno z pohledu zákonů, které osvojení legislativně upravují. Za nezbytné považujeme i organizace a orgány, které se aktivně na procesu osvojení podílejí, jedná se zejména o orgán sociálně-právní ochrany dětí, zařízení ústavní výchovy, ze kterých nejčastěji osvojované děti přichází a v neposlední řadě také Středisko náhradní rodinné péče, které jako nejznámější nestátní nezisková organizace poskytuje pomoc a podporu osvojitelům. Poslední částí je pak samotný průběh procesu osvojení, který z podstatné části vychází také ze dvou již zmíněných zákonů.

2.1 Z historie osvojení

Každý člověk budující svoji prokreační rodinu ji zakládá především s myšlenkou, že bude plodit a vychovávat své vlastní děti, neboť potřeba mít dítě je zakotvena hluboko v každém zdravě prospívajícím jedinci. Nicméně mnoha manželským párům je možnost vychovávat a pečovat o své biologické dítě odepřena. Neplodnost párů však není problémem pouze dnešní moderní společnosti.

Již starověk je známý tím, že lidé přijímali cizí opuštěné děti za své a nazývali tento úkon osvojením. Tento akt měl podobu spíše přisvojení, což znamená, že si vítězové přivlastnili děti svých protivníků. Proces starověkého osvojení se velmi lišil od osvojení, které se později vyvinulo v antickém Římě. (Vodák, 1968, s. 17)

Dle Vodáka (1968, s. 17 – 18) osvojení získalo svoji zákonnou podobu v antickém Římě v období republiky, kde již tehdy bylo nazýváno adopcí. Zákon definoval osvojení jako *adoptio naturam imitatur*, tedy napodobující přírodu. Míněno tím bylo to, že vztah mezi osvojencem a osvojitelem funguje na stejném principu jako vztah mezi rodiči a jejich vlastním dítětem, což přetrvává dodnes. Nutno říci, že ještě po dlouhá staletí bylo postavení dítěte v procesu osvojení velmi okrajové a důraz byl kladen především na potřeby osvojitele. Důvody, které vedly římský lid k osvojení dítěte, byly do jisté míry totožné s důvody dnešními. Jednalo se tedy především o touhu po vlastním dítěti a ukojit tak potřebu, starat se o někoho. V některých případech se mohlo osvojení týkat důvodů čistě hmotných, tedy potřeba svěřit někomu svůj majetek či dědictví.

Středověk s sebou přinesl i útlum v osvojování dětí. Neznamená to však, že zcela zaniknul institut osvojení, pouze nebyl stanoven zákonem. Formálně byly děti osvojovány pouze šlechtickými bezdětnými páry, které se osvojením snažily zajistit pokračování rodu. Jedním z důvodů bylo zachování jména rodu, proto také bývali zpravidla osvojováni chlapci, dále bývaly osvojené děti náhradou za vlastní zemřelé děti. V neposlední řadě je nutné zmínit, že osvojením se snažily panovnické rodiny zajistit určitý společenský status pro své levobočky. Pro středověk je typické zakládání útulků a nalezinců pro osiřelé či opuštěné děti, ze kterých následně vzcházely děti pro osvojení. Nutno však dodat, že z těchto zařízení si osiřelé děti osvojoval často prostý lid především za účelem nabytí levné pracovní síly. (Matějček et al., 1999, s. 17 – 18)

Následovalo období novověku a s ním i navrácení termínu osvojení do zákona, tzv. *Code Civil* (Občanský zákoník), který byl ustanovený na základě myšlenek Velké

francouzské revoluce. Občanský zákoník rozlišoval několik druhů osvojení. Jednalo se o státní osvojení, které zahrnovalo děti padlých při revolučních bojích, a rovněž i osvojení za odměnu, k němuž docházelo tehdy, když osvojenec zachránil osvojiteli život (Vodák, 1968, s. 19). I v tomto období bylo osvojení prostředkem k tomu, aby nemanželské dítě dosáhlo společenského statusu jako má vlastní dítě a mělo tak nárok na dědictví.

V období novověku i nadále fungovaly nalezince, které však byly postupem času nahrazeny sirotčinci, jejichž hlavním cílem bylo mimo záchranu života dítěte i jeho řádná výchova. Matějček et al. (1999, s. 19) ukazuje analogii novověké a současné ústavní výchovy, kdy naznačuje, že i přes nesrovnatelný pokrok v institucionální výchově je snaha o umístění dítěte do osvojené rodiny stále stejná. V době osvícenství byla tendence zachraňovat dítě osvojením před ústavní výchovou či smrtí. V současné době je snaha ochraňovat dítě osvojením či jinou formou náhradní rodinné péče před ústavní výchovou a psychickým strádáním. (Matějček et al., 1999, s. 19)

V 19. století začíná být na dítě nahlíženo s daleko větší citlivostí, než tomu bylo kdykoli dříve, nicméně i přesto bylo v sirotčincích stále umístěno mnoho dětí. Osamělých a osiřelých dětí vhodných k osvojení bylo tedy velké množství naproti tomu však nedostatek potenciálních osvojitelů. (Matějček et al., 1999, s. 20)

Dle Matějčka et al. (1999, s. 23) po obou světových válkách se opět pozornost veřejnosti i státu upřela na děti, které se v důsledku válek staly sirotky. V období první republiky se již začíná klást větší důraz na potřeby a blaho osvojovaného dítěte a ochrana dětí se dostává do povědomí celého národa. Po druhé světové válce však došlo opět k útlumu v procesu osvojení, neboť pod vlivem stávajícího režimu byla preferována spíše kolektivní ústavní výchova než výchova v rodinném prostředí.

Výrazná změna přišla až 4. 12. 1963, kdy byl ustanoven zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, který vstoupil v platnost k 1. 4. 1964 (Matějček et al., 1999, s. 23). Tímto zákonem se konečně přesunul zájem z osvojitelů zcela na osvojované dítě. V průběhu let prošel zákon několika novelizacemi. Od 1. 1. 2014 však zákon o rodině jako takový zanikne a bude součástí nového občanského zákoníku. Níže bude pojednáváno o stávajícím znění legislativních dokumentů, které se zabývají osvojením.

2.2 Právní rámec osvojení

Osvojení, často také označováno jako adopce, právně vymezují dva legislativní dokumenty. Jedná se o již zmíněný zákon č. 94/1963 Sb., o rodině a dále zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Prvně zmíněný zákon vymezuje obecné náležitosti, které jsou pro osvojení nezbytné. Jedná se především o definování druhů osvojení, osvojitele a osvojence. Druhý zmíněný zákon se zabývá procesem osvojení, zejména pak podmínkami pro jeho zprostředkování.

Jedná se o institut, jimž vznikají vztahy vytvářející se mezi osvojitelem a osvojencem za předpokladu, že biologičtí rodiče nejsou v plném rozsahu schopni uplatnit se ve své přirozené rodičovské roli. Smyslem osvojení je vytvářet příznivé rodinné prostředí, ve kterém budou zabezpečeny všechny podmínky pro řádnou výchovu a harmonický vývoj osobnosti dítěte, kterému nejsou tyto předpoklady zajištěny ze strany biologických rodičů. Osvojením nevzniká pouze příbuzenský poměr mezi rodiči a jejich osvojeným dítětem, ale také mezi osvojencem a příbuznými osvojitelů. (Holub, Nová a Sladká Hyklová, 2007, s. 217)

Dle Holuba, Nové a Sladké Hyklové (2007, s. 253 – 255) zákon o rodině rozlišuje dva druhy osvojení: *nezrušitelné* a *zrušitelné*. Oba typy osvojení jsou založené na příbuzenském vztahu. V případě osvojení zrušitelného, které je někdy označováno také jako prosté či obyčejné, nejsou osvojitelé zapsáni na matričním úřadě jako rodiče. Prosté osvojení může být soudem na žádost osvojitelů změněno na osvojení nezrušitelné. Pro osvojení nezrušitelného charakteru platí, že jsou osvojitelé zapsáni do matriky jako rodiče, čímž se zcela zpřetrhají vazby na biologické rodiče. Smyslem nezrušitelného osvojení je tedy snaha potlačit zásahy do dalšího života osvojenců ze strany jeho původní rodiny. Důležitým předpokladem, aby soud ustanovil osvojení nezrušitelného charakteru, je také důkladné zjištění, že vztahy mezi osvojitelem a osvojencem jsou pevné a trvalé. Minimální věková hranice pro nezrušitelné osvojení je uzákoněna a stanovena na jeden rok dítěte.

Jednou z podmínek osvojení je nezletilost dítěte a přiměřený věkový rozdíl mezi osvojitelem a osvojencem, který však zákon konkrétněji nedefinuje. Soud přitom zohledňuje to, aby osvojitelé vzhledem ke svému věku, byli schopni vůči osvojenci plnit všechny rodičovské povinnosti, včetně materiálního zabezpečení. (Holub, Nová a Sladká Hyklová, 2007, s. 227)

Osvojitelem se může stát pouze fyzická osoba se způsobilostí k právním úkonům. Dále také musí zabezpečovat, že osvojení bude prospěšné dítěti i celé společnosti. Před samotným soudním jednáním o umístění dítěte do osvojenecké rodiny příslušné orgány zjišťují zralost osobností osvojitelů, rodinné zázemí včetně majetkových poměrů a citových vztahů, kterých jsou osvojitele schopni a dále také průběh a délku manželského svazku. (Holub, Nová a Sladká Hyklová, 2007, s. 225 – 226)

K osvojení je nezbytný také souhlas zákonného zástupce osvojovaného dítěte a dále pak souhlas samotného dítěte, pokud je takového rozhodnutí schopné. V případě, že zákonnými zástupci jsou rodiče dítěte, existují možnosti, za jejichž předpokladu není souhlas nutný. Jedná se o takovou situaci, kdy zjevný nezáměr rodiče trvá alespoň 3 měsíce od posledního projevení opravdového zájmu o dítě. V takovém případě je orgán sociálně-právní ochrany dětí povinen rodiče poučit o možných důsledcích takového chování a poskytnout mu poradenství a pomoc. Další možností, kdy není potřebný souhlas zákonných zástupců osvojovaného dítěte, je případ, kdy rodiče dají souhlas k osvojení předem bez vztahu k určitým osvojitelům. (Česko, 1963, s. 12)

Dle Novotné a Burdové (2007, s. 78 – 79) zákon o sociálně-právní ochraně dětí se ve vztahu k osvojení zabývá především jeho zprostředkováním. Jedná se o činnost značně odpovědnou, a proto je plně v kompetenci orgánů sociálně-právní ochrany dětí, tudíž by se zřetelem na dítě nemělo v žádném případě dojít ke zneužití této činnosti v jeho neprospěch. Zprostředkování osvojení zabezpečují prostřednictvím orgánů sociálně-právní ochrany dětí krajské úřady a Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Průběh zprostředkování osvojení je založen nejprve na vyhledávání dětí, které jsou pro umístění do osvojenecké rodiny vhodné a opačně také na hledání vhodných osvojitelů se zájmem vychovávat tyto děti (Novotná a Burdová, 2007, s. 78).

Zprostředkování osvojení je jedním z prvních oficiálních kroků v tomto procesu a skládá se z několika dílčích kroků, o kterých bude pojednááno v rámci průběhu procesu osvojení.

2.3 Orgány a organizace činné v osvojení

Osvojení je obecně považováno za dlouhodobý a složitý proces, na jehož průběhu se podílí mnoho orgánů a odborníků z nejrůznějších oblastí. Prvním z nich je bezesporu sociální pracovník příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který žadatele

o osvojení provází po celou dobu procesu a je jejich nejbližší osobou, kterou žadatelé v případě dotazů či obtíží kontaktují. Dále se žadatelé setkávají s posudkovými lékaři a psychology, kteří zjišťují jejich způsobilost k výkonu náhradní rodičovské role. V poslední fázi procesu osvojení se dostávají žadatelé také do kontaktu s řediteli zařízení, ve kterých je umístěno osvojované dítě.

Jedním z orgánů krajských úřadů, který se až do konce roku 2012 zabýval osvojením, byl i *poradní sbor*, jehož členové individuálně posuzovali případy konkrétních dětí umístěných v zařízení pro výkon ústavní výchovy, které mohly být svěřeny do náhradní rodiny. Poradní sbor se skládal z členů, kteří se bezprostředně podílejí na procesu osvojení a byli svoláváni hejtmanem příslušného kraje. Z řad odborníků poradní sbor zastupovali sociální pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí, psychologové, pediatři a ředitelé jednotlivých zařízení, ve kterých je prováděna ústavní výchova. Jejich úkolem bylo z evidence žadatelů o osvojení na základě souhrnného posouzení žádosti vybrat vhodné rodiče pro konkrétní dítě. (Bubleová, 2002 cit. podle Matějček et al., 2002, s. 24)

Novelizací zákona o sociálně-právní ochraně dětí, byla funkce poradního sboru ve vztahu k osvojení zrušena a jsou mu ustanoveny jiné povinnosti, nicméně i nadále se může zabývat osvojením, a však jeho doporučení pro zprostředkování osvojení již nebudou směrodatná. Rozhodování o zprostředkování osvojení pro konkrétní dítě musí být vždy přítomen sociální pracovník dítěte, sociální pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí žadatelů, pracovník krajského úřadu odpovědný za náhradní rodinnou péči, popř. i další odborníci z oblasti psychologie, pediatrie či vychovatel ústavního zařízení, kterému je dítě dobře známo. (MPSV, 2013, s. 19 – 20)

Dle Bubleové (2002 cit. podle Matějček et al., 2002, s. 26) se náhradní rodiče po předadopční fázi setkávají s poslední institucí, v jejíž kompetenci je s konečnou platností rozhodnout o svěřením dítěte do péče. Jedná se o *soudy*, které na návrh budoucího osvojitele projednávají a rozhodují ve věci osvojení. Jak již bylo zmíněno výše, tak v případě osvojování dítěte mladšího jednoho roku věku může soud ustanovit pouze osvojení prosté, tedy zrušitelné. Po uplynutí jednoho roku věku dítěte mohou osvojitelé podat návrh na nezrušitelné osvojení, se kterým jsou spojena práva a povinnosti biologických rodičů, včetně změny příjmení dítěte.

2.3.1 Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Orgán sociálně-právní ochrany dětí se musí řídit kromě zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí i mezinárodními dokumenty, především Listinou základních práv a svobod a Úmluvou o právech dítěte. Úkolem orgánu sociálně-právní ochrany dětí je ochrana nezletilých bez ohledu na jejich rasu, pohlaví, náboženské přesvědčení, národnostní, etnický a sociální původ. Sociálně-právní ochrana se dotýká ochrany před fyzickým i duševním týráním, zneužíváním a sociálně-patologickými jevy. Orgán sociálně-právní ochrany dětí se zabývá mimo jiného sanací rodiny a zajišťováním náhradní rodinné péče. (Burdová a Novotná, 2007, s. 7)

Orgány sociálně-právní ochrany dětí spadají do kompetence rezortu práce a sociálních věcí a rozdělují se:

- obecní úřady obce s rozšířenou působností,
- obecní úřady,
- krajské úřady,
- Ministerstvo práce a sociálních věcí,
- Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. (Bubleová et al., 2011, s. 21)

Dle Bubleové et al. (2011, s. 25 – 26) významnou oblastí zájmu orgánu sociálně-právní ochrany dětí je náhradní rodinná péče, jejíž jednou z forem je i osvojení. Zabývají se jí obecní úřady obce s rozšířenou působností a krajské úřady. Úkolem sociálních pracovníků obecních úřadů obcí s rozšířenou působností je poskytnout žadatelům odborné poradenství o osvojení, vyhledávat osoby vhodné stát se budoucími osvojiteli a dále také sledují osvojené rodiny, kterým již bylo dítě svěřeno do péče.

Krajský úřad má v rozhodování o svěřením dítěte do péče budoucích osvojitelů podstatný vliv, neboť je hlavním orgánem zprostředkování osvojení. Jeho povinností je zabezpečit poradenství z oblasti výchovy dítěte a přípravu vhodných žadatelů o osvojení na výkon jejich rodičovské role. Rozhodující roli sehrává i při vyhledávání vhodných žadatelů pro dítě, které jsou v evidenci příslušného krajského úřadu či v evidenci ministerstva práce a sociálních věcí. Úkolem krajského úřadu je i vedení záznamů o dětech, které jsou vhodné k osvojení a také vedení evidence o žadatelích, kteří byli shledáni jako kompetentní k osvojení dítěte. Pokud krajský úřad v evidenci nalezne vhodného osvojitele pro konkrétní dítě, je povinen písemně sdělit tuto skutečnost samotným žadatelům o osvojení, dále obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností a případně ministerstvu, jestliže vhodný

žadatel vzešel z jejich evidence. V případě, že se podařilo zprostředkovat osvojení, vyvstává mu povinnost předložit soudu zprávu o procesu osvojení. (Bubleová et al., 2011, s. 28 – 29)

2.3.2 Zařízení ústavní výchovy

Děti vhodné pro osvojení ve většině případů pocházejí ze zdravotnických zařízení a zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy. Nejčastěji jsou svěřovány do péče náhradních rodičů z porodnic, kojeneckých ústavů, dětských domovů či zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. V těchto „zařízeních se nacházejí děti tzv. sociálně osiřelé, které sice mají žijící rodiče, nicméně ti se o ně neumějí, nemohou či nechtějí starat“ (Bubleová, 2002 cit. podle Matějček et al., 2002, s. 20).

Dle Bubleové (2002 cit. podle Matějček et al., 2002, s. 20) je pro osvojitele důležité, aby jim zařízení, ve kterém je umístěno jejich budoucí dítě, poskytlo dostatečné množství pravdivých informací o jeho zdravotním i psychickém stavu a jeho původním rodinném zázemí. V případě, že nemůže být dítě nadále z rozličných příčin vychováváno v jeho přirozeném rodinném prostředí, může být umístěno do péče budoucích osvojitelů přímo z rodiny. Nicméně tato situace nastává pouze ve výjimečných případech a odborníci z oblasti psychologie či sociálně-právní ochrany dětí se shodují na tom, že pro dítě je vhodnější, když je nějaký čas umístěno v zařízení ústavní výchovy a odsud navazuje s novou rodinou bližší důvěrný vztah.

Prvním ze zařízení, z něhož nejčastěji vycházejí děti vhodné pro osvojení, jsou kojenecké ústavy a dětské domovy pro děti do tří let věku. Tato zařízení spadají do kompetence ministerstva zdravotnictví a pečují o děti do tří let věku. Jejich hlavním smyslem je zajistit preventivně léčebnou péči o děti. (Bubleová et al., 2011, s. 55)

Dalším zařízením institucionální péče o dítě jsou dětské domovy na úrovni rezortu školství, mládeže a tělovýchovy. Jedná se o školské zařízení, do kterého jsou umístovány děti od tří let věku po dosažení plnoletosti, popř. do doby než jsou připraveni na výkon budoucího povolání, nejvýše však do 26 let věku. Účelem dětského domova je zajišťovat péči o děti, kterým byla nařízena ústavní výchova, a zároveň nemají závažné poruchy chování. Ve vztahu k dětem plní dětský domov úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Do dětského domova může být umístěna i nezletilá matka s jejím dítětem. (Bubleová et al., 2011, s. 56)

Posledním zařízením, ze kterého jsou nejčastěji umisťovány děti do osvojitelských rodin, jsou zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Mezi nejznámější taková zařízení patří dětská centra nebo Klokánci zřizované Fondem ohrožených dětí. Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nespádají do kompetence žádného rezortu a jsou financovány ze systému státní sociální podpory. (Bubleová et al., 2011, s. 55)

O zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc pojednává zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, který je definuje jako zařízení, které umožňuje svěření dítěte do jeho péče v případě krizové situace. Takovou situací může být zanedbávání, zneužívání, duševní či fyzické týrání nebo opuštění dítěte jeho rodičem. Děti jsou do takového zařízení umisťovány bez předchozího pobytu v diagnostickém ústavu a to po dobu nezbytně nutnou, většinou 3 měsíce na základě žádosti zákonného zástupce nebo 6 měsíců na základě žádosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Tato zařízení nabízejí dětem namísto ústavní výchovy přechodnou rodinnou péči, dokud se nemohou vrátit zpět do svého přirozeného rodinného prostředí, nebo dokud jim není nalezena trvalá náhradní rodinná péče v podobě osvojení. (Česko, 1999, s. 21)

2.3.3 Středisko náhradní rodinné péče

Středisko náhradní rodinné péče je občanské sdružení, které získalo registraci u Ministerstva vnitra dne 12. 9. 1994. Středisko se zabývá problematikou dětí, které se nacházejí ve složitých životních situacích a dětmi, které nevyrostají ve své vlastní rodině. (Středisko náhradní rodinné péče, ©2013)

Středisko náhradní rodinné péče klade důraz na to, aby rodinná péče o ohrožené a opuštěné děti převažovala nad institucionální péčí. Jeho smyslem je dále snaha o změnu a rozvoj stávajícího systému náhradní rodinné péče v České republice. Středisko nabízí „poradenství žadatelům o náhradní rodinnou péči, psycho-sociální a právní poradenství rodinám, kterým bylo dítě do náhradní péče svěřeno, pomoc opuštěným dětem se speciálními zdravotními a sociálními potřebami najít náhradní rodinu, osvětou, vzdělávací, výzkumnou a publikační činnost, volnočasové aktivity pro děti v dětských domovech, školení a práci s dobrovolníky, kteří pracují s dětmi v institucionální péči a v náhradní rodinné péči, úsilí o rozvoj náhradní rodinné péče.“ (Schoolerová, 2002, s. 205)

Jedním z programů, které Středisko náhradní rodinné péče realizuje, je projekt *Rozvoj náhradní rodinné péče*, jehož cílem je podpora a rozvoj náhradní rodinné péče v České republice. Smyslem je také to, aby se náhradní rodinná péče dostala do podvědomí

široké veřejnosti, aby co nejvíce dětí z institucionální péče mohlo být umístěno do náhradních rodin, neboť Česká republika patří k zemím s nejvyšším počtem dětí v ústavní péči. V rámci tohoto programu jsou nabízeny další služby, které mimo jiných zahrnují všeobecné poradenství o náhradní rodinné péči, přípravu žadatelů na přijetí dítěte, realizaci odborných seminářů, přednášek a setkávání pro rodiče s dětmi v náhradní rodinné péči a nabídku nových metod práce s rodinou (např. sanace rodiny). (Středisko náhradní rodinné péče, ©2013)

Dalším programem, který se však přímo nedotýká osvojení, je *Pomoc dětem a mládeži v ústavní péči*. Cílem tohoto programu je podílet se na zlepšení života dětí, které byly umístěny do institucionální péče. Smyslem je tedy zlepšit podmínky jejich vývoje, podporovat kvalitní trávení volného času a rozvoj sociálních dovedností a komunikace, poskytnout podmínky k seberealizaci. (Středisko náhradní rodinné péče, ©2013)

Posledním programem, který je uskutečňován pod záštitou Střediska náhradní rodinné péče, je program *Metodické centrum pro náhradní rodinnou péči*. Jedná se o program, jehož „cílem je vybudování odborného pracoviště, které je schopno vytvořit základní metodiky pro všechna stádia procesu náhradní rodinné péče“ (Středisko náhradní rodinné péče, ©2013). Zahrnuje tedy vypracování informací o náhradní rodinné péči, které jsou dostupné pro širokou veřejnost i odborníky, zabývá se procesem přípravy žadatelů o náhradní rodinnou péči i dítětem, které do náhradní rodiny již bylo umístěno. Tento program čerpá ze stanovisek, které jsou v současné době uplatňovány v zahraničí. Mezi činnostmi, které jsou v rámci programu dostupné, je řazena propagace náhradní rodinné péče v médiích, zasazování se o nové formy náhradní rodinné péče (např. profesionální pěstounství), poukazování na problematiku dětí v institucionální výchově a usilování o zvýšení pozornosti na rodinu. (Středisko náhradní rodinné péče, ©2013)

2.4 Průběh procesu osvojení

Proces osvojení je obecně považován za dlouhodobý, což je mnohdy ze strany žadatelů kritizováno. Od podání žádosti k umístění dítěte do osvojenecké rodiny uběhne často i několik let, během kterých žadatelé upravují své přemrštěné požadavky, které si na osvojované dítě kladou. Stává se také, že některé manželské páry své žádosti o osvojení stáhnou, jiná manželství se rozpadají. (Matějček et al., 1999, s. 33)

Prvním oficiálním a viditelným krokem, který musí potencionální osvojitelé podniknout, je *podání žádosti o zařazení do evidence žadatelů o zprostředkování osvojení* na oddělení sociálně-právní ochrany dětí příslušného pověřeného obecního úřadu dle trvalého bydliště žadatelů. Na sociálním odboru jsou žadatelům o osvojení podány veškeré informace o náhradní rodinné péči a procesu osvojení, dále je v kompetenci sociálního pracovníka probrání osobní situace žadatelů, představ o dítěti a předání formuláře žádosti k vyplnění. Následně je zahájeno řízení ve věci a žadatelé jsou vybídnuti k doplnění dalších údajů a dokladů, které prozatím nejsou součástí žádosti. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí ukládá povinnost vést spisovou dokumentaci, která především obsahuje osobní údaje o žadatelích, doklady o státním občanství, výpisy z Rejstříku trestů, zprávy o zdravotním stavu, ekonomických a sociálních poměrech žadatelů a zprávu ze sociálního šetření v rodině žadatelů. Poté je kompletní spisová dokumentace postoupena krajskému úřadu k dalšímu posuzování. (Bubleová, Vávrová a Vránová, 2011, s. 24 – 26)

Dle Novotné a Burdové (2007, s. 79) je další fází procesu osvojení *odborné posuzování žadatelů krajským úřadem*, v jehož kompetenci je vedení evidence dětí určených k osvojení a evidence žadatelů, kteří byli shledáni na základě tohoto posouzení vhodnými stát se osvojiteli. Samotnému odbornému posuzování předchází *odborná příprava*, kterou je ze zákona krajský úřad povinen zajistit. Záměrem této přípravy je:

- poskytnout žadatelům dostatek srozumitelných odborných informací o náhradní rodinné péči,
- dopomoci žadatelům k vytvoření si vize o budoucí rodině,
- získat relevantní informace o žadatelích, které rozhodují o možném přijetí dítěte.

Obsahem odborného posuzování je hodnocení žadatele a jeho přípravy na přijetí dítěte do rodiny, zjišťování bezúhonnosti žadatele a osob žijících ve společné domácnosti, případně vyjádření dětí žadatelů k přijetí osvojovaného dítěte (Bubleová, Vávrová a Vránová, 2011, s. 26). Předmětem odborného posuzování je psychologické vyšetření, během kterého je hodnocena zralost osobnosti, psychický stav, předpoklady pro rodičovskou roli, stabilita manželství a v neposlední řadě také motivace k osvojení dítěte. Součástí odborného posuzování je i nezbytné vyšetření zdravotního stavu, který musí zaručovat duševní, tělesnou i smyslovou stabilitu nutnou k dlouhodobé péči o dítě.

Po fázi odborného posuzování, na jehož základě jsou žadatelé zařazeni do evidence žadatelů o osvojení, nastupuje *období očekávání*, které je pro některé žadatele náročné a dlouhé a vyžaduje dávku trpělivosti a tolerantnosti. Především záleží na samotných žadatelích, jak náročnou představu o osvojovaném dítěti mají, čímž se odvíjí i délka čekání, která se však liší kraj od kraje. Důležité je to, aby si žadatelé uvědomili, že cílem zprostředkování je nalezení vhodných rodičů pro dítě nikoli vhodného dítěte pro rodiče. (Bubleová, 2002 cit. podle Matějček et al., 2002, s. 24 – 25)

Dle Bubleové (2002 cit. podle Matějček et al., 2002, s. 26) všichni žadatelé o osvojení musí vyčkat do okamžiku, než jsou zkontaktováni příslušným krajským úřadem, který jim sdělí, že byli vybráni jako potencionální rodiče pro konkrétní dítě. Po pohovoru, na kterém jsou osvojitelé informováni o zdravotním a psychickém stavu dítěte, o jeho původní rodině a sociálně-právních otázkách, se může uskutečnit *první kontakt s dítětem*, o kterém bude detailně pojednáváno v další kapitole.

Za předpokladu, že se mezi osvojiteli a osvojencem vytvořil hluboký citový vztah a osvojitelé projeví skutečný zájem, může dojít k tzv. *předadopční péči*, která je zákonem stanovena na dobu nejméně 3 měsíců. Toto období je jednak určeno k tomu, aby nedošlo k předčasnému a neuváženému rozhodnutí, a jednak k adaptaci dítěte i osvojitelů na novou situaci. Během této doby je v rodině provedeno opětovné sociální šetření a je realizováno kontrolní psychologické vyšetření, které zjišťuje psychomotorický vývoj dítěte a míru vzájemných vztahů v novém prostředí. Po uplynutí zákonem stanovené předadopční péče je celý proces osvojení dovršen vyřizováním soudních náležitostí. (Bubleová, 2002 cit. podle Matějček et al., 2002, s. 26)

V rámci této kapitoly jsme se věnovali průběhu osvojení z hlediska formálního zákonného postupu. V následující části se chceme zabývat tímž procesem, nicméně z hlediska psychologického, tedy co v daných fázích osvojitelé prožívají a jakým nástrahám musí čelit.

3 ADAPTACE NA RODIČOVSKOU ROLI

Proces adaptace provází každého člověka v průběhu celého jeho života v mnoha oblastech jeho konání. O adaptaci v tom nejobecnějším biologickém kontextu můžeme hovořit jako o vlastnosti organismu přizpůsobit se nově vzniklým podmínkám, které zabezpečují přežití jedince. Dle Průchy, Walterové a Mareše (2003, s. 11) je adaptace z medicínského hlediska přizpůsobení se změnám ve vnitřním a vnějším prostředí jedince s cílem dosáhnout vyrovnanosti (homeostaze) ve vnitřním prostředí.

Hartl a Hartlová (2009, s. 16) nahlízejí na adaptaci z pohledu psychologie, která odkazuje k přizpůsobení se chování, vnímání, myšlení a postojů. Důležité je také sociologické hledisko adaptace, které na ni nahlíží jako na proces postupného přizpůsobování se jedince novým sociálním podmínkám, které s sebou osvojení bezesporu přináší. V tomto kontextu hovoříme o sociální adaptaci. Hartl a Hartlová (2009, s. 17) odkazují dále na proces adjustace. Jedná se o specifický případ adaptace, který je vnímán jako vpravování se do nových životních situací, při kterých je potřeba využít veškerých svých aktivních sil.

V rámci bakalářské práce hovoříme o procesu adaptace osvojitelů na rodičovskou roli, se kterou budoucí osvojitelé mnohdy nemají žádnou zkušenost, pokud tedy sami dítě již nevychovali. Pojem role je chápán jako očekávaný způsob chování a jednání jedince v sociální situaci, pro kterou je stanovena společenská norma. Role je vystavována sociální kontrole a sociálním sankcím, které hodnotí jejich fungování. (Hartl a Hartlová, 2009, s. 512)

V průběhu procesu adaptace zažívají osvojitelé pocity naděje i zoufalství, kterým musí čelit již od samého počátku, kdy se rozhodnou pro osvojení dítěte. Touha po dítěti však bývá většinou silnější, tudíž se s překonáváním překážek osvojitelé postupem času smířují a vnímají je jako nezbytnou součást na cestě k jejich cíli. Níže uvedeme několik nejcitlivějších momentů, se kterými se potencionální osvojitelé musí vyrovnat v průběhu jednotlivých fází adaptace na rodičovskou roli.

Dle Schoolerové (2002, s. 14 – 15) bývá jedním z nejčastějších důvodů k osvojení dítěte *neplodnost párů*, se kterou je nutné se smířit jako první. Páry nejprve zvažují a podstupují dlouhá lékařská vyšetření, následují opakované pokusy o umělé oplodnění, až pochopí, že jedinou možností, která jim zbývá, je dítě si osvojit. Výsledky průzkumů s neplodnými páry říkají, že ženy zažívají pocity osamělosti, sklíčenosti, zahořklosti, cítí se

nenaplněné a neúčinné. Jejich partneři zažívají pocity totožné a navíc se cítí plni obav, jak se jejich žena zachová a danou situaci zvládne. V tomto momentě je důležité, aby se manželé podporovali a vzájemně si byli oporou. Pro páry, které osvojení shledávají jako poslední možnost být rodiči, je nutné, aby si prošly fází smutku z nenaplněného biologického rodičovství. Jedině tak budou schopny se s tímto faktem vyrovnat a později jim to usnadní přijetí cizího dítěte. Důležité je také to, aby si manželé uvědomovali, že je ztráta možnosti mít vlastní biologické potomky může doprovázet po celý život, což se může odrazit na jejich vztahu k osvojenému dítěti.

Další obtíž, se kterou se potencionální osvojitelé setkávají, je *nedostatek vzorů* v jejich okolí, se kterými by se mohli identifikovat, obrátit se na ně s prosbou o radu a mít je jako vzor, kterým by se mohli v průběhu procesu osvojení řídit. (Schoolerová, 2002, s. 16)

Významnou překážkou, kterou musí osvojitelé páry překonávat, je i *ztráta soukromí a kontrola*. Páry, které mohou mít vlastní biologické potomky, nejsou na rozdíl od osvojitelů vystavovány neustálé kontrole ze strany nejrůznějších odborníků, kteří je testují a prověřují. Pro osvojitele je to velmi nepříjemné a mohou trpět pocity, že jejich osud a rodinné štěstí je v rukou odborníků zabývajících se osvojením. Nicméně si také musí uvědomit, že jejich prověřování má určitý smysl, tedy umístit dítě do rodiny, nikoli jejich bezpředmětné prověřování. Pro osvojované dítě je klíčové, aby bylo vychovááno v harmonickém rodinném prostředí lidmi, kteří o něj mají skutečný zájem. Pro dospělého jedince je ztráta soukromí a kontrola do značné míry frustrující, nicméně v případě nesprávného vybrání náhradních rodičů by návrat dítěte do ústavní výchovy mohl mít fatální následky. (Schoolerová, 2002, s. 16)

Dle Schoolerové (2002, s. 16 – 17) vedle ztráty soukromí a zvýšené kontroly musí osvojitelé čelit i *čas*. Rodiče, kteří očekávají biologického potomka, mohou poměrně s přesností určit, kdy se na příchod nového člena rodiny mají připravit. Osvojitelé však pojem o čase nemají a musí čekat, kdy se jim sociální pracovnice ozve, že byli shledáni jako vhodní rodiče pro konkrétní dítě.

Posledním úskalím, kterým si potencionální rodiče prochází, se týká *otázek výchovy*. „Mnohdy je dlouho provází vychovatelská tréma.“ (Matějček, 1989, s. 47) Kladou si otázky, zda se dokážou o dítě postarat v plném rozsahu, jak bude potřebovat, zda

budou umět uspokojit jeho potřeby či jestli ho budou umět vychovat tak, aby se z něj stala silná, zdravá a samostatná osobnost.

3.1 1. fáze: motivace k rodičovství

Rodičovství je jednou z vyšších potřeb, kterou touží naplnit většina mladých manželských párů. Základním motivem k rodičovství je mít svého potomka, kterého mohou rodiče zformovat podle svých představ, vychovat z něj silnou osobnost, předat mu svoji moudrost, životní filozofii a v neposlední řadě i hmotné statky.

Motivy náhradních rodičů jsou do jisté míry totožné s motivy rodičů, kteří mohou mít vlastní biologické potomky, nicméně jsou ovlivňováni i řadou dalších motivů, které je nutné zvážit. Rozhodování o osvojení dítěte je velmi složité, může trvat dlouhou dobu a vyžaduje uzavírání kompromisů mezi partnery. Uvádí se, že obvykle uběhne jeden rok od chvíle, kdy manželé začnou zvažovat osvojení k momentu, kdy podniknou první kroky (Schoolerová, 2002, s. 12). Manželé si musí ujasnit, jaká jsou jejich očekávání na dítě, jaké dítě jsou ochotni přijmout za vlastní a proč vůbec o osvojení žádají, dále je nutné, aby brali na zřetel své postoje, současný způsob rodinného života.

Dle Škoviery (2007, s. 54 – 55) výraznou roli v rozhodování o osvojení dítěte zastávají ženy a jejich potřeba uskutečnit biologické a psychologické mateřství. Ve většině případů jsou to právě náhradní matky, které iniciují myšlenku osvojení dítěte a jejich partneři rozhodnutí schválí. Nicméně pro náhradní rodičovství je nezbytné, aby se i otcové s touto myšlenkou identifikovali, neboť jedině tak mohou plnohodnotně vykonávat svoji otcovskou roli.

Jak již bylo zmíněno, tak motivace pro osvojení je rozmanitá. Některé motivy jsou explicitní, žadatelé o nich otevřeně hovoří, jiné jsou naopak implicitní, tedy motivy skryté či dokonce utajované. Některé motivy si ani žadatelé nemusí uvědomovat. Škoviera (2007, s. 54) rozlišuje tři druhy motivů, které na osvojitele mohou působit:

1. motivy zveřejněné

a. nenaplněné rodičovství

- i. touha po rodičovské roli alespoň z psychologického hlediska*
- ii. zajištění kontinuity rodiny*

b. rodinný

- i. doplnění rodiny pouze s jedním dítětem*

- c. *altruistický*
 - i. snaha pomoci dětem, které pomoc potřebují
 - d. *smysl života, životní náplň*
 - i. životní poslání v rámci náboženského společenství
 - ii. syndrom prázdného hnízda, zaplnění prázdného místa po vlastních dětech
 - e. *ekonomické zabezpečení*
 - i. snaha o smysluplné rozdělení se o přebytek materiálních statků
 - ii. touha mít komu předat své materiální statky
 - f. *záchrannářský*
 - i. spasitelský komplex, záchrana alespoň jednoho dítěte namísto celého světa
2. *motivy neveřejné*
- a. *společenský status*
 - i. rodičovství jako společensky uznávaná morální hodnota
 - b. *publicita*
 - i. sebereprezentace, zviditelnění se
3. *motivy skryté*
- a. *řešení partnerské krize*
 - i. příchod osvojeného dítěte má utužit partnerský vztah, který není naplněný
 - b. *vykoupení viny*
 - i. pocity viny spojené s nezvládnutou výchovu vlastních dětí
 - c. *dokazování si něčeho*
 - i. osvojené dítě je předmětem aspirace neúspěšného rodičovství
 - d. *očekávání vděku*
 - i. naplnění vděku a ocenění ze strany dítěte, neboť jedinci se nedostává uznání od partnera, vlastního dítěte
 - ii. typické pro nezralou osobnost, která v dětství postrádala ocenění

Jak již bylo zmíněno, nejčastějším důvodem, díky kterému se manželé rozhodnou pro osvojení, je neplodnost, a proto bychom na tomto místě chtěli této problematice věnovat trochu pozornosti. O neplodnosti Světová zdravotnická organizace hovoří jako o fyzické nemoci, tudíž má být léčena, nicméně neplodnost je i nemocí psychickou a záleží

na osobnosti jedince, jak se s tímto faktem vyrovná. O neplodnosti se dále také hovoří jako o onemocnění páru, neboť důsledky vždy nese i druhý partner. (Konečná, 2003, s. 15 – 16)

3.2 2. fáze: příprava osvojitelů na rodičovskou roli

Po motivační fázi, kdy se manželé rozhodnou, že budou usilovat o osvojení dítěte, dochází k etapě formálních záležitostí, kdy je nezbytné vyřídit všechny náležitosti osvojení. Jak již bylo zmíněno, tak budoucí osvojitelé prochází odborným posuzováním a odbornou přípravou, jejíž součástí je i přípravný kurz realizovaný krajským úřadem.

Absolvování kurzu je pro žadatele o osvojení povinné a jeho zaměření směřuje k přípravě přijetí dítěte do rodiny. Smyslem přípravného kurzu je předat žadatelům potřebné informace o specifických otázkách týkajících se osvojení a především věcné informace o potřebách dětí, které nikdy nežily v rodinném prostředí. Pro budoucí osvojitelé je přípravný kurz klíčový také pro získání vhodných modelů k nápodobě. (Bubleová, 2002 cit. podle Matějček, 2002, s. 23 – 24)

Dle Bubleové, Vávrové a Vránové (2011, s. 29) je k individuálním přípravám na rodičovskou roli ideální období očekávání, které mohou budoucí osvojitelé pojmout jako dobu těhotenství s tím rozdílem, že nedokážou s přesností určit, kdy dítě do jejich rodiny přijde. Tato doba je ideální pro studium odborné literatury, která může budoucím rodičům poskytnout cenné rady a poznatky. Odborníci také doporučují, aby se budoucí osvojitelé setkávali s rodinami, které již mají osvojené dítě. Tyto rodiny mohou předat budoucím rodičům své zkušenosti a poučit se z jejich chyb a nedostatků. Rodiče se na svoji budoucí rodičovskou roli mohou přichystat prostřednictvím budování zázemí pro dítě, tedy přípravám dětského pokoje, nákupem hraček a oblečení.

V rámci přípravy na rodičovskou roli by však budoucí osvojitelé neměli zapomínat ani na sebe, svůj manželský a rodinný život, své přátele a věnovali se také svým dosavadním zájmům. Relaxace a odreagování jsou nezbytnou součástí přípravy na rodičovskou roli, neboť vyrovnanost, psychický a fyzický stav osvojitelů hraje důležitou roli v tom smyslu, aby se dítě v novém rodinném prostředí harmonicky vyvíjelo a cítilo ze strany rodičů pocity lásky, bezpečí a jistoty. (Bubleová, Vávrová a Vránová, 2011, s. 29)

3.3 3. fáze: první kontakt osvojitelů s dítětem

Fáze první kontaktu přichází ve většině případů náhle a nečekaně a trvá obvykle jen několik dnů, popř. hodin. Žadatelům o osvojení je sděleno, že byli vybráni jako vhodní osvojitelé pro konkrétní dítě a zda mají zájem o první kontakt s ním. V momentě, kdy tento okamžik nastane, již není dopřán osvojitelům čas, tak jak jim byl dopřán doposud, nicméně je důležité, aby nedošlo k unáhleným a rychlým rozhodnutím.

V momentě, kdy je budoucím osvojitelům sděleno, že se mohou setkat s dítětem, jedná se o emocionálně silný zážitek, který může vyvolávat u žadatelů o osvojení ambivalentní pocity. Najednou vyvstávají otázky, nad kterými doposud ani nepřemýšleli, např. zda je toto dítě to pravé, jak se na něj mají připravit, bude se jim líbit, budou se oni jemu líbit, budou dobrými rodiči. Tyto obavy se zpravidla však rozplynou v momentě, kdy se sklání nad postýlkou a poprvé je jim dítě dáno do náručí. (Schoolerová, 2002, s. 93)

Ve fázi prvního kontaktu s dítětem jsou osvojitelé nejdříve seznámeni s dokumentací dítěte, tedy jeho zdravotním stavem a rodinnou anamnézou. V tento okamžik také nastává prostor pro to, aby budoucí osvojitelé kladli otázky odborníkům, kteří se prvního kontaktu účastní, zejména pak personál zařízení, kde je dítě umístěno, neboť ten zná jeho projevy chování a jeho zvyklosti. Budoucí osvojitelé by také neměli podléhat prvnímu dojmu z dítěte např. z fotografií. (Bubleová, Vávrová a Vránová, 2011, s. 32)

Jak již bylo řečeno, první kontakt s dítětem se uskuteční ve většině případů velmi rychle, i přesto by se ale měli osvojitelé na něj dobře připravit. Obecně se nedoporučuje, aby prvnímu kontaktu s dítětem byli přítomni příbuzní žadatelů a to dokonce i jejich případné biologické děti. Pro seznámení se s dítětem a budování důvěrného vztahu je nutný klid, nicméně pokud se jedná o starší dítě, je možné mu při prvním kontaktu ukázat fotografie nejbližších členů rodiny a připravit ho, že na další návštěvu přijede někdo další. Jedná-li se o dítě staršího věku, je také dobré ukázat mu fotky z prostředí, ve kterém osvojitelé žijí, tak si bude moci dítě udělat představu o tom, jak jeho budoucí domov vypadá. Zároveň v případě návštěvy dítě nebude mít obavy z neznámého prostředí a osvojitelé jej také mohou prostřednictvím fotografií navnadit, aby se těšilo (např. na dětský pokoj). (Bubleová, Vávrová a Vránová, 2011, s. 32)

Žadatelům o osvojení odborníci také doporučují, aby se snažili při prvním kontaktu dítě nějakým způsobem zaujmout, proto je dobré se na zařízení, kde je dítě umístěno,

obrátit a poradit se, co by dítěti mohlo udělat radost a co s sebou přivést. (Bubleová, Vávrová a Vránová, 2011, s. 32)

Dle Bubleové, Vávrové a Vránové (2011, s. 32) by měli osvojitelé odborníkům, kteří s dítětem jsou v každodenním kontaktu, klást komplexní otázky, které se týkají nejen jeho rodinné anamnézy a zdravotního stavu, ale také, co dítě rádo dělá, s čím si nejraději hraje či čeho se bojí, jaký má režim dne, popř. u starších dětí jaké má záliby.

Než si mohou osvojitelé odvézt dítě domů, často zařízení, kde je dítě umístěno, požaduje, aby zůstali několik dnů (zpravidla jeden až tři dny), kdy je možné dítě lépe poznat, začít si vytvářet mezi sebou trvalejší citovou vazbu a v neposlední řadě také rodiče vychovávat a vzdělávat v oblasti péče o dítě. (Zezulová, 2012, s. 36)

3.4 4. fáze: vytváření podmínek pro novou rodinu

Na okamžik, kdy si vytoužené dítě rodiče - osvojitelé mohou přivést domů, čekají mnohdy i dlouhé roky, a proto je tento moment doprovázen smíšenými pocity štěstí, euforie, očekávání ale také obav a strachu. Na závěrečnou fázi adaptace se nelze připravit předtím, než dítě přichází do rodiny, ale teprve postupem času se vytváří podmínky pro to, aby rodina plnila poslání, které jí bylo svěřeno.

Schoolerová (2002, s. 45 – 57) ukazuje několik faktorů, které působí na úspěch zdravé osvojitelé rodiny. Prvním z nich je, že rodiče *disponují rysy, které jsou ukazateli zdravé fungující rodiny*. Jedná se především o pevnost a stálost manželského svazku, což můžeme zároveň považovat za vůbec rozhodujícího ukazatele funkčnosti rodiny. Neméně důležitým činitelem je také *schopnost* manželů řešit vzniklé konflikty a komunikace při nich. Funkční osvojitelé rodina může vzniknout pouze za předpokladu, že *oba rodiče s ní souhlasí* a nemají v sobě pochybnosti o její správnosti. Proto je důležité, aby si rodiče byly vědomi motivů, které je k osvojení vedou, aby navzájem hovořili o svých obavách a pochybnostech, ale zároveň také věděli, že jejich postoje k osvojení se mohou měnit. Jedním z mnoha dalších faktorů je, že rodiče *akceptují odlišnosti dítěte*, které se mohou projevat ve fyzickém vzhledu nebo v zájmech či schopnostech. Osvojitelé by měli odlišnosti přijímat a brát dítě jako jedinečnou osobnost. Posledním činitelem ovlivňující fungování osvojitelé rodiny je také to, aby rodiče *budovali rodinu na pevném hodnotovém základě*, které plynou z jejich osobního přesvědčení a oni sami je jím řídí a předávají jej dítěti.

Jak již bylo zmíněno, vytváření pevné citové vazby mezi dítětem a osvojitelem je dlouhodobý proces, který přetrvává od prvního kontaktu s dítětem a pokračuje, i když je dítě v rodině. Pro vytvoření harmonického vztahu mezi dítětem a osvojitelem uvádí (Schoolerová, 2002, s. 81) pozitivní rodičovské postupy, kterých by měli osvojitelé využívat. Jedná se zejména o projevy zájmu o vývoj, samostatnost dítěte, ale také rozvoj dovedností a budování jeho sebevědomí. Dále také osvojitelé manifestují zdravý zájem o uspokojování vnějších potřeb dítěte. Tráví s dítětem dostatek volného času, účastní se společných činností a komunikují spolu. Rodiče by měli dítěti poskytovat prostor pro zkoušení a objevování nových věcí, tedy nejsou k dítěti přehnaně protekcionističtí. Projevy vůči dítěti jsou upřímné, láskyplné ale zároveň výchovné. Důležitá je samozřejmě kázeň, důslednost a spravedlnost. Dítě by mělo mít své povinnosti, které v něm vychovávají zodpovědnost. Osvojitelé musí dítě podporovat v utváření si vztahů s ostatními členy rodiny a vrstevníky.

Dle Archerové (2001, s. 92) některé osvojitelské páry mohou čelit situaci, kdy dítě projevuje úzkost pro něj k primárnímu objektu, což bývá zpravidla matka, zatímco vztah ke druhému rodiči takovými projevy prostoupen není. Taková situace nesvědčí vztahu rodiče s dítětem ani vztahu mezi partnery, nicméně vazba mezi dítětem a matkou je považována za nejdůležitější vztah v životě každého jedince a je dále směrodatný v navazování dalších vztahů v životě.

Důležitou roli vytváření podmínek pro fungující osvojitelskou rodinu hrají také ostatní členové rodiny, zejména pak prarodiče dítěte a biologické děti osvojitelů, nicméně biologické děti v českých osvojitelských rodinách bývají spíše výjimkou, proto věnujeme prostor spíše prarodičům. Je nezbytné všechny okolnosti osvojení s prarodiči prokonzultovat a nechat vyjádřit jejich obavy a pocity. Osvojitelé se mohou u svých rodičů setkat s různými reakcemi, které mohou zahrnovat bezprostřední přijetí dítěte, ale také jeho odmítnutí, neboť se nemohou vyrovnat s faktem, že nebudou biologickými prarodiči. Osvojitelé – manželé se musí smířit s tím, že může nastat situace, kdy rodiče „plodného“ manžela se budou pokoušet o rozvrácení manželství, nicméně i tuto zkušenost lze vnímat tak, že se jedná o ověření pevnosti jejich svazku a může vést k ještě většímu prohloubení. (Zezulová, 2012, s. 33 – 34)

Dle Zezulové (2012, s. 111 – 113) významnou situací, která na osvojitele čeká a je jí potřeba věnovat značnou pozornost a citlivý přístup, je sdělení dítěti faktu, že nejsou jeho biologickými rodiči. Tento krok jistě není pro osvojitele krokem snadným, nicméně je

nezbytné, aby k němu došlo v pravý čas, odborná literatura doporučuje v předškolním věku dítěte, a hlavně, aby se dítě tuto informaci dozvědělo od osvojitelů. Důležité je hravá a zábavná forma, jakou je dítěti pravda řečena, nicméně nesmí dojít ke zlehčování či degradaci skutečnosti. Osvojitelé se také musí připravit na případné otázky, které se týkají biologických rodičů.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Praktická část bakalářské práce se zaměřuje, jak již bylo zmíněno, na adaptaci osvojitelů na rodičovskou roli. Empirická část je pojatá kvalitativním přístupem, neboť jak uvádí Švaříček (cit. podle Švaříček a Šed'ová, 2007, s. 24 – 25), jeho jádrem je hluboké ponoření se do problému a zkoumat jej v celé jeho šíři, což je i cílem této práce. Kvalitativní výzkum je typický tím, že výzkumník nestanovuje hypotézy a proměnné. Po nasbírání dostatečného množství dat se sledují pravidelnosti a stanovují se závěry, které však nelze generalizovat. Tyto závěry přísluší pouze danému výzkumnému vzorku, který data poskytl.

Pro každý výzkum je nezbytné stanovení výzkumného problému, v němž výzkumník stanovuje, co je předmětem bádání. Definování výzkumného problému je základem pro další postup ve výzkumu. (Gavora, 2000, s. 13)

Výzkumný problém bakalářské práce je zaměřen na popsání procesu adaptace osvojitelů na rodičovskou roli v jednotlivých fázích procesu.

4.1 Stanovení výzkumných cílů

Pro každý výzkum, tedy i pro kvalitativní, je nezbytné stanovení výzkumných cílů, na jejichž základě je položena celá empirická část bakalářské práce. *Hlavní cílem* je popsat průběh procesu adaptace osvojitelů na rodičovskou roli. *Dílčí cíle* jsou pak definovány následovně:

1. Zjistit, jaká byla motivace pro osvojení dítěte potencionálních osvojitelů.
2. Zjistit, jak byla realizována příprava osvojitelů na rodičovskou roli.
3. Zjistit, jakým způsobem byl realizován první kontakt s dítětem.
4. Zjistit, jak bylo uskutečňováno vytváření podmínek pro vznik nové rodiny.
5. Zjistit, jakou roli zastávali osvojitelé a jejich nejbližší okolí v průběhu procesu adaptace.
6. Zjistit, jakou roli zastávala sociální pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí v průběhu adaptace osvojitelů na rodičovskou roli.

4.2 Specifikace výzkumných otázek

Dále je nezbytné specifikovat výzkumné otázky, které korespondují s výzkumnými cíli. Hlavní výzkumná otázka je tedy formulována do následující podoby:

„Jak probíhal proces adaptace osvojitelů na rodičovskou roli v jednotlivých fázích procesu?“

Dílčí výzkumné otázky zní:

1. *„Jaká byla motivace potenciálních osvojitelů k osvojení dítěte?“*
2. *„Jak se uskutečňovala příprava budoucích osvojitelů na rodičovskou roli?“*
3. *„Jak probíhal první kontakt osvojitelů s dítětem?“*
4. *„Jakým způsobem bylo realizováno vytváření podmínek pro vznik nové rodiny?“*
5. *„Jakou roli hráli osvojitelé a jejich nejbližší okolí v procesu adaptace?“*
6. *„Jakou roli zastávala sociální pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí v průběhu adaptace osvojitelů na rodičovskou roli?“*

4.3 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor se skládá ze třech manželských párů, které mají osvojené dítě, a byl vybrán záměrným dostupným výběrem na základě stanovených hledisek následujícího charakteru:

1. osvojitelé museli mít dítě v péči minimálně 1 rok,
2. ochota a souhlas s poskytnutím rozhovoru.

Výběrový soubor respondentů byl zvolen a telefonicky předjednan sociální pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí obce s rozšířenou působností při městském úřadu Třebíč zabývající se náhradní rodinnou péčí, paní Silvií Klementovou, která vybírala na základě své osobní zkušenosti z jednání s osvojiteli.

4.4 Metoda sběru dat

„Polostrukturovaný rozhovor je zřejmě vůbec nejrozšířenější podobou metody interview. Vyžaduje náročnou technickou přípravu a vyžaduje vytvořit si určité schéma, které je pro tazatele závazné.“ (Miovský, 2006, s. 159)

Metodou sběru dat byl tedy po úvaze zvolen polostrukturovaný rozhovor, který je rozčleněn do devíti tematických okruhů. Pro účel realizace interview byl vypracován záznamový arch (viz příloha P I), který posloužil jako subvence k vymezeným oblastem, které korespondují s hlavní a dílčími výzkumnými otázkami. Pro úplnost uvádíme jednotlivé okruhy rozhovoru:

- motivace osvojitelů,
- nejbližší okolí osvojitelů,
- příprava budoucích osvojitelů,
- první kontakt s dítětem,
- vytváření podmínek pro vznik nové rodiny,
- role matky,
- role otce,
- role sociální pracovnice,
- hodnocení a shrnutí procesu osvojení.

5 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Terénní část výzkumu byla realizována po předchozí telefonické domluvě s osvojitelkami ve dnech 9. března 2013 od 17:00, 10. března 2013 od 16:30 a 11. března 2013 od 16:00, v místě bydliště jednotlivých osvojitelských rodin. Pro zachování anonymity nebudeme uvádět konkrétní místo bydliště, ale uvedeme, že se jedná o obce v okrese Třebíč, kraj Vysočina.

Rozhovoru byli účastni oba rodiče a před samotným zahájením rozhovoru, byli seznámeni s obsahem, cílem a přínosem bakalářské práce. Ústně souhlasili s poskytnutím rozhovoru i s jeho zaznamenáním na diktafon a poskytli informovaný souhlas s účelem bakalářské práce. Poté bylo ještě respondentům nabídnuto zaslání výsledků výzkumu, kterého byli účastni. Délka rozhovorů se pohybovala v rozmezí od 47 – 70 minut.

Audiozáznam rozhovorů byl následně přesnou transkripcí přepsán do písemné podoby (viz příloha P II – P IV).

5.1 Charakteristika výzkumného souboru

Na uvedení samotného výzkumu si dovolíme charakterizovat jednotlivé respondenty a to v pořadí v jakém s nimi byl realizován rozhovor. Cílem je seznámit se s obecnými osobními údaji, které ovšem o jednotlivých respondentech nic hlubšího neprozradí, a tudíž zůstane zachována zásada anonymity.

Respondenti č. 1

Respondenti č. 1 tvoří manželský pár. Matce je 31 let a její vzdělání je střední odborné zakončené výučním listem. Otcí je 35 let a jeho vzdělání je také střední odborné zakončené výučním listem. Dítě do předadopční fáze dostali, když mu bylo dva a půl měsíce a v současné době od osvojení uplynuly dva roky. Manželé biologické děti nemají. Pro účel analýzy dat byli označeni jako respondentka č. 1 a respondent č. 1.

Respondenti č. 2

Respondenti č. 2 tvoří manželský pár. Matce je 32 let a její vzdělání je střední odborné s maturitou. Otcí je 36 let a jeho vzdělání je střední odborné zakončené výučním listem. Dítě do předadopční fáze dostali, když mu byly dva měsíce a v současné době od osvojení uplynuly téměř tři roky. Manželé biologické děti nemají. Pro účel analýzy dat byli označeni jako respondentka č. 2 a respondent č. 2.

Respondenti č. 3

Respondenti č. 3 tvoří manželský pár. Matce je 36 let a její vzdělání je střední odborné s maturitou. Otci je 38 let a jeho vzdělání je střední odborné zakončené výučním listem. Dítě do předadopční fáze dostali, když mu byly tři měsíce a v současné době od osvojení uplynulo dva a půl roku. Manželé biologické děti nemají. Pro účel analýzy dat byli označeni jako respondentka č. 3 a respondent č. 3.

5.2 Analýza dat v kategorickém pojetí

Analýza kvalitativních dat je založena na systematickém nečíselném organizování dat s cílem rozkrýt témata, pravidelnosti, kvalitu a vztahy. (Hendl, 2005 cit. podle Švaříček a Šed'ová, 2007, s. 207). Analýza výzkumných dat je v prvotní fázi provedena prostřednictvím *otevřeného kódování*, jehož cílem je hledání opakujících se pravidelností v jednotlivých odpovědích respondentů. Samotná technika otevřeného kódování je v praxi realizována tak, že je ke každé otázce stanovena kategorie a následně kód, popř. soubor kódů. Klasický postup kódování se používá opačným způsobem, tedy nejdříve je stanoven kód a následně z něj definována kategorie, nicméně chtěli jsme odhalit co nejvíce podobností a pravidelností, a tudíž byl postup stanoven následujícím způsobem. (Švaříček a Šed'ová, 2007, s. 211)

Dílčím postupem analýzy dat byla zvolena *technika vytváření trsů*, jejímž principem je seskupení a vytvoření konceptů jednotlivých výroků do skupin (trsů). Tyto trsy vznikají na základě podobnosti mezi jednotlivými výroky. (Miovský, 2006, s. 221)

Posledním dílčím krokem analýzy dat je *technika vyložení karet*, která je založena na vyložení resp. interpretování obsahu jednotlivých skupin (trsů) otázek. (Švaříček a Šed'ová, 2007, s. 226)

Prvním z analyzovaných okruhů je motivace osvojitelů. Skládá se z osmi otázek, z nichž za směrodatnou je považována otázka: Z jakého důvodu jste se rozhodli pro osvojení dítěte? Kategorií je **důvod osvojení** a stanovené kódy jsou **zdravotní problém, neplodnost**.

Respondentka č. 1: „...po vydařeném umělém oplodnění jsem v 6. měsíci o to přišla, bohužel o obě dvě jo, a jelikož prostě se to tak nějak ve mně šparjclo, když to tak řeknu, strach prostě všechno, nezvládla jsem to a prostě jako rozhodla, že na to půjdu jinou cestou.“

Respondentka č. 2: „*Protože to nešlo, no.*“

Respondentka č. 3: „*Nemohli jsme mít své děti.*“

Dílčí shrnutí: Všechny respondentky odpověděly, že hlavním důvodem pro osvojení dítěte byly zdravotní problémy respektive neplodnost či neschopnost donošení dítěte.

Dále bylo zjišťováno, zda na respondenty působily jiné motivy, což analyzuje otázka: Jaké další důvody na Vás působily? Kategorie je označena jako **jiné motivy** a kódy jsou **touha, finance, víra, bolest**.

Respondentka č. 1: „*Hlavně prostě touha po dítěti, je jedno jak, prostě jo, ale říkala jsem, že to nebudu lámat přes koleno.... Peníze v tom nehráli vůbec roli, ale hlavně nedůvěra, že to zase nezvládnou, to je to nejhorší, že si prostě nevěřím.*“

Respondentka č. 2: „*Ne, jenom z důvodu toho zdravotního stavu.*“

Respondentka č. 3: „*Po dvou letech jsme byli na umělém oplodnění asi čtyřikrát a dítě je součástí života, a když není, tak to bolí.*“

Dílčí shrnutí: Jiné důvody např. náboženské či finanční náročnost umělého oplodnění neměly na rozhodnutí respondentů vliv. Dalšími důvody pro rozhodnutí se k osvojení, které respondentky uvedly, byly touha po dítěti a nedůvěra v sebe sama.

V oblasti otázek týkající se nejbližšího okolí považujeme za důležitou otázku: Jak reagovali Vaši rodiče na sdělení, že se chystáte osvojit si dítě? Kategorie je označena jako **reakce rodičů** a kódy jsou označeny **volba, vnuci**.

Respondentka č. 1: „*...je to naše věc, my ho budeme vychovávat a vlastně obě rodiny tak nějak souhlasily, byly na to připraveny.*“

Respondent č. 1: „*Nikdo nic nenamítal, bych řekl.*“

Respondentka č. 2: „*Já myslím, že jim to bylo úplně nějak jedno. Prostě je to naše volba, že jo.*“

Respondent č. 2: „*No to za jedno, bych řekl, a taky oni už taky očekávali vnuky, a když viděli, co jsme zkusili, že nám to nejde, tak věděli, že asi jiná možnost není, tak byli pro.*“

Respondentka č. 3: „*... že by tam byla nějaká negativní reakce, to se říct nedá.*“

Respondent č. 3: „*...už v průběhu jsme mluvili o tom, že druhé bychom si vzali osvojené.*“

Dílčí shrnutí: Všechny manželské páry se shodly, že se jednalo pouze o jejich svobodné rozhodnutí, nicméně rodiče na tuto situaci připravily. Rodiče neměli na rozhodnutí osvojitelů námitky, neboť chtěli, aby byli spokojeni a zároveň také oni očekávali vnuky. Respondentka č. 1 dále uvedla, že by si své rozhodnutí nenechala vyvrátit a žádný z manželských párů se nesetkal s tím, že by je rodiče od jejich rozhodnutí zrazovali. Pouze

respondentka č. 3 uvedla, že „...snad jen tak, že jedna moje teta se mě snažila jakoby přemluvit, abych do toho jako nešla, měla v sobě nějaké přesvědčení.“

Další analyzovaná otázka z oblasti nejbližšího okolí: Jak reagovali Vaši přátelé na sdělení, že se chystáte osvojit si dítě? Kategorie je označena **reakce přátel** a jednotlivé kódy jsou **překvapení, radost, zvědavost, pláč, symbol**.

Respondentka č. 1: „...byli překvapení, ale hrozně nám to přáli nám. To samé i tady na vsi, byli zvědaví, ale nabídli jsme jim, že až se zaklimatizujeme, tak můžou přijít na návštěvu.“

Respondentka č. 2: „...no překvapeně, protože my jsme nikomu nic neříkali, jenom rodina to věděla a pak jsme si ho přivezli, tak každej koukal.“

Respondentka č. 3: „Slzy v očích, i když potom už jsme měli malou, křížek na čelo a tak podobně.“

Dílčí shrnutí: Osvojitelé uvedli, že přátelé reagovali na sdělení, že se chystají osvojit si dítě s překvapením, nicméně se jednalo o překvapení v pozitivním slova smyslu. Nesetkali se s žádnou chladnou či negativní reakcí. Respondenti zahrnují do odpovědi také práci, z čehož usuzujeme, že mezi kolegy mají dobré přátele. Pro ilustraci uvádíme následující výroky:

Respondent č. 1: „U mě práci to všichni přijali dobře. I malá tam se mnou teď chodí, takže úplně v pohodě.“

Respondent č. 2: „Vlastně v práci to věděli, ale jinak jsme to nijak nešířili jako nějakou poplašnou zprávu.“

V oblasti otázek, jež se dotýká fáze přípravy budoucích osvojitelů, je stěžejní kruh, který odpovídá kurzu zaměřeného na přípravu budoucích osvojitelů. Jedná se konkrétně o otázku: V čem shledáváte nedostatky kurzu? Kategorie je pojmenována **nedostatek kurzu** a jednotlivé kódy jsou **nepoměr, přístup, prostředí, náročnost**.

Respondentka č. 1: „K smíchu mi tam přišlo to, že od rána do večera, teda mluvím za sebe, do vás hustijou, jak prostě musíte to dítě mít ráda a přijmout ho, jak ho vychovávat. Ve finále se dozvíte, že polovina těch přednášejících je rozvedená, to prostě jako nechápu.“

Respondent č. 2: „...od rána od osmi nám to nalívali do hlavy a pořád to samý. Jako bylo to hodně zaměřený, neřekl bych, že na tu adoptivní péči, ale spíš pěstounskou péči. Řekl bych, že 90% toho se týkalo pěstounské péče.“

Respondent č. 3: „Bylo to možná trochu náročný.“

Respondentka č. 3: V tom smyslu, že pracovní týden za váma, teď celý víkend do půl dvanáctý jsme poslouchali a povídali, bylo to únavný, hlavně ten první večer.“

Respondentka č. 2: „...co se mi nelíbilo a to jsem i sociální pracovníci řekla, že se mně nelíbí, že chtějí slyšet to, co je napsané v knížkách a život je úplně o něčem jiném. Třeba tam byly otázky, jak bych se zachovala, kdyby něco ukradlo dítě v obchodě. Jak já to můžu vědět, když jsem to dítě ještě neměla.“

Respondent č. 1: „...v tom klášteře byla zima.“

Respondentka č. 3: „Asi možná jen to prostředí, ten klášter.“

Dílčí shrnutí: Respondenti č. 1 a 2 na otázku týkající se přípravného kurzu reagovali s úsměvem na tváři a odpovídali s lehkou ironií v hlase. Zákon jim stanovuje povinnost se tohoto kurzu účastnit. Dále však zdůrazňují, že přípravný kurz brali jako povinnost, kterou si musí splnit na cestě za dítětem. Nedostatky kurzu respondenti jednoznačně vidí v prostředí a ve formě, jakou kurz probíhá.

Další analyzovaná otázka týkající se přípravného kurzu: V čem byl Pro Vás kurz přínosný? Kategorie označena jako **přínos kurzu** a kódy z otázek jsou **známí, přátelé, informace, zkušenosti**.

Respondent č. 1: „Jediný pozitivní, co tam bylo, že jsme se s těma ostatníma stmelili.“

Respondentka č. 2: „Maximálně, že jsme poznali nějaký nový lidi (smích).“

Respondent č. 2: „Ale zase do dneška vlastně udržujeme kontakt se dvěma rodinami, co mají v péči osvojený děcka, takže aspoň nám to dalo, ty nové kamarády.“

Respondentka č. 3: „Máme odsud přátele, stýkáme se s nimi, byli jsme s nimi na dovolené.“

Respondent č. 2: „Jako dozvěděl se člověka něco jako obecně.“

Respondent č. 3: „Informace v tom ohledu s čím se setkali pěstouni, s čím zase ti, co osvojovali, jo, jejich problémy, to bylo zajímavý.“

Dílčí shrnutí: Respondenti se jednomyslně shodují na tom, že přínos kurzu zaměřeného na výkon jejich osvojitelské role shledávají pouze v možnosti, že potkali nové lidi, se kterými utvořili vazby přátelského charakteru a mohli si svěřit své životní osudy. Respondenti otcové č. 2 a 3 se shodují, že jim kurz přinesl obecné informace o problematice osvojení.

Za stěžejní rovněž považujeme v rámci přípravné fáze otázku: Jak jste se samostatně coby budoucí osvojitelé připravovali na Vaše rodičovství? Kategorii je **samostatná příprava** a jednotlivé kódy jsou **zkušenosti, literatura, rodina, přátelé, média**.

Respondentka č. 1: „Měli jsme čist samozřejmě. Ale já vám to řeknu upřímně. Nejsem včerejší. Nejsem nějaká mladá osmnáctiletá žabinka, co neví, jak se základně postarat

o dítě. Kór když v rodině ségra má děti. I vlastně z manželovy strany jsou děcka. Kdyby nikde nebyly, tak neřeknu jo, ale říkám, nejsme včerejší.“

Respondent č. 1: *„Jako člověk už něco znal.“*

Respondentka č. 2: *„...švagrová mi dala taky nějakou knížku, tak něco jsem tam listovala, ale člověk neví, skočila jsem do toho, tak něco jsem listovala, ale ani ne tak knížku jako kamarádka má už dvě adoptovaný, takže od té, takže když jsem něco potřebovala tak jsem volala jí.“*

Respondent č. 3: *„No žena četla knížky a mě to potom říkala, co tam bylo. Toho jak se jmenuje?“*

Respondentka č. 3: *„Matějčka“*

Respondent č. 3: *„A taky hodně na internetu, co lidi povídají, to jsme si pročítali, co tak člověka čeká, že jo.“*

Respondentka č. 3: *„A co se třeba týká hlídání. Sestra má dvě holčičky, v tu dobu měla jednu, tak já jsem jí chodila hlídat, takže tu nějakou péči o dítě jsme měli už za sebou. Manžel zase hlídal svoje synovce, takže v tomto ohledu jsme měli zkušenosti.“*

Dílčí shrnutí: Respondenti č. 2 a 3 uvedli, že individuálně se připravovali na svoje rodičovství za pomoci odborné literatury. Důležitou roli hrála také zkušenost, neboť všichni respondenti měli alespoň základní znalosti v oblasti péče o dítě. Respondenti se obraceli v případě nejasností na rodinu a přátele, významnou úlohu sehrály i informace čerpané z internetu. Respondenti č. 1 uvedli, že se četbě nevěnovali, i přestože jim to bylo doporučeno ze strany sociálních pracovníků, nicméně to vnímali spíše jako povinnost než doporučení.

V rámci okruhu otázek týkajících se prvního kontaktu s dítětem analyzujeme otázku: Co hodnotíte kladně z hlediska prvního kontaktu s dítětem? Kategorie je definována jako **klad prvního kontaktu** a kódů jsou **soukromí, prostředí, personál, euforie, vstřícnost**.

Respondentka č. 1: *„Nechali nám soukromí, mají tam pokojíčky pro tady ty rodiče zařízený, a když něco budeme potřebovat, tak že máme přijít. I se nás ptali, jestli si ju tam chceme nechat přes noc nebo se chceme vyspat a donést ju ráno. Koupání nám ukázali.“*

Respondentka č. 2: *„Úplně perfektní, všechno bylo úplně na jedničku.“*

Respondentka č. 3: *„Pozitivní víceméně všechno, prostředí, lidi, malá, prostě všechno. Pak vlastně taková euforie, jeli jsme nakupovat a už to jelo.“*

Dílčí shrnutí: Všichni respondenti se shodli, že v rámci prvního kontaktu v zařízení, kde bylo dítě umístěno, neshledávají žádná negativa a naopak byli velmi spokojeni s přístupem personálu a prostředím. Respondenti č. 1 a č. 2 strávili v zařízení s dítětem několik dnů, což jim umožnilo vytvořit si citovou vazbu k dítěti. Respondenti č. 3 dítě pravidelně několikrát navštívili a citovou vazbu si, jak uvedla matka, vytvořili okamžitě. Z hlediska přípravy na první kontakt se respondenti shodli, že na přípravu neměli čas, neboť se vše událo během několika málo dní či dokonce hodin, což dokazují výroky:

Respondentka č. 1: „*No padli jsme do toho, padli jsme do toho.*“

Respondent č. 2: „*On na to nebyl čas se připravovat, nějak extra, protože mě volala paní z Jihlavy ve čtvrtek a v sobotu jsme tam jeli.*“

Respondentka č. 2: „*O půl jedenácté zavolali a ve tři jsme měla malou v náručí. Ono to bylo rychlé.*“

Další otázkou vycházející z prvního kontaktu: Co hodnotíte záporně z hlediska prvního kontaktu s dítětem? Kategorie stanovena jako **zápor prvního kontaktu** a kódy jsou **strach, opuštěnost**.

Respondentka č. 1: „*Chytla mě za srdce, a když ví člověk, jaký měla začátek...*“

Respondentka č. 2: „*...ted' jsme tam přišli se na něho podívat a já dobrý dobrý a ted' jsem začala přemýšlet, to si ho budu muset vzít do ruky a měla jsem strach, abych mu něco neudělala.*“

Respondentka č. 3: „*Negativní bylo asi to, že nás po půl hodině odvedli pokojíčku, který mají pro budoucí rodiče a že jo a byli jsme tam asi půl hodiny a manžel pořád fotil a tak a mě najednou bleskla myšlenka, ty jí tady budeš muset ještě nechat a v tu ránu jsem byla jakoby smutná.*“

Dílčí shrnutí: Respondentky se shodly, že se jednalo o velmi emočně vypjatý okamžik, který prožívaly s větší citlivostí než jejich partneři. Respondenti neuvedli, žádné nepříjemnosti či nedostatky, které by se týkaly personálu či prostředí. Negativa byla úzce spjata s jejich osobami a novou rolí matky.

Poslední otázka vyplývající z fáze prvního kontaktu s dítětem: Jaké otázky jste kladli ohledně dítěte odborníkům, kteří byli prvnímu kontaktu přítomni? Byla vytvořena kategorie **otázky odborníkům** a kódy jsou **péče, anamnéza, zdravotní stav**.

Respondentka č. 1: „*Já jsem se vlastně ptala na tu matku, to mě zajímalo jak teda, proč teda. Taky jak to bude dál, co nás čeká dál a hlavně jestli je zdravá. To bylo to hlavní. Jestli je zdravá.*“

Respondent č. 2: „*Třeba jen kolikrát denně pije a jen ty základy péče, ale učil nás život, dá se říct.*“

Respondentka č. 3: „*Jako co jsme potřebovali vědět, tak nám řekli na tom krajském úřadě. Spíš jak pije, kdy spí, kdy má krmení.*“

Respondent č. 3: „*Tak asi ty zdravotní věci.*“

Dílčí shrnutí: Respondenti nad položenou otázkou museli přemýšlet, což bylo nejspíš způsobeno tím, že tato etapa prvního kontaktu byla doprovázena jistou nervozitou a očekáváním. Respondenti shodně uvádějí, že se odborníků ptali na režim dne a zdravotní a rodinnou anamnézu dítěte.

Dalším analyzovaným okruhem je fáze vytváření podmínek pro vznik nové rodiny. První otázkou je: Dokážete říci, do jaké míry se změnil Vás manželský vztah po osvojení dítěte? Kategorií je **manželský vztah** a kódy jsou **spolupráce, komunikace strach, budoucnost**.

Respondentka č. 1: „*Určitě. Už je strach o dítě. Když něco tak to dělíte mezi oba dva, mluvím za sebe. Chcete někam jet, nebo jdu ke kadeřnici, musíte se domluvit na hlídání, takže nemůžeme se sbalit s manželem a jít si trajdat, to už není. Chlap to má svým způsobem jednodušší, ano jde do práce všechno, ale večer si může jít s kamarádama, ženská to tak nemá.*“

Respondentka č. 2: „*Je to jiný. Dřív jsme chodili oba do práce, přišli jsme, chvílku byla taková relaxačka a potom jsme šli spolu někde něco dělat anebo jsme někam jeli. Takže je to úplně o něčem jiném.*“

Respondent č. 2: „*...A nebo když si manželka potřebuje odpočinout, tak mě slovně nakopne, že si oddechnout, projít se, tak to mi nedělá vůbec problém.*“

Respondentka č. 3: „*Mě přijde, že jsme takový zvláštní exempláři, že v sobě máme takovou vzájemnou toleranci a dokážeme mezi sebou komunikovat. Já nevím, manžel mi tady nechá dělat věci v domácnosti, pak mi to pochválí, nekecá mi do toho. Já zase mu nekecám do jeho věcí, ale to bylo předtím a je to i teď.*“

Respondent č. 3: „*Jako že by se něco zhoršilo, to vůbec ne spíš zlepšilo i tak, že třeba máme ten společnej strach, společně přemýšlíme, co bude, jak bude. Co bude ve škole, na co se nás bude ptát.*“

Dílčí shrnutí: Respondenti se shodují, že větší roli začala hrát komunikace ve vztahu. Manžele nyní spojuje také společný strach o dítě a samozřejmě řeší společně otázky budoucnosti. Osvojením dítěte došlo k upevnění manželského vztahu a k jeho naplnění.

Dále jsme se zaměřili na analýzu otázky: Do jaké míry ovlivnilo osvojení dítěte Vaše trávení volného času? Kategorie byla označena jako **trávení volného času** a jednotlivé kódy jako **smysluplnost, odpoutání, neomezování se**.

Respondentka č. 1: „*Je to takový vyplněný, smysluplný. Předtím přišel člověk z práce, hodil nohy na stůl a pustil televizi a nic. Teď lítáte kolem malý, vaříte, musíte ji zabavit, jít s ní ven. Je to prostě plnější a hlavně mě to baví a je to naplněný. Třeba večer kolikrát už padám, ale člověk si to vybojoval a stojí to za to.*“

Respondentka č. 2: „*Je to určitě změna. Točí se to všechno kolem něj, ale já se na jednu stranu snažím neomezovat, když někam jdeme, za prvý at' si zvyká na lidi, protože já nechcu, aby byl zakřiklej, nechci, aby se bál lidí. Takže prostě když jdeme, proč by nemohl jít s náma.*“

Respondent č. 2: „*Takže vlastně to co jsme dělali ve volným čase bez malýho, to děláme i teď s ním.*“

Respondentka č. 3: „*Já volný čas teď jakoby nemám, teď poslední dobou si ho už začínám vyhledávat. Vidím, že potřebuje odpoutání ode mě, tak se snažím ji tady nechat s manželem, jdu si nakoupit, nechám ji babičce, jdu ven, to je zatím tak nějak všechno. Od osmi měsíců jezdíme do Třebíčského centra, kde zpíváme písničky, hrajeme na hudební nástroje. Říkala jsem, že je to jednak jako pro mě, abych se dostala ven mezi lidi a teď už je to důležitý i pro ni, že jde do kolektivu, mezi děti.*“

Respondent č. 3: „*Všchno se to točí okolo malé, i když mám práci tady doma, tak to položím a jsem s ní. A i když se mi tam motá, tak jsem rád, že tam je se mnou.*“

Dílčí shrnutí: Respondenti se shodují, že nyní po osvojení dítěte je volný čas a celkově čas naplněný a dává smysl. Respondenti uvádějí, že sice je dítě ve středu jejich pozornosti, nicméně se snaží neomezovat, nicméně program se logicky přizpůsobuje dítěti. Respondenti také uvedli, že v případě potřeby se mohou spolehnout na prarodiče dítěte, což dokazují konkrétní výroky:

Respondentka č. 1: „*...když potřebujeme, tak hlídají.*“

Respondent č. 2: „*Můžeme se na ně spolehnout.*“

Respondentka č. 3: „*Byli jsme před měsícem na zábavě, to vlastně přijela babička.*“

Respondent č. 3: „*...hlídá babička, teď jsme byli dvakrát na koncertě v Brně, jednou zase hlídala teta.*“

Rovněž se důkladněji zabýváme otázkou: Jak jste si mezi sebou rozdělili rodičovské úkoly v péči o Vaše dítě? Kategorie stanovená jako **rodičovské úkoly** a následné kódy jsou **rozvoj, domácnost, výchova, péče, zábava**.

Respondent č. 1: „*Já mám koupání. A co ještě já dělám? Blbosti (smích).*“

Respondentka č. 1: „*Noo, maminka nachystá jídlo a táhne takovou tu výchovu.*“

Respondent č. 1: „*A ted'ka čtu pohádky každé večer.*“

Respondent č. 2: „*Já od malička koupu. Když byl úplně maličkej, tak já jsem ho vykoupal a žena ho převlíkla, nakrmila a dala spát a jednou nemohla tak jsem to udělal já a vlastně zůstalo mi to tak nějak celý. Ale nedělá mi to vůbec problém.*“

Respondent č. 3: „*Žena se stará o tu kuchyň a o malou, ale já se taky snažím pomáhat. Většinou to teda dělá žena, ale když vidím, že toho má dost, tak se o malou taky dokážu postarat.*“

Respondentka č. 3: „*Třeba ji chodívá uspávat. Oni si hrozně hezky povídají. On má velkou fantazii a hodně to v ní podněcuje.*“

Dílčí shrnutí: Respondenti otcové se shodují a hrdě hlásí k večerní péči o dítě, tedy co se týká koupání, četby pohádek či povídání si s dítětem. Respondentky matky mají spíše v kompetenci výchovu a starost o chod domácnosti, nicméně se domníváme, že se jedná pouze o dočasný stav, který je spojen s útlým věkem všech dětí.

Důležitou otázkou, která má názorovou povahu, je: Jaký je Váš názor na sdělení, že dítěti, že je osvojené? Kategorie byla označena jako **sdělení pravdy dítěti** a kódy jsou **povinnost, forma, čas**.

Respondentka č. 1: „*Já jsem vlastně říkala manželovi, že v tom zákoně, že by to měla vědět, než půjde do první třídy. Jenomže nejsem si jistá, jestli to dítě pochopí. Nejsem si vůbec jistá, ale říkám, budeme jí to říkat formou prostě, že v domečku, kde byly tety a postupem času prostě, jak bude víc vnímat, chápat, jí to budeme říkat. Musíme. Než aby mi přišla z venku a řekla mi hele, mami, já jsem adoptovaná nebo aby mi dom nepřišla. To ne, vůbec. ... A taky my vlastně do tý Jihlavy pořád jezdíme. Oni se dívají, jak malá roste.*“
(pozn. Do Dětského centra Jihlava)

Respondent č. 1: „*Vlastně já už jí to řekl (smích).*“

Respondent č. 2: „*Včera nebo předevírem jsme mu to zrovna povídali.*“

Respondentka č. 2: „*No ale to jsme mu to neříkali jako úplně. Já jsem s ním ležela v posteli u něho v pokoji a říkala jsem mu, že musíme sehnat ještě jednu postel, protože už musí začít spávat sám v pokoji a než si zvykne tak tam budeme chvilku spávat s ním a já mu*

říkám, že potom tady s ním bude spávat miminko, tak on se zarazil a do toho přišel manžel a říká, že si dovezeme miminko z toho domečku, odkud jsme si přivezli jeho, tak seděl a koukal. Ale já si myslím, že to nevnímal.“

Respondent č. 2: *„No nevnímal, ale už to bude mít v podvědomí. Takže my už jsme mu to v podstatě řekli, že v tom domečku, kde bydlel s dětma, jsme ho chtěli, tak jsme si ho vzali a že když to dobře dopadne, tak si do toho domečku pojedeme ještě pro bratříčka nebo sestřičku. Ale neříkali jsme mu teda ještě důvod.“*

Respondentka č. 2: *„Musíme mu to ale říct, co nejdřív to půjde. Vlastně ta sestra od švagrové, co mají ty adoptovaný děti, tak když jsem se jí ptala, tak říkala, že kolem toho pátýho roku jim to řekli. Takže jsme si říkala, že asi ten příští rok, že to už by to mohl chápat.“*

Respondent č. 3: *„My už jí to říkáme.“*

Respondentka č. 3: *„Jako mluvíme o kouzelném domečku, ale myslím si, že ještě není schopná, tak nějak vstřebat rozdíl mezi těma dvěma věcmi.“*

Respondent č. 3: *„Jako rozum na to ještě nemá, ale už jsme jí vyprávěli, že máma a táta si ji vybrali z kouzelného domečku a teď mluvíme o tom, že tam pojedeme pro bratříčka nebo sestřičku. I jsme jí vysvětlovali, o tý mamince, co jí tam dala, že se o ni nemohla starat, ale nevím, do jaký míry to vnímá, ale v podvědomí už to má. Mluvíme o tom dost často a dokonce jsme se byli v kouzelném domečku i podívat.“*

Dílčí shrnutí: Respondenti zastávají názor, že dítěti chtějí pravdu o jeho původu říci a zároveň se dozvěděli, že se uvažuje o zákonné povinnosti sdělit dítěti pravdu. Překvapujícím zjištěním bylo, že všem dětem tento fakt rodiče přiměřenou formou již řekli a shodují se, že je nutné, aby to dítě mělo v podvědomí. Ve dvou osvojitelských rodinách se o tomto s dítětem bavili v souvislosti s další plánovanou adopcí. Zajímavým zjištěním byla forma, jakou respondenti říkají pravdu. S dítětem hovoří o tzv. kouzelném domečku, kde se o ně nejdříve staraly hodné tety a následně si je vybrali právě oni. U posledního rozhovoru výzkumník zjistil, že respondenti byli odborníky poučeni, jak dítěti pravdu citlivě sdělit (forma kouzelného domečku).

Další otázek byl pokládán pouze matkám, neboť se týká role matky. Za jednu ze stěžejních otázek považujeme: Jakým způsobem jste se vyrovnávala s rychlým přechodem z pracovního procesu do role matky na rodičovské dovolené? Kategorie byla vytvořena jako **změna** a kódy jsou **dovolená, relaxace, vstřícnost**.

Respondentka č. 1: „*Noo tak nějak, co mi zbylo, ale joo dá se to. Za prvý v práci jsem měla nahlášeno, že mám podanou žádost, takže nevím, kdy prostě se to stane. To jsem hnedka řekla a v práci mi vyšli ve všem vstříc.*“

Respondentka č. 2: „*...pro mě to byla vlastně taková pohodička, že jsme si chodili pořád ven, odreagování se od té práce na chvíli.*“

Respondentka č. 3: „*Nebylo to pro mě náročný, prvních 14 dnů jsem si říkala, že jsem jakoby na dovolené, že odpočívám od toho stresu v práci.*“

Dílčí shrnutí: Respondentky uvedly, že s rychlým přechodem se vyrovnaly snadno, neboť se v počátku cítily jako na dovolené. Navíc se na svoji novou roli matky těšily, proto celou situaci vnímaly s nadšením.

Dále jsme se zaměřili na otázku: Z čeho jste měla zpočátku největší strach? Byla opět vytvořena kategorie nazvaná **strach** a jednotlivé kódy jako **nemoc, úraz, vazba**.

Respondentka č. 1: „*Jak prostě si na nás malá zvykne, jaký to bude, jestli se mi bude líbit, jestli si udělám vůbec citovou vazbu. Jednou jsem seděla ve sprše a říkala jsem si, budu ju mít vůbec ráda? To bylo hrozný a z tohohle jsem fakt měla hroznej strach, jestli si k ní vytvořím tu vazbu.*“

Respondentka č. 2: „*Většinou třeba jsem měla strach z toho, kdyby náhodou se začal z ničeho nic dávit, nebo si něco udělal.*“

Respondentka č. 3: „*Když byla třeba nemocná, tak to jsem strach měla, ale naštěstí byla švagrová na telefonu, tak mi radila, co mám dělat. To bylo snad jediný.*“

Dílčí shrnutí: Z analýzy dat vyplynulo, že respondentky měly hranice strachu nastavené každá jiným směrem. Respondentka č. 1 se obávala především vztahu mezi ní a dítětem. Obávala se, že si k dítěti nedokáže vytvořit pevný citový vztah, nicméně tato situace trvala velmi krátkou dobu. Respondentka č. 2 se obávala úrazu a svého přístupu ke krizovým situacím, neboť jak uvedla, obává se, že nedokáže druhému poskytnout první pomoc v případě ohrožení. Respondentka č. 3 se obávala nemoci dítěte, což je pro každou matku vyčerpávající období. Respondentky se nicméně v následující otázce shodly, že jim nečila žádné potíže každodenní rutinní péče o dítě, což dokazují výroky:

Respondentka č. 1: „*Péče o ni.*“

Respondentka č. 2: „*To nevím, asi když to tak řeknu, tak péče o něj.*“

Respondentka č. 3: „*Řekla bych, že ta péče o ni.*“

Otázka vztahujících se k roli matky je: Napadlo Vás někdy, že svoji roli osvojitelky nezvládnete, tak jak jste si představovala? Kategorie byla označena jako **role osvojitelky** a kódy jsou role **matky, obavy, psychika**.

Respondentka č. 1: „Jo, napadlo. Že jsem neschopná. Jednou mi brečela a já jsem nevěděla proč. Noo to jsme měla ten pocit.“

Respondentka č. 2: „Teď hodněkrát... Zkouší prostě vyloženě, kdo co mu povolí. A někdy poslední dobou je to fakt hrozný, na jednu stranu je to taky tím, jak jsme pořád spolu, to dělá hodně, a prostě já bych řekla, že na mě zkouší, co povolím. Dvakrát třikrát mu řeknu ne a on stejně jde a udělá to.“

Respondentka č. 3: „Ze začátku určitě. Já jsem řešila hlavně třeba i roli matky, že nezvládnou, jo, to bylo hned, že to nemůžu zvládnout. Ale v tomto mi dost pomohlo, že jsem hlídala děti, že jsem už měla nějakou zkušenost, tím jsem se uklidňovala a četba všech těch různých knih, že jsem získávala informace z nich o tom, jak se má chovat náhradní matka, a řekla bych, že i ten kurz mi přispěl k tomu, že rozptýlil nějaký ty obavy. A taky manžel mi byl oporou.“

Dílčí shrnutí: Všechny respondentky uvedly, že řešily vnitřní boj, zda a jak zvládnou svoji roli osvojitelky. Domníváme se však, že respondentky svoji roli spíše vnímají jako roli matky než roli osvojitelky, což je rozhodující pro matku i dítě. Počáteční obavy vymizely u respondentek č. 1 a 3, pouze respondentka č. 2 se i nadále potýká s obavami, které se snaží řešit důslednou výchovou dítěte.

Poslední otázkou vztahující se k roli matky je: Jak se z Vašeho pohledu, pohledu matky, ujal Váš manžel své otcovské role? Byla vytvořena kategorie **otcovská role z pohledu matky** a kódy jsou **opora, výchova**.

Respondentka č. 1: „Úžasně. Můžu se o něj stoprocentně opřít a to se týká všeho. Vím, že kdybych třeba onemocněla, tak se o ni postará. Ale mohla jsem se na něj spolehnout, i když jsme přišli o děti, tak jsem si říkala, co to s náma udělá, říkala jsem si, jestli to zvládneme a úplně v pohodě. My jsme se asi tak nějak odrazili od toho dna, stmelili ještě víc.“

Respondentka č. 2: „Myslím, že dobrý, ale čekala jsem to lepší...myslela jsem si, že bude důraznější nebo ráznější, protože na to jak měl přísnou výchovu, tak jsem si myslela, že to v něm zůstalo, ale ono ne. Není na něj vůbec přísný.“

Respondentka č. 3: „Že bude výborný otec, to jsem věděla už tak nějak od začátku, když jsem kdysi ve dvaceti měla slepé střevo a on se o mě úplně hezky staral, neopustil mě,

postaral se o mě. Takže já vím i teď, že se o nás postará, že je nám oporou. On je takový pohodář.“

Dílčí shrnutí: Respondentky č. 1 a 3 se shodují, že jejich partneři jsou pro ně oporou a zhostili se své role otce ukázkově. Respondentka č. 2 uvedla, že její manžel je jí také oporou a může se na něj spolehnout, nicméně přiznává, že si myslela, že bude ve výchově dítěte důslednější. Výzkumník na tomto místě uvádí, že si uvědomuje svého nedostatku v tom smyslu, že měl položit otázku matce bez přítomnosti otce, neboť se domnívá, že by odpovědi matek byly cennější, než v případě kdy byla otázka položena za jeho přítomnosti.

Další okruh se skládá z otázek určených pouze matce. Za jednu ze stěžejních otázek považujeme: Jak jste se dle svého názoru ujal své otcovské role? Byla vytvořena kategorie **otcovská role** a kódy jsou: **čas, nepřipouštění si chyb**.

Respondent č. 1: *„Nová role. Já myslím, že snad dobře. Abych se zase nepřechválil. Nějaké nedostatky určitě u mě jsou, ale snažím se.“*

Respondent č. 2: *„Já si myslím, že snad dobře. Mě to nedělalo problémy. Přiznávám se, že bych chtěl stihnout všechno, ale časově mi to nevyhází.“*

Respondent č. 3: *„Já myslím, že dobře, nechci, aby to vyznělo nějak namyšleně nebo tak, ale nic bych asi neudělal jinak.“*

Dílčí shrnutí: Respondenti se domnívají, že se své role zhostili dobře. Nejsou si vědomi nějakých problémů. Domníváme se, že role otce není z počátku tak náročná a důležitá jako je role matky, proto sami respondenti uvádí, že v průběhu přivykání si na novou roli jim nečinilo nic obtíže, což koresponduje také s tím, že vzhledem k pracovní vytíženosti s dítětem netráví tolik času jako matky. Do jisté míry zde hraje roli i mužská ješitnost, která nedovolí respondentům přiznat si chyby.

Další otázka týkající se otcovské role je: Z čeho jste měl z počátku největší obavy? Kategorie byla stanovena jako **strach otce** a kódy jsou **sebedůvěra, zaměstnání, život, odebrání dítěte**.

Respondent č. 1: *„Já jsem si z ničeho strach neměl, abych se přiznal. Já jsem se toho nebál. Říkal jsem si, že vychovalo dítě tolik lidí, tak ho snad vychovám taky. Říkal jsem si, že práci mám, tak snad problém nebude. On je taky rozdíl v tom, že já s ní nejsem tak často, jsem celej den v práci.“*

Respondent č. 2: *„Já jsem to bral tak, že ten život tak nějak jde a že to musíme zvládnout. Spoléhal jsem se taky na to, že tady vedle jsou naši, že kdyby bylo nejhůř, tak nám v tom nenechají, kdyby bylo potřeba.“*

Respondent č. 3: „*Ted' už vím, že je to blbost, ale ze začátku třeba, že co když nám za měsíc zavolají a seberou nám ji. Když ještě vlastně čekáte na ten soud, vlastně v té předadopční fázi. A třeba taky v tom smyslu, že když bude večer brečet a my ji neuchlácholíme, to byly takový obavy.*“

Dílčí shrnutí: Po analyzování informací jsme zjistili, že výsledky do jisté míry korespondují s výsledky z předchozí analyzované otázky. Opět se objevuje mužská sebedůvěra, kterou ovšem nevnímáme negativně, naopak na základě sebedůvěry mohl otec dodávat sebedůvěru matce a být jí tak oporou. Obavy respondentů směřují do oblasti zaměstnání, tedy finančního zajištění rodiny. Zároveň respondent č. 2 spoléhal v případě nouze na pomoc rodičů. Respondent č. 3 vyjádřil pochopitelný strach z odebrání dítěte, popř. nesvěření dítěte do péče osvojitelů.

Jak již bylo zmíněno, jednou ze zkoumaných oblastí byla i role sociální pracovnice. Za jednu ze stěžejních otázek považujeme: V čem Vám sociální pracovnice nejvíce pomohla? Kategorie je označena jako **pomoc sociální pracovnice** a kódy jsou **byrokracie, dítě**.

Respondentka č. 1: „*Vyplňování papírů.*“

Respondent č. 1: „*A to že máme prcka malýho.*“

Respondentka č. 2: „*Pomohla nám vyplnit papíry a vlastně to, že máme malýho.*“

Respondent č. 2: „*A navíc nás vždycky potěšila, když přijela na kontrolu, že výsledky dopadly velmi dobře.*“

Respondent č. 3: „*K tomu dítěti a s tím vyplňováním těch papírů, to taky určitě.*“

Dílčí shrnutí: Respondenti se shodli, že sociální pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany obce s rozšířenou působností jim byla nejvíce nápomocná při byrokracii, která je s žádostí o osvojení spojená. Sociální pracovníci krajského úřadu vděčí respondenti, dle jejich názoru, za zprostředkování osvojení, tudíž že jim bylo umožněno dítě si osvojit. Respondenti uvedli, že také dostali dostatečné množství informací ze strany sociální pracovnice, mohli se na ni spolehnout a v průběhu neřešili žádné větší konflikty, což dokazují následující výroky:

Respondentka č. 1: „*Tak jak paní Albrechtová tak i paní Klementová vždycky když mě něco napadlo, tak mi vždycky odpověděly, pomáhaly. V Jihlavě nám pak pomohly víc. V Třebíči bylo spíš to papírování a ten začátek, návštěva u nás, samozřejmě to tu musely zkontrolovat a pak už jsme spadali pod Jihlavu a jo, vždycky když něco prostě tak všechno.*“

Respondentka č. 2: „*Já si myslím, že jo.*“

Respondentka č. 3: „*Já myslím, že ano, ale já mám sama se sebou problém, že když jste takto někde, tak je těžký si všechno zapamatovat, takže pak jsme dohledávali na internetu.*“

Respondentka č. 2: „*Já si myslím, že jo. Ať už to byla Třebíč nebo Jihlava, tak vždycky, když jsme potřebovali, tak nám pomohli.*“

Respondentka č. 3: „*Já bych řekla, že určitě. Třeba když jsme jeli v létě na dovolenou a my jsme ještě neměli rodný list, tak jsem volala paní Klementové, a ona ochotně poradila, co si s sebou máme za doklady vzít, kdyby náhodou se něco stalo.*“

Respondent č. 3: „*Vůbec nic.*“

Důležitá otázka týkající se role sociální pracovníce: Spolupracujete nyní stále s Vaší sociální pracovnící? Kategorie byla označena jako **spolupráce se sociální pracovnící** a kódy jsou **zpětná vazba, šetření, osvojení**.

Respondent č. 1: „*Vlastně paní Klementová z Třebíče tady taky byla se podívat.*“

Respondentka č. 2: „*Ted'kom jsme byli akorát v Jihlavě kvůli druhému dítěti.*“

Respondentka č. 3: „*My ted' máme zažádáno o druhé, takže jsme zase de facto žadatelé. Čeká nás zase další psychologický pohovor a ted' nám přišlo, že jsme byli zase zařazeni do té evidence čekatelů.*“

Dílčí shrnutí: Respondenti č. 2 a 3 v současné době spolupracují se sociální pracovnící vzhledem k jejich druhé žádosti o osvojení. Respondent č. 1 uvedl, že sociální pracovníce prováděla v jejich rodině v nedávné době sociální šetření a respondentka č. 1 také uvedla, že jsou ve spojení s dětským centrem, kam pravidelně jezdí na návštěvu. Tento fakt dokazuje výrok:

Respondentka č. 1: „*Posíláme fotky, aby viděli prostě, do Jihlavy je posíláme vlastně a byli jsme tam i na návštěvě, aby ji vlastně viděli i živě.*“

Závěrečný okruh otázek je spjatý s hodnocením a shrnutím procesu osvojení z pohledu osvojitelů. Jednou ze stěžejních otázek je: Řešíte aktuálně nějaké problémy, které souvisejí s výkonem Vaší rodičovské role? Kategorie **aktuální problémy** z kódů: **práce, školka**.

Respondentka č. 1: „*Řeším teda, kam půjdu do práce, protože malá půjde do školky, to ted' probíráme.*“

Respondentka č. 2: Mimo záznam matka uvedla, že aktuálně řeší otázku návratu do zaměstnání, který se má uskutečnit v dubnu a s tím souvisí i nástup syna do školky.

Respondent č. 3: „*Teď zkusíme školku a to je ten problém, že některý děti v tomhle věku, už se těšíjou, protože doma už se nudijou, ale tady je to tak, že žena ji ten volnej čas věnuje celej a ona prostě nemá důvod chodit do školky, když to má všechno doma.*“

Respondentka č. 3: „*Já taky řeším teďka návrat do práce samozřejmě.*“

Dílčí závěr: Všichni respondenti se shodli, že v současné době řeší návrat matek do pracovního procesu a s tím související nástup dětí do školky. Osvojitelé uvedli, že neřeší žádné problémy, které by souvisely s výkonem jejich rodičovské role, pouze každodenní běžné starosti, které jsou součástí života každé rodiny.

Otázka týkající se hodnocení procesu osvojení: Jak hodnotíte celý proces osvojení z hlediska náročnosti? Kategorie je označena **hodnocení náročnosti** a kódem je **čas**.

Respondentka č. 1: „*Neměli jsme nějaký problémy, jen je to časově náročný.*“

Respondentka č. 2: „*Hlavně, že trvá strašně dlouho.*“

Respondent č. 3: „*Proces je jednoduchej ale časově náročný, to čekání je dlouhý. Ale zase když tím procesem procházíte, tak máte pocit, že se něco děje.*“

Dílčí shrnutí: Respondenti shodně uvádí, že proces je náročný obzvláště z hlediska času, což je obecně známý fakt, který musí potencionální osvojitelé brát na vědomí.

Poslední otázka se týká rad a doporučení, které na základě svých zkušeností předávají respondenti potencionálním osvojitelům. Jedná se tedy o otázku: Co byste doporučili potencionálním osvojitelům, kteří zatím o osvojení jen přemýšlí? Kategorie je označena jako **doporučení** a kódy jsou **rozhodnutí, strach, trpělivost, žádost**.

Respondentka č. 1: „*Pevný nervy.... Neunáhlit se.*“

Respondent č. 1: „*Trpělivost. Nebrat hnedka první dítě, který jim dávají, pokud si nejsou jistí.*“

Respondentka č. 2: „*Aby se nebáli okolí, že se na ně budou dívat, je to jejich rozhodnutí.*“

Respondent č. 2: „*Aby se toho nebáli...A vydržet.*“

Respondentka č. 3: „*Nenechat se odradit. Důležitý je to rozhodnutí.*“

Respondent č. 3: „*Rozhodnout se co nejdřív, protože pak čas kvapí... Pokud nemůžou mít děti a jdou na umělý oplodnění, tak s tím prvním oplodněním i podávat zároveň žádost. Vypovědět se ta žádost dá vždycky.*“

Dílčí hrnutí: Respondenti potencionálním osvojitelům shodně doporučují, aby vytrvali a nevzdávali se hned na začátku jejich cesty. V případě že jim bude nabídnuto dítě a zároveň si nebudou jisti, zda by mu byli schopni poskytnout harmonický domov, ať své další kroky bedlivě zváží. Respondenti také doporučují nedbat na negativní reakce okolí,

neboť volba osvojení je pouze jejich rozhodnutím. Posledním doporučením, které vnímáme jako velmi podnětné zvláště pak pro neplodné páry, je podání žádosti o osvojení s prvním pokusem o umělé oplodnění.

5.3 Interpretace dat

V předcházející kapitole jsme se zabývali analýzou získaných dat v kategoričném pojetí, kdy jsme se zaměřovali na stěžejní otázky jednotlivých okruhů. Každá analyzovaná otázka byla završena dílčí interpretací. V tento okamžik bychom chtěli provést souhrnnou interpretaci získaných dat vycházejících z jednotlivých okruhů a dojít tak k závěru, zda byly naplněny hlavní cíl a dílčí cíle.

Z dílčího cíle, který odkazuje na motivaci osvojitelů, lze konstatovat, že jediným motivačním činitelem, který na osvojitele působil, byla neplodnost páru. Jiné motivy na osvojitele nepůsobily. Překvapujícím závěrem je, že pouze v jednom případě přišla s návrhem na osvojení matka (respondentka č. 1), v ostatních případech se respondenti shodli, že se jednalo o spontánní reakci, která vyplynula ze situace. Respondent č. 1 na otázku jak reagoval na návrh manželky, uvedl, že návrh přijal vstřícně a v dalších krocích ji podpořil. Respondenti se shodli, že o možnosti osvojení se dozvídali od známých, přátel či rodiny. Osvojitelé na dítě čekali v rozmezí od dvou do tří let, což dokazuje, že období očekávání je časově náročné. Dále osvojitelé uvedli, že se nesečkali s výrazně negativními reakcemi okolí (rodina, přátelé, kolegové) na sdělení, že mají zažádáno o osvojení. Pouze respondentka č. 3 se setkala s negativní reakcí, která pro ni však byla bezpředmětná.

Z dílčího cíle zaměřeného na přípravu budoucích osvojitelů na rodičovskou roli vyplývá, že se osvojitelé na svoji roli připravovali. Mohlo by se z výsledků výzkumu zdát, že intenzita přípravy nebyla příliš silná oproti přípravě párů, které očekávají narození biologického potomka, nicméně bychom rádi uvedli fakt, že osvojitelé mají vzhledem k dlouhým čekacím dobám výrazně více času na přípravu než klasické páry. Osvojitelé se na základě legislativní povinnosti účastnili kurzu orientovaného na přípravu budoucích osvojitelů. Absolvování kurzu respondenti vnímali jako povinnost, nicméně neshledávají jeho hlubší smysl a přínos. V rámci individuální přípravy na výkon jejich rodičovské role vycházeli z odborné literatury a zkušeností z péče o děti svých příbuzných či přátel. Za podnětné shledáváme, že se osvojitelé setkávali s jinými osvojitelskými páry, které jim předávaly zkušenosti a informace o průběhu procesu. Všichni respondenti také uvedli, že by byli ochotni individuálně se setkávat s potencionálními osvojiteli, což považujeme za

velmi přínosné a podněcující pro orgán sociálně-právní ochrany dětí obce s rozšířenou působností, který v případě zájmu může předat žadatelům o osvojení na rodiny kontakt.

Smysl dílčího výzkumného cíle korespondujícího s fází prvního kontaktu byl rovněž naplněn, neboť respondenti uvedli průběh prvního kontaktu, jeho klady i zápory. První kontakt s dítětem byl pro všechny respondenty bezpochyby emocionálním zážitkem. Jak uvedli, první kontakt byl zrealizován nečekaně a velmi rychle, proto neměli osvojitelé čas se na něj připravit a všechny přípravy probíhaly až po prvním kontaktu. Pouze respondenti č. 2 uvedli, že zázemí pro dítě měli připravené ještě před prvním kontaktem a to z důvodu toho, že dítěte bylo umístěno v zařízení mimo kraj Vysočina a osvojitelé si chtěli po prvním kontaktu okamžitě odvézt domů. Respondenti se shodují, že první kontakt proběhl v naprostém pořádku, byly jim poskytnuty veškeré informace o dítěti a personál zařízení byl velmi vstřícný. Jak již bylo zmíněno, respondenti č. 2 si odvezli dítě domů bezprostředně po prvním kontaktu. U respondentů č. 1 a 3 se jednalo o období týdne až devíti dnů, kdy v průběhu dítěte ještě navštívili.

Vytváření podmínek pro vznik nové rodiny se uskutečňovalo postupně. Respondenti uvedli, že v momentě, kdy si dítě přivezli domů, cítili nadšení, euforii, ale také obavy a zodpovědnost. Jak již bylo zmíněno, manželský vztah respondentů se do jisté míry změnil, nicméně v pozitivním slova smyslu. Především v ohledu komunikace, spolupráce, v naplnění manželského svazku a v otázkách budoucnosti. Volný čas respondentů je v současné době přizpůsobován potřebám dítěte, nicméně se osvojitelé snaží ve svých zájmech neomezovat. Respondenti se shodují, že mají mezi sebou rozdělené rodičovské úkoly, respondenti zajišťují zejména večerní péči o dítě. Vztahy mezi dítětem a jeho prarodiči jsou podle respondentů prostoupeny pevnými citovými vazbami a v případě potřeby poskytují rodičům pomoc. Jak již bylo zmíněno, respondenti se jednohlasně shodují, že ke sdělení dítěti, že je osvojené, přistupují otevřeně a zodpovědně. Vzhledem k nízkému věku všech dětí jim tento fakt byl sdělen prozatím formou, která je přiměřená jejich rozumovým schopnostem. V dobrém slova smyslu byla překvapivá forma, jakou již respondenti pravdu dítěti sdělili a doporučujeme ji i budoucím osvojitelům.

Můžeme konstatovat, že dílčího cíle, který odkazuje k roli osvojitelů a jejich nejbližšího okolí, bylo také dosaženo. Na základě výsledků výzkumu vyplývá, že respondentky pocítovaly a připouštěly si více obav než jejich partneři.

Respondentky uvedly, že s rychlým přechodem z pracovního procesu do role matek na rodičovské dovolené se vyrovnaly bez větších obtíží. Celou situaci, především v prvních dnech, vnímaly jako odpočinek od pracovních povinností. Zajímavostí je, že v otázkách strachu a obtíží se respondentky v odpovědích rozcházely. Respondentky měly obavy z úrazu, nemoci či adaptace dítěte na novou rodinu. Následně také všechny uvedly, že z počátku měly také obavy, jak roli matky, popř. osvojitelky zvládnou.

Zajímavou komparaci nabízejí odpovědi respondentů, které ukazují, že si strach a obtíže nepřipouštěli v takové míře jako respondentky. Domníváme se však, že je to dáno pohlavím a větší resistencí vůči obavám.

V současné době všechny respondentské rodiny řeší návrat matek do zaměstnání a nástup dětí do mateřské školy. Respondenti č. 2 a 3 také uvedli, že v současné době mají zažádáno o osvojení druhého dítěte, neboť touží po širší rodině. Respondentka č. 1 uvádí, že osvojením si splnila svůj sen o dítěti, a proto již o osvojení v současné době neuvažuje. Respondent č. 1 o druhém dítěti přemýšlel, nicméně se přizpůsobil rozhodnutí jeho manželky. Výzkumná data potvrdila obecně známou teorii, že proces je náročný zejména z hlediska času.

Na závěr bychom chtěli podat orgánu sociálně-právní ochrany dětí obce s rozšířenou působností i krajského úřadu krátkou reflexy, která vyplývá z empirické části. Osvojitelé byli v průběhu celého procesu s prací sociálních pracovníků spokojeni. Udávají, že se na ně mohli vždy spolehnout a obrátit s pomocí. V průběhu procesu se sociálními pracovníky neřešili výrazné konflikty. V jednom případě osvojitelé, respondenti č. 1, řešili dílčí konflikt, který měl však charakter nedorozumění.

Na základě výsledků výzkumu a shrnutí dílčích výzkumných cílů lze konstatovat, že hlavního cíle, tedy popsání průběhu procesu adaptace osvojitelů na rodičovskou roli, bylo dosaženo, a proto v závěru bakalářské práce uvádíme doporučení potencionálním osvojitelům a návrhy na zlepšení stávajícího procesu osvojení orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývá tématem, které je v současné době aktuální a stále více se rozšiřující, neboť párů, jež nemohou vychovávat své biologické děti, stále přibývá. Svoji úlohu při této problematice mnohdy hraje nezdravý způsob života související se stresem a rovněž odkládání rodičovství na co nejzazší dobu. Bohužel se tento problém se dotýká také párů, které žijí zdravým životním stylem, vyhýbají se nadměrnému kouření a požívání návykových látek a domnívají se, že nemají žádné zdravotní problémy, které se však odhalí až při prvních neúspěšných pokusech o početí dítěte. Rozhodnutí se pro osvojení vyžaduje značnou dávku rozvahy, odvahy, společného nadšení pro věc a především touhy po naplnění rodičovských rolí. Rodičovství obecně můžeme považovat za velmi náročnou životní úlohu, která přináší s sebou radosti ale také starosti a obtíže. Rodiče osvojených dětí pak prožívají vše intenzivněji a emocionálněji, a proto jsme chtěli jejich cestu za úspěšným rodičovstvím přiblížit a případně motivovat potenciální osvojitele.

Smyslem bakalářské práce, zejména její empirické části, bylo zmapování procesu adaptace rodičů osvojených dětí na jejich rodičovskou roli v jednotlivých fázích procesu, které jsou podloženy teoretickou částí bakalářské práce.

Důraz klademe dále na přínos, který byl definován v úvodu práce, a na tomto místě bychom jej chtěli naplnit. Udáváme tedy rady a doporučení jednak potenciálním osvojitelům a jednak také orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který zprostředkovává osvojení a doprovází tak žadatele na cestě za dítětem.

Jak vyplynulo z výzkumu, nejdůležitějším krokem je v první fázi smířit se s faktem, že jeden, popř. oba partneři nemohou zplodit dítě. V případě, že tuto zátěžovou situaci manželský pár překoná, mohou začít hovořit o osvojení. Osvojitelé navrhuji, aby se rozhodli co nejdříve a podávali žádost o osvojení s prvním pokusem o umělé oplodnění. Osvojitelé rovněž doporučují potenciálním žadatelům, aby se připravili na dlouhé období čekání, důležitá je trpělivost a vytrvalost. Doporučujeme, aby si čekatelé v této době pořídili nemovitost, domácího mazlíčka nebo začali provozovat novou společnou zálibu, která jim pomůže překlenout období očekávání. V momentě, kdy se již manželský pár rozhodne pro osvojení, doporučujeme, aby se nenechali ovlivnit svým okolím, které se je možná bude snažit přesvědčit, aby žádost stáhli. Nápomocná potenciálním osvojitelům může být odborná literatura, ze které načerpají dostatečné množství informací, kterými mohou vyvést z nevědomosti své blízké okolí.

Návrh pro orgán sociálně-právní ochrany dětí na základě výzkumu směřuje ke kurzu určenému k přípravě budoucích osvojitelů. Doporučujeme, aby došlo ke změně prostředí, v němž je kurz realizovaný. Jedná se o prostředí kláštera, které na osvojitele působí skličujícím dojmem. Dále z výsledků výzkumu vyplývá, že přínosné by bylo, zvláště pak pro osvojitele, poupravit formu přípravného kurzu. Navrhujeme, aby probíhal samostatně pro žadatele o osvojení a žadatele o pěstounskou péči, neboť jak osvojitelé uváděli, většina informací byla určena spíše pro budoucí pěstouny. Forma přípravného kurzu, jak osvojitelé uváděli, je přednáškového charakteru. Navrhujeme, aby do programu byly zapojeny také aktivizační činnosti pro osvojitele a aby byl dopřán osvojitelům prostor pro vzájemné sdělování zkušeností. Poslední dílčí návrh souvisí s předáváním zkušeností, kdy všichni respondenti uvedli, že by byli ochotni individuálně se setkávat s žadateli o osvojení a předávat jim své zkušenosti, což by mohlo být zprostředkováno orgánem sociálně-právní ochrany dětí.

Na závěr bych si dovolila zmínit osobní přínos, který mně bakalářská práce přinesla. V první řadě jsem získala dostatečné množství informací, které mi pomohly zorientovat se v dané problematice. Dovolím si říci, že jsem se zdokonalila v práci s odbornou literaturou. Velmi přínosné bylo setkání s jednotlivými osvojitelskými rodinami, zejména v tom smyslu, že jsem se plně vžila do jejich života a přemýšlela, jak bych v dané situaci jednala já. V neposlední řadě považuji za cennou zkušenost zvláště pro moji budoucí profesní praxi to, že jsem se pokusila vést rozhovor s neznámými lidmi, který by mohl do jisté míry asociovat rozhovor na úrovni sociální pracovník – klient.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY**PUBLIKACE**

- [1.] ARCHEROVÁ, Caroline, 2001. *Dítě v náhradní rodině*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-578-4.
- [2.] BUBLEOVÁ, Věduna. Odkud přicházejí děti do náhradní rodinné péče. In: MATĚJČEK, Zdeněk et al. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.
- [3.] BUBLEOVÁ, Věduna. Období očekávání. In: MATĚJČEK, Zdeněk et al. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.
- [4.] BUBLEOVÁ, Věduna. Navazování kontaktu s dítětem. In: MATĚJČEK, Zdeněk et al. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.
- [5.] GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.
- [6.] HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ, 2009. *Psychologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-569-1.
- [7.] HOLUB, M., H. NOVÁ a J. SLADKÁ HYKLOVÁ, 2007. *Zákon o rodině*. 8. vyd. Praha: Linde. ISBN 978-80-7201-668-6.
- [8.] KONEČNÁ, Hana, 2003. *Na cestě za dítětem: dvě malá křídla*. Praha: Academia. ISBN 80-200-1055-6.
- [9.] MATĚJČEK, Zdeněk, 1989. *Rodiče a děti*. 2. vyd. Praha: Avicenum. ISBN 08-056-89.
- [10.] MATĚJČEK, Zdeněk, 1999. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-304-8.
- [11.] MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRICH, 1999. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada. ISBN 80-7169-897-0.
- [12.] MIOVSKÝ, Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 80-247-1362-4.
- [13.] NOVOTNÁ, Věra a Eva BURDOVÁ, 2007. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí*. 3. vyd. Praha: Lidne. ISBN 978-80-86131-72-6.
- [14.] PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ, 2003. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-772-8.

- [15.] SCHOOLEROVÁ, Jayne, 2002. *Adopce – vztah založený na slibu*. Praha: Návrat domů. ISBN 80-7255-066-7.
- [16.] ŠKOVIERA, Albín, 2007. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-318-5.
- [17.] ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: pravidla hry*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [18.] VODÁK, Pavel, 1968. *Adoptivní dítě a jeho rodič: O jistotách a pochybnostech rodičovského svazku*. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství. ISBN 08-056-68.
- [19.] ZEZULOVÁ, Dagmar, 2012. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0065-9.

SEKUNDÁRNÍ ZDROJ

- [1.] HENDL, Jan, 2005 cit. podle ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: pravidla hry*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

LEGISLATIVNÍ ZDROJE

- [1.] ČESKO. Zákon č. 94 ze dne 4. prosince, o rodině, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1963, částka 53, s. 339–350. Systém ASPI, a. s., U Nákladového nádraží 6, 130 00 Praha 3.
- [2.] ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince, o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111, s. 7662–7681. Systém ASPI, a. s., U Nákladového nádraží 6, 130 00 Praha 3.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- [1.] BUBLEOVÁ, Věduna et al., 2011. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-01-2. Dostupné také z: http://www.nahradnirodina.cz/files/File/zakladni_info_o_nrp.pdf
- [2.] BUBLEOVÁ, V., A. VÁVROVÁ a L. VRÁNOVÁ, 2011. *Základní informace o osvojení (adopci)*. Praha: Středisko náhradní péče. ISBN 978-80-87455-02-9. Dostupné také z: http://dl.dropboxusercontent.com/u/2060067/nemazat/zakladni_info_o_osvojeni.pdf
- [3.] ČÍ JE DÍTĚ, ©2011. Deset mýtů o rušení kojeneckých ústavů a pěstounské péči. *Cijedite* [online]. [cit. 2013-03-15].

Dostupné z:

http://www.mikulasops.cz/sites/default/files/10fam-dlouhe_FINAL_0.pdf

- [4.] KAPITÁN, Zdeněk, 2010. Zpráva o činnosti Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí v roce 2009. In: *Umpod* [online]. ©2009 - 2013 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: http://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/vyrocní_zprava/Zprava_o_cinnosti_UMPOD_2009.pdf

- [5.] MPSV, 2011. *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2010*. Praha: MPSV. ISBN 978-80-7421-027-3.

Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/11544/ročenka_2010.pdf

- [6.] MPSV, 2012. *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2011*. Praha: MPSV. ISBN 978-80-7421-049-5.

Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13613/ročenka_2011.pdf

- [7.] MPSV, ©2013. Soubor otázek a odpovědí k novele zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. In: *MPSV* [online]. [cit. 2013-03-05]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14776/faq.pdf>

- [8.] OCHVAT, Radim, 2012. Prezident vetoval zákon o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Hrad* [online]. [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: <http://www.hrad.cz/cs/promedia/tiskove-zpravy/archiv/7409.shtml>

- [9.] PLÍVOVÁ, Viktorie, 2011. Kojenecké ústavy pro děti mladší tří let by měly skončit do konce roku 2013. In: *MPSV* [online]. [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/11310/ruseniustavu.pdf>

- [10.] SOCIÁLNÍ PRÁCE, ©2012. Transformace ústavní péče. *Socialniprace* [online]. [cit. 2013-03-15].

Dostupné z:

http://www.socialniprace.cz/soubory/suplement_1-2013-130315113350.pdf

- [11.] STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE, ©2013. Co děláme. *Náhradnírodina* [online]. [cit. 2013-02-18].

Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/11310/ruseniustavu.pdf>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Záznamový arch rozhovoru

Příloha P II: Transkripce rozhovoru – osvojitelé č. 1

Příloha P III: Transkripce rozhovoru – osvojitelé č. 2

Příloha P IV: Transkripce rozhovoru – osvojitelé č. 3

PŘÍLOHA P I: ZÁZNAMOVÝ ARCH RZHOVORU

ZÁZNAMOVÝ ARCH ROZHovorŮ S OSVOJITELI

Datum uskutečnění rozhovoru:

Čas počátku rozhovoru:

Čas ukončení rozhovoru:

Kolik je let matce?

Kolik je let otci?

Jaké je vzdělání rodičů?

Jak staré dítě si osvojili?

Kolik času uplynulo od osvojení dítěte?

Mají rodiče své biologické děti?

Motivační fáze

1. Z jakého důvodu jste se rozhodli pro osvojení dítěte?
 - 1a. Jaké další důvody na Vás působily?
 - 1b. Kdo z Vás jako první přišel s nápadem osvojit si dítě?
 - 1c. Odkud jste se dozvěděl/a, že existuje možnost osvojit si dítě?
 - 1d. Jak dlouho jste o osvojení přemýšlel/a než jste svůj návrh sdělil/a partnerovi?
 - 1e. Jak jste reagoval/a na návrh manžela/manželky?
 - 1f. Dokážete říci, jaká doba uběhla od chvíle, kdy jste začali o osvojení hovořit k momentu, kdy jste podnikli první viditelné kroky?
 - 1h. Jak dlouho jste na dítě čekali?

Nejbližší okolí

2. Jak reagovali Vaši rodiče na sdělení, že se chystáte osvojit si dítě?
 - 2a. Měli tendenci Vás nějakým způsobem od Vašeho rozhodnutí zrazovat?
 - 2b. Jak reagovali Vaši přátelé na sdělení, že se chystáte osvojit si dítě?
 - 2c. Setkali jste se s negativními ohlasy nebo naopak pozitivními ohlasy na Vaše rozhodnutí ze strany širšího okolí (kolegové, sousedé)?

Fáze přípravy budoucích osvojitelů

3. Účastnili jste se kurzu zaměřeného na přípravu budoucích osvojitelů, který je realizován krajským úřadem?
 - 3a. Jak jste se samostatně coby budoucí rodiče připravovali na vaše rodičovství?

3b. Měli jste možnost setkávat se s jinými manželi, kteří si dítě již osvojili?

Fáze prvního kontaktu s dítětem

4. Jak jste se na první kontakt s dítětem připravovali?

4a. Popište první kontakt s Vaším dítětem v zařízení, kde bylo umístěno?

4b. Jaké otázky jste kladli ohledně dítěte odborníkům, kteří byli prvnímu kontaktu s dítětem přítomni?

4c. Po jaké době po prvním kontaktu s dítětem jste si dítě mohli vzít domů?

Fáze vytváření podmínek pro vznik nové rodiny

5. Co jste cítili, když jste si dítě přivezli domů?

5a. Dokážete říci, do jaké míry se změnil Váš manželský vztah?

5b. Do jaké míry ovlivnilo osvojení dítěte Vaše trávení volného času?

5c. Jak jste si mezi sebou rozdělili rodičovské úkoly v péči o Vaše dítě?

5d. Dokážete popsat, jak se ujali své role Vaši rodiče, tedy prarodiče Vašeho dítěte?

5e. Jaký je Váš názor na sdělení dítěti, že je osvojené?

Role matky

6. Jakým způsobem jste se vyrovnávala s rychlým přechodem z pracovního procesu do role matky na rodičovské dovolené?

6a. Z čeho jste měla zpočátku největší strach?

6b. Co Vám naopak nečinilo žádné potíže?

6c. Napadlo Vás někdy, že svoji roli osvojitelky nezvládnete, tak jak jste si představovala?

6d. Jak se z Vašeho pohledu, pohledu matky, ujal Váš manžel své otcovské role?

Role otce

7. Jak jste se dle svého názoru ujal své otcovské role?

7a. Z čeho jste měl Vy zpočátku největší obavy?

7b. Co Vám nečinilo žádné potíže?

7c. Napadlo Vás někdy, že svoji roli osvojitele nezvládnete, tak jak jste si představoval?

Role sociální pracovnice

8. Dostali jste ze strany sociální pracovnice zabývající se náhradní rodinnou péčí dostatek informací?

8a. Měli jste pocit, že jste se mohli na sociální pracovníci ve všem spolehnout?

8b. Řešili jste v průběhu procesu se sociální pracovnící nějaké konflikty?

8c. V čem nejvíce Vám sociální pracovnice pomohla?

8d. Spolupracujete nyní stále s Vaší sociální pracovnící?

Hodnocení a shrnutí procesu osvojení

9. Řešíte aktuálně nějaké problémy, které souvisí s výkonem Vaší rodičovské role?

9a. Co Vám činilo obtíže v průběhu celého procesu osvojení?

9b. Jak hodnotíte celý proces osvojení z hlediska náročnosti?

9c. Uvažujete nyní nebo do budoucna, že byste si osvojili další dítě a měli tak absolvovat vše znovu?

9d. Co byste doporučili potencionálním osvojitelům, kteří zatím o osvojení jen přemýšlí?

PŘÍLOHA P II: TRANSKRIPCE ROZHOVORU – OSVOJITELÉ Č. 1

Výzkumník: „První otázky budu pokládat tak, abych zjistila Vaše osobní údaje, ale tak aby byla zachována Vaše anonymita.“

Výzkumník: „Kolik let je matce?“

Respondentka č. 1: „Mně je 31 let.“

Výzkumník: „Kolik let je otci?“

Respondent č. 1: „Mně je 35, bude mi 36.“

Výzkumník: „Jaké je Vaše vzdělání?“

Respondent č. 1: „Vyučen.“

Respondentka č. 1: „Vyučena.“

Výzkumník: „Jak staré dítě jste si osvojili?“

Respondentka č. 1: „ 2,5 měsíce.“

Výzkumník: „Kolik času uplynulo od osvojení dítěte?“

Respondentka č. 1: „Necelé dva roky.“

Výzkumník: „Máte svoje biologické děti?“

Respondentka č. 1: „Biologické děti nemáme.“

Výzkumník: „Takže teď už se dostáváme k samotnému procesu. Z jakého důvodu jste se rozhodli pro osvojení dítěte?“

Respondentka č. 1: „Popravdě? Po nevydařeném...nebo takhle vydařeném umělém oplodnění jsem v 6. měsíci o to přišla, bohužel o obě dvě jo, a jelikož prostě se to tak nějak ve mně šparjclo, když to tak řeknu, strach prostě všechno, nezvládla jsem to a prostě jako rozhodla jsem se, že na to půjdu jinou cestou, řekla jsem to vlastně manželovi, co zamýšlím, manžel s tím souhlasil, a tak jsme jeli do Třebíče na sociální úřad a rozjelo se to.“

Výzkumník: „Jaké další důvody na Vás působily?“

Matka: „Hlavně prostě touha po dítěti, je jedno jak, prostě jo, ale říkala jsem, že to nebudu lámat přes koleno, některé ženy na to jdou třikrát, čtyřikrát prostě, jsem říkala, že tam už mě nikdo neuvidí. Peníze v tom nehráli vůbec roli, ale hlavně nedůvěra, že to zase nezvládnou, to je to nejhorší, že si prostě nevěřím.“

Výzkumník: „Takže chápu to dobře, že s tím nápadem osvojit si dítě jste přišla první vy?“

Respondentka č. 1: „Ano.“

Výzkumník: „Odkud jste se dozvěděla, že existuje možnost osvojit si dítě?“

Respondentka č. 1: „*To je normální. To člověk ví. Z televize.*“

Výzkumník: „*Jak dlouho jste o osvojení přemýšlela, než jste svůj návrh sdělila manželovi?*“

Respondentka č. 1: „*Víte co, já vám něco povím, já jako malý dítě, jsem vždycky chtěla vid' (na manžela) černouška. Už ani nevím, kdy, ale bavili jsme se o tom, že bysme si vzali černouška. Ale člověk to tak myslí s rezervou, když to tak řeknu a říkám, když se to nepovedlo jako to umělé oplodnění, tak jsem říkala tak teda ne černouška, ale normální bílý zdravý dítě.*“

Výzkumník: „*Takže ten čas, jak jste dlouho přemýšlela, než jste to řekla manželovi, víte?*“

Respondentka č. 1: „*Jo, to vám můžu říct. V srpnu jsme o to přišli, to je cca 5 – 6 let zpátky. V září jsme jeli do lázní. To jsem chtěla jet tak nějak sama, se dát dohromady, ale manžel chtěl jet se mnou. Takže to bylo v září. A možná v tom září nebo říjnu jsme byli už na úřadě, protože nějak v listopadu další rok jsme byli v Želivě na tom přípraváku. Takže to můžu říct, že to byl tak měsíc a hnedka jsem to rozjela. Už jsem nechtěla na nic čekat.*“

Výzkumník: „*Jak jste reagoval na návrh manželky?*“

Respondent č. 1: „*Já myslím, že celkem normálně, v klidu. Podpořil jsem ji.*“

Výzkumník: „*Dokážete říci, jaká doba uběhla od chvíle, kdy jste začali o osvojení hovořit k momentu, kdy jste podnikli první viditelné kroky?*“

Respondentka č. 1: „*Hmmm...řekla bych, že to byl taky ten měsíc.*“

Výzkumník: „*Jak dlouho jste na dítě čekali, to už jsme tedy řekli. Byly to tedy ty dva roky, říkám to dobře?*“

Respondent č. 1: „*Jo, ale dva roky.*“

Výzkumník: „*Jak reagovali Vaši rodiče na sdělení, že se chystáte osvojit si dítě?*“

Respondentka č. 1: „*Říkalo se to teda na obou stranách. Ale první věc, je to naše věc, my ho budeme vychovávat a vlastně obě rodiny tak nějak souhlasily, byly na to připraveny.*“

Respondent č. 1: „*Nikdo nic nenamítal, bych řekl. Já jsem byl vlastně v práci a žena to řekla vlastně na obou stranách, vlastně si to tak nějak vyřídila sama.*“

Výzkumník: „*Měli tendenci Vás nějakým způsobem od Vašeho rozhodnutí zrazovat?*“

Respondent č. 1: „*Ne, vůbec ne.*“

Respondentka č. 1: „*A ani bych si to nenechala rozmluvit.*“

Respondent č. 1: „*I kdyby byli proti, tak máte prostě smůlu.*“

Výzkumník: „*Jak reagovali Vaši přátelé na sdělení, že se chystáte osvojit si dítě?*“

Respondentka č. 1: „*Joo, skvěle. Třeba moje kamarádky v práci, protože jsem ještě shodou okolností pracovala v obchodě s dětským oblečením, tak třeba takový: přišla SMSka, že já se v pátek stavím a já hm to už tady nebudu a kde jako budeš? Na Mateřský. Cooo?? Takže ano, byli překvapení, ale hrozně nám to přáli. To samé i tady na vsi, byli zvědaví, ale nabídli jsme jim, že až se zaklimatizujeme, tak můžou přijít na návštěvu. Takové ty tetičky. Takže jo, velmi pozitivně to přijali.*“

Respondent č. 1: „*U mě práci to taky všichni přijali dobře. I malá tam se mnou teď chodí, takže úplně v pohodě.*“

Výzkumník: „*Takže jste se nesečkali s negativními ohlasy za strany okolí? Byly jen ty pozitivními ohlasy na Vaše rozhodnutí?*“

Respondentka č. 1: „*Ne s negativníma vůbec. Tak my, jestli vám do toho můžu skočit, jsme tu třetí rodina, co má takto adoptovaný dítě. A dokonce jedni tady mají obě dvě děti adoptovaný, každý odněkud jinud. Ono se to na tý vesnici neutulá, na městě je to jiný.*“

Výzkumník: „*Účastnili jste se kurzu zaměřeného na přípravu budoucích osvojitelů, který je realizován krajským úřadem?*“

Respondentka č. 1: „*Ano.*“

Respondent č. 1: „*Ano, to bylo skvělé.*“ (ironicky)

Výzkumník: „*V čem pro Vás byl kurz přínosný?*“

Respondentka č. 1: „*Upřímně? V ničem.*“

Respondent č. 1: „*V ničem.*“

Výzkumník: „*Tak v čem shledáváte nedostatky kurzu?*“

Respondentka č. 1: „*K smíchu mi tam přišlo to, že od rána do večera, teda mluvím za sebe, do vás hustijou, jak prostě musíte to dítě mít ráda a přijmout ho, jak ho vychovávat. Ve finále se dozvíte, že polovina těch přednášejících je rozvedená, to prostě jako nechápu. Oni vás budou o něčem poučovat prostě, přitom toto chce čas. To chce čas. Tak tomu jsem se tam zasmála.*“

Respondent č. 1: „*Jediný pozitivní, co tam bylo, že jsme se s těma ostatníma stmelili. Protože tam byla zima a to hodně velká, tak jsme tam pak večer seděli a popíjeli čaj a to takový bylo jediný pozitivní.*“

Respondentka č. 1: „*Ono když od rána od osmi do večera do desíti jsme to táhli, jako ty přednášky, jako to vám ve tři hodiny už mozek stejně nefunguje.*“

Respondent č. 1: „*Fakt v tom klášteře byla zima. Bylo to v zimě. Kotelník netopil, nebo co, prostě nešlo topení.*“

Respondentka č. 1: „A jako nejen my dva i ostatní jsme si tam stěžovali na ty podmínky. Jako ne že bychom potřebovali hotel to ne, ale trochu přizpůsobit. Sociální pracovníce říkaly teda, že to nemají v kompetenci, ale jak nemají v kompetenci?? Ale jinak nic moc.“

Respondent č. 1: „Nic novýho nám to nedalo.“

Respondentka č. 1: „Bylo nás tam teda hodně.“

Respondent č. 1: „Byli jsme na dvě skupiny rozdělení.“

Respondentka č. 1: „Já jsem si tam teda připadala blbě. Já jsem tam byla vlastně nejmladší. Pak tam byla jedna slečna vlastně, ta chtěla jenom do pěstounský péče, jinak všichni do adopce a dokonce tam byla jedna rodina, co měla svý, ale chtěla další, že prostě ještě chtějí jako pomoct.“

Výzkumník: „Takže kromě toho, že jste se tam stmelili, tak nic pozitivního na tom nevidíte?“

Respondentka č. 1: „Ne.“ (rezolutně)

Respondent č. 1: „Ne.“

Respondentka č. 1: „To chce opravdu prostě čas, aby si to dítě na vás zvyklo, naučili jste se spolu fungovat, prostě rozumět si.“

Respondent č. 1: „A on je taky rozdíl, jestli dostanete dvouměsíčního preka anebo dvouletý. To je podle mě osobně teda velkej rozdíl.“

Výzkumník: „Takže kurz Vám nijak výrazně nepomohl, tak jak jste se samostatně coby budoucí rodiče připravovali na vaše rodičovství?“

Respondentka č. 1: „Měli jsme číst samozřejmě.“

Výzkumník: „A to jste měli nakázané?“

Respondentka č. 1: „Ano, to jsme měli nakázaný.“

Respondent č. 1: „Já se přiznám, já jsem nic nečetl.“

Respondentka č. 1: „Ale já vám to řeknu upřímně. Nejsem včerejší. Nejsem nějaká mladá osmnáctiletá žabinka, co neví, jak se základně postarat o dítě. Kór když v rodině ségra má děti. I vlastně z manželovy strany jsou děcka. Kdyby nikde nebyly, tak neřeknu jo, ale říkám, nejsme včerejší.“

Respondent č. 1: „Jako člověk už něco znal.“

Respondentka č. 1: „V knize bude napsáno: dítě se otočí do prava, mně se otočí do leva, a co mám dělat?? (smích). To mám jako začít zmatkovat nebo co? To ne přece.“

Výzkumník: „Takže v rámci toho povinného jste tedy četli a něco jiného z vlastní iniciativy?“

Respondentka č. 1: „*Ne, ne.*“

Výzkumník: „*Měli jste možnost setkávat se s jinými manželi, kteří si dítě již osvojili?*“

Respondent č. 1: „*Přijeli tam do Želivy, na tom kurzu byli.*“

Výzkumník: „*A nějak samostatně?*“

Respondentka č. 1: „*Ne.*“

Výzkumník: „*V čem pro Vás bylo to setkání přínosné?*“

Respondenti smích při vzpomínce na zážitek z kurzu.

Respondent č. 1 vypráví zážitek z kurzu a pokračuje: „*Toto bylo tak k zasmání, ale ta paní to vykládala tak hezky, upřímně, že jsme jí mohli věřit a udělat si svoji představu, prostě bez nějakýho překrucování, řekla, jak to bylo.*“

Výzkumník: „*Čekali jste o toho setkání něco více, než Vám bylo poskytnuto, když Vám vlastně řekli, že toho kurzu budou účastni i rodiče, kteří už mají osvojené dítě?*“

Respondent č. 1: „*Já ani ne.*“

Respondentka č. 1: „*Já jsem třeba poslouchala ten průběh, ale že jo, projdete něčím, vyplníte papíry, uděláte psychotesty a doba čekací. Takže to tak je, to jsme věděli.*“

Respondent č. 1: „*Ale je také zajímavý, to jsme si tak říkali, že když je člověk těhotnej a porodí, tak nějaký procedury neprochází, a když nemůže mít člověk svoje dítě, tak zažádá o adopci a musí procházet takovýma zbytečnými procedurami.*“

Respondentka č. 1: „*A přitom je spoustu rodin na tom hodně špatně, o děcka se nestarají a nic. A to je v pořádku. A my chceme pomoci, starat se prostě aspoň o jedno.*“

Respondent č. 1: „*Ale je to tak postavený, takže toto jsme dál neřešili, víkend jsme se pobavili a jeli jsme domů.*“

Výzkumník: „*Byli byste ochotni nyní setkávat se s jiným budoucími osvojiteli a sdílet Vaše zkušenosti?*“

Respondentka č. 1: „*Jo, já jo, mluvím za sebe.*“

Respondent č. 1: „*Já taky.*“

Respondentka č. 1: „*Ale ne do Želivy, ale jinak určitě.*“

Výzkumník: „*Jak jste se na první kontakt s dítětem připravovali?*“

Respondentka č. 1: „*No padli jsme do toho, padli jsme do toho.*“

Respondent č. 1: „*Já jsem se teda jako těšil.*“

Výzkumník: „*Popište první kontakt s Vaším dítětem v zařízení, kde bylo umístěno?*“

Respondentka č. 1: „*Zavolali, měli bychom pro vás vhodný dítě, je to holčička a až budeme mít čas, tak ať vlastně přijedeme do Jihlavy a že nám ukážou dokumentaci a na základě*

toho pak vlastně se můžeme jít podívat do toho dětského centra. Tak nám prvně v kanceláři ukázali fotku, takovou nepovedenou.“

Respondent č. 1: *„Ale prvně vlastně chtěli hned, jestli si ji vezmeme a pak až nám ukázali fotku.“*

Respondentka č. 1: *„Jo takhle to bylo. No pak jsme se šli na ni podívat, tak ji donesli, tak malinkej drobeček, že jo, a pak jsme se domlouvali, co teda jako a já říkám, že asi teda jo. A oni měli požadavek strávit v tom dětském centru aspoň víkend. Já říkám fajn, dobře ať se to zařídí a pak jsme tam zůstali teda víkend, ale to je malý dítě, který má potřeby jíst a spát, takže jako to měli požadavek. No tak jsme tam strávili víkend, v pondělí se to zařídilo v práci a nějak ve středu jsme si pro ni jeli.“*

Respondent č. 1: *„Středa, čtvrtek. Oni hnedka v úterý, ať si pro ni přijedeme, jsem říkal, ale vždyť to nestihnem, jsme pro ni neměli nic nachystanýho, nakoupenýho. Takže jsme rychle nakoupili aspoň ty základní věci a ve čtvrtek jsme si pro ni jeli.“*

Výzkumník: *„Takže jste neměli vyloženě čas se na ten první kontakt připravit?“*

Respondentka č. 1: *„Jo.“*

Respondent č. 1: *„Ale nebylo to špatný. Hodili nás do vody a museli jsme plavat.“*

Výzkumník: *„Co hodnotíte kladně z hlediska prvního kontaktu s dítětem?“*

Respondentka č. 1: *„Jo. Nechali nám soukromí, mají tam pokojíčky pro tady ty rodiče zařízený, a když něco budeme potřebovat, tak máme přijít. I se nás ptali, jestli si ju tam chceme nechat přes noc nebo se chceme vyspat a donést ju ráno. Koupání nám ukázali. Jo.“*

Respondent č. 1: *„Jo dobrý to bylo.“*

Výzkumník: *„Co hodnotíte záporně z hlediska prvního kontaktu s dítětem?“*

Respondentka č. 1: *„Chytla mě za srdce, a když ví člověk, jakej měla začátek.“*

Respondent č. 1: *„Ale negativní asi nic.“*

Výzkumník: *„Jaké otázky jste kladli ohledně dítěte odborníkům, kteří byli prvnímu kontaktu s dítětem přítomni?“*

Respondentka č. 1: *„Já jsem se vlastně ptala na tu matku, to mě zajímalo jak teda, proč teda. Taky jak to bude dál, co nás čeká dál a hlavně jestli je zdravá. To bylo to hlavní. Jestli je zdravá.“*

Výzkumník: *„Po jaké době po prvním kontaktu s dítětem jste si dítě mohli vzít domů?“*

Respondent č. 1: *„Po tom zhruba týdnů.“*

Výzkumník: *„Co jste cítili, když jste si dítě přivezli domů?“*

Respondentka č. 1 nadšený výkřik

Respondent č. 1: „*Skvělý.*“

Respondentka č. 1: „*Co teď, co pak.*“ (smích)

Respondent č. 1: „*No dobrý a co teď?*“ (smích)

Respondentka č. 1: „*Proč brečí, co jí je, proč? Je najezená, proč?*“

Respondent č. 1: „*Ale ona byla hodná, moc miminek teda neznám, ale co kolikrát takhle říkají, že prořve v cizím prostředí.*“

Respondentka č. 1: „*První noc ale proplakala.*“

Respondent č. 1: „*To jsme spali všichni spolu.*“

Výzkumník: „*Dokážete říci, do jaké míry se změnil Váš manželský vztah?*“

Respondentka č. 1: „*Určitě. Už je strach o dítě. Když něco tak to dělíte mezi oba dva, mluvím za sebe. Chcete někam jet, nebo jdu ke kadeřnici, musíte se domluvit na hlídání, takže nemůžeme se sbalit s manželem a jít si trajdat, to už není. Chlap to má svým způsobem jednodušší, ano jde do práce všechno, ale večer si může jít s kamarádama, ženská to tak nemá.*“

Výzkumník: „*Do jaké míry ovlivnilo osvojení dítěte Vaše trávení volného času?*“

Respondentka č. 1: „*Je to jiný.*“

Výzkumník: „*V čem je to jiné?*“

Respondentka č. 1: „*Je to takový vyplněný, smysluplný. Předtím přišel člověk z práce, hodil nohy na stůl a pustil televizi a nic. Teď lítáte kolem malý, vaříte, musíte ji zabavit, jít s ní ven. Je to prostě plnější a hlavně mě to baví a je to naplněný. Třeba večer kolikrát už padám, ale člověk si to vybojoval a stojí to za to.*“

Výzkumník: „*Jak jste si mezi sebou rozdělili rodičovské úkoly v péči o malou?*“

Respondent č. 1: „*Já mám koupání. A co ještě já dělám? Blbosti.*“ (smích)

Respondentka č. 1: „*Noo, maminka nachystá jídlo a táhne takovou tu výchovu.*“

Respondent č. 1: „*A teďka čtu pohádky každé večer.*“

Respondentka č. 1: „*Jo, ale to je tím stylem, tady máš knížku a běž číst.*“ (smích)

Výzkumník: „*Dokážete popsat, jak se ujali své role Vaši rodiče, tedy prarodiče Vašeho dítěte? Co jim třeba dělalo problémy, co třeba zase vůbec?*“

Respondentka č. 1: „*Já myslím, že se toho zhostili dobře. Neměli žádný problémy. Jsou úžasní, když potřebujeme, tak hlídají.*“

Výzkumník: „*Jaký názor máte na sdělení malé, že je osvojená?*“

Respondentka č. 1: „*Jo, určitě. Já jsem vlastně říkala manželovi, že v tom zákoně, že by to měla vědět, než půjde do první třídy. Jenomže nejsem si jistá, jestli to dítě pochopí. Nejsem si vůbec jistá, ale říkám, budeme jí to říkat formou prostě, že v domečku, kde byly tety a postupem času prostě, jak bude víc vnímat, chápat, jí to budeme říkat. Musíme. Než aby mi přišla z venku a řekla mi hele, mami, já jsem adoptovaná nebo aby mi dom nepřišla. To ne, vůbec.*“

Výzkumník: „*A nějak konkrétněji můžete říct, kdy jí to chcete říct poprvé, budete následovat ten zákon?*“

Respondent č. 1: „*Vlastně já už jí to řekl.*“ (smích)

Respondentka č. 1: „*A taky my vlastně do tý Jihlavy pořád jezdíme. Pořád se tam díváme. Oni se dívají, jak malá roste. Ted' si tam posledně v herně s dětma hrála.*“

Respondent č. 1: „*Vždycky jim tam dovezeme věci po ní.*“

Respondentka č. 1: „*Takže tam jezdíme, aby věděla. Neodtrháváme ji odsud.*“

Výzkumník: „*Ted' mám pár otázek, které budou čistě jen pro Vás (na respondentku č. 1) a pak budou jen zase čistě pro Vás (na respondenta č. 1). Tak jakým způsobem jste se vyrovnávala s rychlým přechodem z pracovního procesu do role matky na rodičovské dovolené?*“

Respondentka č. 1: „*Noo tak nějak, co mi zbylo, ale joo dá se to. Za prvý v práci jsem měla nahlášeno, že mám podanou žádost, takže nevím, kdy prostě se to stane. To jsem hnedka řekla a v práci mi vyšli ve všem vstříc.*“

Výzkumník: „*Z čeho jste měla zpočátku největší strach?*“

Respondentka č. 1: „*Jak prostě si na nás malá zvykne, jaký to bude, jestli se mi bude líbit, jestli si udělám vůbec citovou vazbu. Jednou jsem seděla ve sprše a říkala jsem si: budu ju mít vůbec ráda? To bylo hrozný a z tohohle jsem fakt měla hroznej strach, jestli si k ní vytvořím tu vazbu.*“

Výzkumník: „*Co Vám naopak nečinilo žádné potíže?*“

Respondentka č. 1: „*Vůbec žádný problémy? Péče o ni.*“

Výzkumník: „*Napadlo Vás někdy, že svoji roli osvojitelky nezvládnete, tak jak jste si představovala?*“

Respondentka č. 1: „*Jo, napadlo. Že jsem neschopná. Jednou mi brečela a já jsem nevěděla proč. Noo to jsme měla ten pocit.*“

Výzkumník: „*Jak se z Vašeho pohledu, pohledu matky, ujal Váš manžel své otcovské role?*“

Respondentka č. 1: „Úžasně. Můžu se o něj stoprocentně opřít a to se týká všeho. Vím, že kdybych třeba onemocněla, tak se o ni postará. Ale mohla jsem se na něj spolehnout, i když jsme přišli o děti, tak jsem si říkala, co to s náma udělá, říkala jsem si, jestli to zvládneme a úplně v pohodě. My jsme se asi tak nějak odrazili od toho dna, stmelili ještě víc a toto (ukáže na malou) to dovršilo, to je tmel. Takže říkám, jako opravdu se o něj můžu opřít.“

Výzkumník: „Tak teď se zase budeme věnovat chvíli Vám (na respondenta č. 1). Jak jste se ujal své otcovské role?“

Respondent č. 1: „Nová role. Já myslím, že snad dobře. Abych se zase nepřechválil. Někaké nedostatky určitě u mě jsou, ale snažím se.“

Výzkumník: „Když mluvíte o těch nedostacích, jaké máte na mysli?“

Respondent č. 1: „Noo... Teď mě zrovna nic konkrétního nenapadá.“

Výzkumník: „Z čeho jste měl Vy zpočátku největší obavy?“

Respondent č. 1: „Já jsem si z ničeho strach neměl, abych se přiznal. Já jsem se toho nebál. Říkal jsem si, že vychovalo dítě tolik lidí, tak ho snad vychovám taky. Říkal jsem si, že práci mám, tak snad problém nebude. On je taky rozdíl v tom, že já s ní nejsem tak často, jsem celej den v práci.“

Výzkumník: „Co Vám nečinilo žádné potíže?“

Respondent č. 1: „Já nevím, v práci mi vychází bez problému vstříc, když potřebuju. Můžu bejt ze dne na den doma.“

Výzkumník: „Napadlo Vás někdy, že svoji roli osvojitele nezvládnete, tak jak jste si představoval?“

Respondent č. 1: „Myslím si, že snad ani ne. Mám skvělou manželku, v které mám oporu, takže nebyl důvod.“

Výzkumník: „Tak teď už se zase dostáváme k otázkám, kde je mi jedno, kdo z Vás bude odpovídat. Dostali jste ze strany sociální pracovnice zabývající se náhradní rodinnou péčí dostatek informací?“

Respondentka č. 1: „Tak jak paní Albrechtová tak i paní Klementová vždycky když mě něco napadlo, tak mi vždycky odpověděly, pomáhaly. V Jihlavě nám pak pomohly víc. V Třebíči bylo spíš to papírování a ten začátek, návštěva u nás, samozřejmě to tu musely zkontrolovat a pak už jsme spadali pod Jihlavu a jo, vždycky když něco prostě tak všechno.“

Výzkumník: „Měli jste pocit, že jste se mohli na sociální pracovníci ve všem spolehnout?“

Respondentka č. 1: „Teoreticky jo.“

Výzkumník: „*A prakticky?*“

Respondentka č. 1: „*Prakticky? Nastal tam problém s rodným listem, kdy vlastně se vyřizovalo nový rodný číslo a soud. Rodný list měl být v Třebíči na soudu s tím, že ho budou posílat do Jihlavy na matriku, ale jenomže přišel mně, její originální rodný list, tak jsem volala paní Klementové co mám dělat, ta mi řekla, že mám volat do Jihlavy a tam mi řekli, že mám zavolat na matriku, kde mi řekli, že nic nepotřebujou, že všechno mají, a že až budou mít nový rodný list, tak mi dají vědět, tak jsem volala zpátky do Jihlavy na sociálku, tam mi řekli, že to nechcou, že všechno mají a tam mi řekli, že by se to vlastně mělo znehodnotit, prostě ať to zničím. Takže jsem to znehodnotila a asi za měsíc mi volali z jihlavského magistrátu, že mi přišel nový rodný list tak ať dovezu ten starý. Tak jsem říkala, že jako jedna strana říká to, druhá zase to. Říkám to asi mezi nima nebyl kontakt, tak jsem jim řekla, jak to bylo a oni mi řekli, že si to vyřídnou mezi sebou prostě a mně poslali nové rodné list. To byla taková situace nemilá.*“

Výzkumník: „*Takže můžete říct, že to byl jediný konflikt, který jste řešili v průběhu procesu se sociální pracovníci?*“

Respondentka č. 1: „*Ano.*“

Výzkumník: „*V čem nejvíce Vám sociální pracovníce pomohla?*“

Respondentka č. 1: (přemýšlí) „*Vyplňování papírů.*“

Respondentka č. 1: „*A to že máme prcka malýho.*“

Respondentka č. 1: „*To schvaluje ta komise na kraji. V čem nám pomohla? To se takto nedá říct. Ona vám nepomůže v tom se připravit, to musí každá sám. V papírech určitě.*“

Respondentka č. 1: „*Ale pomohla, možná v té komisi, která to dítě vybírá, ale u toho my jsme nebyli.*“

Výzkumník: „*Spolupracujete nyní stále s Vaší sociální pracovníci?*“

Respondentka č. 1: „*Posíláme fotky, aby viděli prostě, do Jihlavy je posíláme vlastně a byli jsme tam i na návštěvě, aby ji vlastně viděli i živě.*“

Respondentka č. 1: „*A vlastně paní Klementová z Třebíče tady taky byla se podívat.*“

Výzkumník: „*Řešíte aktuálně nějaké problémy, které souvisí s výkonem Vaší rodičovské role?*“

Respondentka č. 1: „*Ne, vůbec ne. Ale řeším teda, kam půjdu do práce, protože malá půjde do školky, to teď probíráme.*“

Výzkumník: „*Co Vám činilo obtíže v průběhu celého procesu osvojení?*“

Respondentka č. 1: „*Nevím o ničem. Zvládali jsme to všechno v pohodě.*“

Výzkumník: „*Jak hodnotíte celý proces osvojení z hlediska náročnosti?*“

Respondentka č. 1: „*Neměli jsme nějaký problémy, jen je to časově náročný.*“

Výzkumník: „*Uvažujete nyní nebo do budoucna, že byste si osvojili další dítě a měli tak absolvovat vše znovu?*“

Respondentka č. 1: „*Ne.*“

Respondent č. 1: „*Ano.*“

Výzkumník: „*Proč chcete osvojit další dítě?*“

Respondent č. 1: „*No tak proto, abychom byli čtyři, lepší než tři.*“

Výzkumník: „*Proč nechcete osvojit další dítě?*“

Respondentka č. 1: „*Já jsem si splnila, to co jsem chtěla. Mně to stačí. Vážím si toho a chci si to užít na maximum.*“

Respondent č. 1: „*Já bych se druhému nebránil, ale máme jednu, tak nám stačí jedna. Ono na dnešní dobu jedno dítě stačí.*“

Výzkumník: „*Co byste doporučili potencionálním osvojitelům, kteří o osvojení přemýšlí?*“

Respondentka č. 1: „*Pevný nervy.*“

Respondent č. 1: „*Trpělivost. Nebrat hnedka první dítě, který jim dávají, pokud si nejsou jistí.*“

Respondentka č. 1: „*Neunáhlit se.*“

Respondent č. 1: „*Když se jednou rozhodnou, že chtějí takový a takový, tak si stát za svým.*“

Respondentka č. 1: „*Nebo přišel mi mejl urgentní prostě jo, tam fotka, neexistuje mít prostě čas, řeknu, dva tři dny, abychom si to prokonzultovali spolu s rodinou, ne rozhodnou se hned. Nenechat na sebe tlačit, vydržet. Je to těžký, ale fakt to stojí za to. A zkoušejou to.*“

Respondent č. 1: „*Protože takových těch polo Romů je spousta a říkali nám, pokud slevíte, tak máte dítě do týdne. Prostě stát si za svým, vydržet dva tři roky.*“

Výzkumník: „*Tak to je z otázek vše, mockrát Vám děkuji za rozhovor.*“

PŘÍLOHA P III: TRANSKRIPCE ROZHOVORU – OSVOJITELÉ Č. 2

Výzkumník: *„První otázky budu pokládat tak, abych zjistila Vaše osobní údaje, ale tak aby byla zachována Vaše anonymita.“*

Výzkumník: *„Kolik let je matce?“*

Respondentka č. 2: *„Letos 32.“*

Výzkumník: *„Kolik let je otci?“*

Respondent č. 2: *„Mně bude 36.“*

Výzkumník: *„Jaké je Vaše vzdělání?“*

Respondent č. 2: *„Já jsem vyučený kovář, mám střední školu v Třebíči, jako učiliště, prostě střední škola bez maturity, potom jsem chvíli dělal v družstvu ve vedlejší vsi a teďka to bude šest let zpátky tak jezdím se sanitním vozem v Moravských Budějovicích.“*

Respondentka č. 2: *„Střední lékárenská škola, je to zaměřený jako na laboratoře, po škole jsem byla tady v mlíkárně v laboratoři, potom mě odsud propustili kvůli zdravotnímu stavu, a pak jsem byla dva roky nezaměstnaná a pak jsem nastoupila tady do oken do Jaroměřic a tam jsem dodnes.“*

Výzkumník: *„Jak staré dítě si osvojili?“*

Respondentka č. 2: *„Ve 2 měsících.“*

Výzkumník: *„Kolik času uplynulo od osvojení dítěte?“*

Respondentka č. 2: *„V červnu to budou 3 roky.“*

Výzkumník: *„Máte svoje biologické děti?“*

Respondentka č. 2: *„Ne.“*

Výzkumník: *„Tak teď už se dostáváme k samotnému procesu. Z jakého důvodu jste se rozhodli pro osvojení dítěte?“*

Respondentka č. 2: *„Protože to nešlo, no.“*

Výzkumník: *„Takže to bylo hlavně kvůli těm zdravotním problémům a působily na Vás ještě nějaké jiné motivy?“*

Respondentka č. 2: *„Ne, jenom z důvodu toho zdravotního stavu.“*

Výzkumník: *„Kdo z Vás jako první přišel s nápadem osvojit si dítě?“*

Respondent č. 2: *„To bylo takový spontánní, bych řekl.“*

Respondentka č. 2: *„My jsme vlastně jezdili do Brna na to umělý oplodnění a tam to nevyšlo. Ani nevím, kdo.“*

Respondent č. 2: „*Ono to tak nějak vyplynulo ze situace, že už bysme s tím měli něco dělat.*“

Výzkumník: „*Odkud jste se dozvěděli, že existuje možnost osvojit si dítě?*“

Respondentka č. 2: „*Vlastně od manželovy bráchy, ne takhle od švagrové její ségra, tak mají dva adoptovaný, taky mít nemohli, takže trošičku jako by od nich.*“

Výzkumník: „*Dokážete říci, jaká doba uplynula od chvíle, kdy jste začali o osvojení hovořit k momentu, kdy jste podnikli první viditelné kroky?*“

Respondent č. 2: „*To nebylo moc dlouho.*“

Respondentka č. 2: „*Ne ono to bylo spíš, my jsme jezdili na to umělý, poprvý se nám to nepovedlo, podruhé...*“

Respondent č. 2: „*Ale to už jsme žádost danou měli, protože jsme říkali, že i když by se to povedlo, jako naše vlastní dítě, tak jsme byli rozhodlí, že tu žádost nestáhneme. To vím, že po tom prvním pokusu ne, jak se nezadařilo, tak jsme hned dávali žádost, já bych řekl, nevím, že to bylo tak půl roku ani ne. My jsme nad tím nelaborovali, že bychom to oddalovali nebo tak.*“

Výzkumník: „*Jak dlouho jste na dítě čekali?*“

Respondentka č. 2: „*No tři roky.*“

Respondent č. 2: „*Necelý roky no, tak nějak.*“

Respondentka č. 2: „*Ono totiž strašně dlouho trvalo.*“

Respondent č. 2: „*2006 jsme byli na tom prvním umělým.*“

Respondentka č. 2: „*2006 jsme byli na tom prvním umělým a 2007 jsme podávali žádost a 2010 jsme ho dostali, takže teď tři roky.*“

Výzkumník: „*Jak reagovali Vaši rodiče na sdělení, že se chystáte osvojit si dítě?*“

Respondentka č. 2: „*Já nevím, já myslím, že jim to bylo úplně nějak jedno. Prostě je to naše volba, že jo.*“

Respondent č. 2: „*No to za jedno, bych řekl, a taky oni už taky očekávali vnuky, a když viděli, co jsme zkusili, že nám to nejde, tak věděli, že asi jiná možnost není, tak byli pro.*“

Výzkumník: „*Měli tendenci Vás nějakým způsobem od Vašeho rozhodnutí zrazovat?*“

Respondentka č. 2: „*Nee.*“

Výzkumník: „*Jak reagovali Vaši přátelé na sdělení, že se chystáte osvojit si dítě?*“

Respondentka č. 2: (smích) „*No překvapeně, protože my jsme nikomu nic neříkali, jenom rodina to věděla, a když nám zavolali, že bysme si ho teda mohli vzít, takže furt nikdo nic nevěděl a pak jsme si ho přivezli, tak každé koukal.*“

Respondent č. 2: „*Vlastně v práci to věděli.*“

Respondentka č. 2: „*No v práci to vědělo ale jen pár lidí.*“

Respondent č. 2: „*No protože kvůli mateřský, že jo, protože se může stát pak ze dne na den, že jde na mateřskou. Jinak jsme to nijak nešířili jako nějakou poplašnou zprávu.*“

Výzkumník: „*A když jste říkali, že reagovali překvapeně, tak to bylo spíše pozitivně nebo negativně?*“

Respondentka č. 2: „*Pozitivně, tak že jo on když byl malinkej, dva měsíce, tak ho chtěl každej chovat, že jo.*“

Výzkumník: „*Účastnili jste se kurzu zaměřeného na přípravu budoucích osvojitelů, který je realizován krajským úřadem?*“

Respondentka č. 2: „*No účastnili, to bylo super.*“ (smích)

Výzkumník: „*V čem pro Vás byl kurz přínosný?*“

Respondentka č. 2: „*Maximálně, že jsme poznali nějaký nový lidi.*“ (smích)

Respondent č. 2: „*Jako dozvěděl se člověka něco jako obecně, ale problém tam byl, co jsme se shodli s těma ostatníma párama, co tam byly, ony ty sociální pracovníce v Jihlavě nám to řekly všechno v globále za ty tři návštěvy, co jsme tam byli, jenže to co nám řekly tam, nám říkaly i na tom kurzu a od rána od osmi nám to nalívali do hlavy a pořád to samý. Jako bylo to hodně zaměřený, neřekl bych, že na tu adoptivní péči, ale spíš pěstounskou péči. Řekl bych, že 90% toho se týkalo pěstounské péče.*“

Respondentka č. 2: „*Protože mně to tak přijde, že většinou si chtěou adoptovat malý a aby to měli svoje a do té pěstounské to málokdo chce, tak mně to tak připadá, že do ty pěstounský vnucujou a hlavně jiný etnikum. Bylo to takový, mně se to prostě nelíbilo, třeba nám v osm hodin řekli, že máme volnou zábavu, jako každej toho měl plný zuby, protože od rána když pořád někdo něco hustí, tak člověk už pak nemá náladu někam jít. To mi přišlo takový ujetý. A co se mi nelíbilo a to jsem i sociální pracovníci řekla, že se mně nelíbí, že chtěou slyšet to, co je napsaný v knížkách a život je úplně o něčem jiným. Třeba tam byly otázky, jak bych se zachovala, kdyby něco ukradlo dítě v obchodě. Jak já to můžu vědět, když jsem to dítě ještě neměla. Já jsem měla třeba úplně jiný názory předtím, než mám teď, ne samozřejmě úplně, ale v těchto věcech a to se mi absolutně nelíbilo. A samozřejmě na to měl každej úplně jinej názor, že.*“

Respondent č. 2: „*Ale zase do dneška vlastně udržujeme kontakt se dvouma rodinama, co mají v péči osvojený děcka, takže aspoň nám to dalo, ty nový kamarády.*“

Respondentka č. 2: „Jako fakt se mi to ale nelíbilo, bylo to takový...a jako dál co se mi nelíbilo, byla tam rodina a matka pořád vykládala, jak ty děti jsou skvělí a pak jsme večer šli po chodbě a ona tam po nich řvala, jak po psech, tak to jsem říkala teda jako na oko dobrý, dobrý, ale za rohem se chovali úplně jinak.“

Respondent č. 2: „No oni byli jako cvičený opičky.“

Výzkumník: „Jak jste se samostatně coby budoucí rodiče připravovali na Vaše rodičovství?“

Respondentka č. 2: „Nijak.“

Respondent č. 2: „U nás to bylo, jak bych to řekl...“

Respondentka č. 2: „Léčba šokem (smích) to je tak nejlepší.“

Respondent č. 2: „Léčba šokem no, od mého bráchy manželka měla doma veškerý oblečení pro nás nachystaný, takže v těchle věcech to byla otázka půl hodiny a měli bychom tady všechno.“

Výzkumník: „A co se týká třeba nějaké četby literatury?“

Respondentka č. 2: „Jo, švagrová mi dala taky nějakou knížku, tak něco jsem tam listovala, ale člověk neví, skočila jsem do toho, tak něco jsem listovala, ale ani ne tak knížku jako kamarádka má už dvě, takže od té, takže když jsem něco potřebovala tak jsem volala jí.“

Respondent č. 2: „Anebo taky třeba rodičům, že jo.“

Respondentka č. 2: „No nechcu nic říkat, ale spíš jsem volala té kamarádce nebo kamarádkám, protože oni si už taky všechno nepamatujou, nebo jejich metody byly úplně jiný, že jo.“

Výzkumník: „Měli jste možnost setkávat se s jinými manželi, kteří si dítě již osvojili?“

Respondentka č. 2: „Jo, s tou sestrou od švagrové.“

Výzkumník: „V čem pro Vás byla tato setkání přínosná?“

Respondent č. 2: „Jo to určitě, s ní určitě. To jsme se pobavili, jak to holka nebo i kluk jak to snášel. Tam bych řekl, že to mělo větší přínos než ten kurz.“

Respondentka č. 2: „No to určitě.“ (smích)

Respondent č. 2: „Vážně. V té Želivě, kdyby to bylo dopoledne a chvílku po obědě a pak jsme mohli mít takovej ten poznávací program, že bysme někam zašli nebo mezi sebou si řekli svoje problémy a tak.“

Respondentka č. 2: „Mně ten kurz přijde na jednu stranu strašně blbě udělaný, protože furt melou jedno a to samý a přitom už ten člověk to dávno ví a já osobně si myslím, že když si chce člověk adoptovat děcko nebo do té pěstounské péče, tak už se předtím informuje.“

Nepřijde tam a nezeptá se, co to vlastně znamená. A na další stranu mě připadalo, že oni se snaží, jako kdyby, abychom věděli, jak to děcko máme vůbec vychovat, já nevím, ale ať se na mě nikdo nezlobí, ale copak ženská, která je těhotná chodí na nějaký kurzy, aby jí někdo říkal, jak se má o děcko starat. Říkám, to byla vyloženě buzeračka.“

Respondent č. 2: *„A bylo toho moc na jedno téma, furt se to opakovalo.“*

Výzkumník: *„Byli byste ochotni nyní Vy setkávat se s jiným budoucími osvojiteli a sdílet Vaše zkušenosti?“*

Respondentka č. 2: *„Já nevím, mně to přijde takový...“*

Respondent č. 2: *„Ale jo třeba, že bysme se takhle sešli s rodinou, že by si zavolali jako vy, a přijeli by, tak ještě třeba možná jo, ale jako v rámci toho kurzu opravdu ne, abychom tam malýho ukazovali a takhle, to určitě ne.“*

Respondentka č. 2: *„Zase jako na jednu stranu mně to přijde, jako dobře, my bysme jim třeba zkušenosti řekli, to není problém ale ono taky tady lidi kolem dokola, tady jsou třeba lidi takový, že to snesli dobře, ale oni budou jinde, my jim něco řekneme a oni to tak vůbec mít nemusí, že. Ale jako problém by to nebyl.“*

Respondent č. 2: *„Ty lidi na té vesnici jsou úplně jiný než ve městě.“*

Výzkumník: *„Jak jste se na první kontakt s dítětem připravovali?“*

Respondent č. 2: *„On na to nebyl čas se připravovat, nějak extra, protože mě volala paní z Jihlavy ve čtvrtek a v sobotu jsme tam jeli. Oni teda chtěli, abysme se na něj jen jeli podívat.“*

Respondentka č. 2: *„Ale já jsem říkala, že když už tam jedeme do Aše, tak si ho rovnou odvezeme domů, ne.“*

Respondent č. 2: *„No takže jsme to chtěli mít nachystaný hlavně doma, takže jsme to chystali tady.“*

Výzkumník: *„Popište první kontakt s Vaším dítětem v zařízení, kde bylo umístěno?“*

Respondent č. 2: *„No my jsme tam vtrhli jak velká voda, protože jsme měli zpoždění, pan primář už na nás čekal, povídali jsme si v kanceláři ještě vlastně o malým, a pak jsme se šli na něj podívat.“*

Respondentka č. 2: *„No já nevím, já jsem třeba měla docela blbý pocít (smích) ne, jako takhle já jsem z toho měla strach, protože třeba já jsem nikdy nedržela mimino v ruce, mně třeba každej říkal, na pochovej si tady mimčo tady mimčo, ale já jsem prostě říkala, až budeme mít svý, tak si budu chovat svý, já jsem prostě cizí nechtěla, protože jsem měla strach, že mu něco udělám, že mi spadne nebo tak, tak z toho jsem měla strach, takže já*

jsem nikdy nechtěla cizí, teď jsme tam přišli se na něho podívat a já dobrý, dobrý a teď jsem začala přemýšlet, to si ho budu muset vzít do ruky a měla jsem strach, abych mu něco neudělala, noo a samozřejmě že jo, tady ho máte a jdeme nahoru do poschodí, říkám výborně ještě po schodech, tak jsem ho vzala a říkala jsem si, jestli se na mě dívají ty sestry, tak nevím. “

Respondent č. 2: *„Ale já nevím, ale myslím, že tohle je u každého. “*

Respondentka č. 2: *„Já nevím, já jsem si prostě připadala hrozně. “*

Respondent č. 2: *„No a pak nám ho vlastně dali vždycky na dvě hodiny. “*

Respondentka č. 2: *„No a na krmení jsme ho vždycky nesli dolů, jinak jsme ho měli u sebe v pokoji. “*

Výzkumník: *„Co hodnotíte kladně z hlediska prvního kontaktu s dítětem? “*

Respondentka č. 2: *„Úplně perfektní, všechno bylo úplně na jedničku. “*

Výzkumník: *„Co hodnotíte záporně z hlediska prvního kontaktu s dítětem? “*

Respondent č. 2: *„Já myslím, že snad nic negativního tam nebylo. “*

Výzkumník: *„Jaké otázky jste kladli ohledně dítěte odborníkům, kteří byli prvnímu kontaktu s dítětem přítomni? “*

Respondent č. 2: *„My jsme snad ani skoro žádné otázky nekladli. Třeba jen kolikrát denně pije a jen ty základy péče, ale učil nás život, dá se říct. “*

Výzkumník: *„Po jaké době po prvním kontaktu s dítětem jste si dítě mohli vzít domů? “*

Respondent č. 2: *„To bylo vlastně hned. Jsme tam jeli v sobotu a v pondělí jsme si ho vezli dom. “*

Výzkumník: *„Co jste cítili, když jste si dítě přivezli domů? “*

Respondent č. 2: *„Krásně. “*

Respondentka č. 2: *„No jak kdo (smích). Já jsem z toho měla jako docela panickou hrůzu. “*

Respondent č. 2: *„No manželka z toho byla dva dny taková mimo. “*

Respondentka č. 2: *„No ono to vlastně bylo tak, že ten první týden měl manžel takovou blbou směnu, že zůstával spát v práci a já jsem byla doma sama. Jenže vlastně jeho máma tady spala se mnou a teoreticky jsem měla tu výhodu, že jsem tady nebyla sama a ona taky byla taková, že o něj měla strach jo, takže se hodně starala, a vlastně ty první dny to bylo v pohodě, ale taky víte co, já jsem nebyla zvyklá v noci vstávat nebo něco a byla jsem vlastně úplně hotová a ve čtvrtek jsem byla úplně vyřízená a v noci jsem se vzbudila a ona tady chodila po ložnici s malým v náručí, takže jsem strašně ráda, že tady se mnou byla*

jako říkám, že ten první týden to byl pro mě docela záhul že jo, protože rychle jsem nevěděla co, aby všechno měl. Ale šlo, ale bylo to náročný.“

Respondent č. 2: *„Protože to se vám změní život z minuty na minutu a celý život, hlavně teda manželce, se obrátil o 180 °, já jsem musel být v práci.“*

Respondentka č. 2: *„Jako mně to takhle přes ten den zase ale nevadilo, to byla pohoda, ale v noci to bylo horší, protože taky beru léky na epilepsii a musím mít pravidelný spánek a vždycky se to narušilo, tak to mi dělalo zpočátku problémy, ale pak už se to ustálilo.“*

Výzkumník: *„Dokážete říci, do jaké míry se změnil Váš manželský vztah?“*

Respondent č. 2: *„Do jaký míry?“*

Respondentka č. 2: *„No změnil.“*

Výzkumník: *„A jak?“*

Respondent č. 2: *„Já mám problém, že se chci zavděčit všem, manželce, mámě, tátovi, chci jim taky pomoci, teď se chci věnovat klukovi a ono to taky nejde a pak to někde zaskřípe, pak si to vyřikáme a zase v pohodě. Anebo když si manželka potřebuje odpočinout, tak mě slovně nakopne, že si oddechnout, projít se, tak to mi nedělá vůbec problém.“*

Výzkumník: *„A když si představíte, jak to bylo, když jste neměli dítě a teď když máte?“*

Respondentka č. 2: *„Je to jiný. Dřív jsme chodili oba do práce, přišli jsme, chvílku byla taková relaxačka a potom jsme šli spolu někde něco dělat anebo jsme někam jeli. Takže je to úplně o něčem jiném.“*

Respondent č. 2: *„Ale my když takto něco děláme tak to děláme spolu, štípeme dřevo, nebo jdeme do lesa, takže to děláme pořád spolu. Nebo nemáme rozdělený, to je ženská práce a to je zase mužská práce, na to nehrajeme. Já manželce hrozně rád pomůžu v kuchyni a žena se mnou zase třeba dělá to dřevo.“*

Výzkumník: *„Když si představíte volný čas, tak do jaké míry ovlivnilo osvojení dítěte Vaše trávení volného času?“*

Respondentka č. 2: *„Je to určitě změna. Točí se to všechno kolem něj, ale já se na jednu stranu snažím neomezovat, když někam jdeme, za prvý ať si zvyká na lidi, protože já nechcu, aby byl zakřiklej, nechci, aby se bál lidí. Takže prostě jdeme, proč by nemohl jít s náma, jako včera do kostela, že.“ (smích)*

Respondent č. 2: *„Dobře, ale když tam potom začne kázat místo faráře, tak už je to průser že jo.“*

Respondentka č. 2: *„No jako dobře, ale když jsme včera byli na dřevě, ale manžel mi říká ale jen tak do čtyř, protože pak se pojedou do kostela a že já s malým zůstanu doma, jako*

proč bych měla zůstat, no protože přece tam nebude vykřikovat. Já neříkám, že tam musíme být celou hodinu, ale může to vidět.“

Respondent č. 2: *„Takže můžeme říct, že to co jsme dělali ve volným čase bez malýho, to děláme i teď s ním.“*

Respondentka č. 2: *„Však ať vidí svět.“*

Výzkumník: *„Jak jste si mezi sebou rozdělili rodičovské úkoly v péči o Vaše dítě?“*

Respondent č. 2: *„Já od malička koupu.“*

Respondentka č. 2: *„Protože on chtěl koupat, říkám, tak jestli chceš, tak ho vykoupej a od té doby mu to zůstalo, to je taková automatika.“*

Respondent č. 2: *„Když byl úplně maličkej, tak já jsem ho vykoupal a žena ho převlíkla, nakrmila a dala spát a jednou nemohla, tak jsem to udělal já a vlastně zůstalo mi to tak nějak celý. Ale nedělá mi to vůbec problém.“*

Respondentka č. 2: *„Však taky se musí starat, taky je přece jeho.“*

Výzkumník: *„Dokážete popsat, jak se ujali své role Vaši rodiče, tedy prarodiče Vašeho malýho?“*

Respondentka č. 2: *„Jo, fungujou dobře.“*

Respondent č. 2: *„Můžeme se na ně spolehnout.“*

Respondentka č. 2: *„Já pocházím od Přerova a vždycky, když k našim jedu, tak je to tak na týden, aby si ho taky užili, tak malej mamku zbožňuje, ona si s ním pořád hraje a já si chcu odpočinout, takže spolu dělají blbosti a kamkoli jde mamka tak on jde s ní, on ju má hrozně rád. Já si odpočinu a babička si to užije.“*

Výzkumník: *„Jaký názor máte na sdělení malému, že je osvojený?“*

Respondent č. 2: *„Včera nebo předevírem jsme mu to zrovna povídali.“*

Respondentka č. 2: *„No ale to jsme mu to neřikali jako úplně. Já jsem s ním ležela v posteli u něho v pokoji a říkala jsem mu, že musíme sehnat ještě jednu postel, protože už musí začít spávat sám v pokoji a než si zvykne tak tam budeme chvilku spávat s ním a já mu říkám, že potom tady s ním bude spávat miminko, tak on se zarazil a do toho přišel manžel a říká, si dovezeme miminko z toho domečku, odkud jsme si přivezli jeho, tak seděl a koukal. Ale já si myslím, že to nevnímal.“*

Respondent č. 2: *„No nevnímal, ale už to bude mít v podvědomí. Takže my už jsme mu to v podstatě řekli, že v tom domečku, kde bydlel s dětma, jsme ho chtěli, tak jsme si ho vzali a že když to dobře dopadne, tak si do toho domečku pojedeme ještě pro bratříčka nebo sestříčku. Ale neřikali jsme mu teda ještě důvod.“*

Respondentka č. 2: „Musíme mu to ale říct, co nejdřív to půjde. Vlastně ta sestra od švagrové, co mají ty adoptovaný děti, tak když jsem se jí ptala, tak říkala, že kolem toho pátýho roku jim to řekli. Takže jsme si říkala. Že asi ten příští rok, že to už by to mohl chápat.“

Výzkumník: „Ted' mám pár otázek, které budou čistě jen pro vás (na respondentku č. 2) a pak budou jen zase čistě pro vás (na respondenta č. 2). Jakým způsobem jste se vyrovnávala s rychlým přechodem z pracovního procesu do role matky na rodičovské dovolené?“

Respondentka č. 2: „Bylo to rychlý, ale mně připadá, že mám radši věci ráz na ráz, než aby se na to člověk extra nějak připravoval, protože u mě je to tak, že čím víc se na něco připravuju, tak tím, víc to stojí za prd, a bylo to pro mě lepší. A pro mě to byla vlastně taková pohodička, že jsme si chodili pořád ven, odreagování se od té práce na chvíli, až ted' teda to je náročnější.“

Výzkumník: „Z čeho jste měla zpočátku největší strach?“

Respondentka č. 2: „Většinou třeba jsem měla strach z toho, kdyby náhodou se začal z ničeho nic dávit, nebo si něco udělal, protože já jsem hroznej zmatkař jo a já prostě v tu chvíli nevím, co dělat. Takže z toho mám strach, že když jsme tu sama, že se něco stane a nedokážu tomu druhýmu pomoci.“

Výzkumník: „Co Vám naopak nečinilo žádné potíže?“

Respondentka č. 2: „To nevím, asi když to tak řeknu, tak péče o něj.“

Výzkumník: „Napadlo Vás někdy, že svoji roli osvojitelky nezvládnete, tak jak jste si představovala?“

Respondentka č. 2: „Ted' hodněkrát.“

Výzkumník: „Jak se s tím vyrovnáváte?“

Respondentka č. 2: „On je strašně hodnej, zlatej, ale hodně útočí na psychiku, prostě zkouší, co kdo mu povolí a je vyčůranej jak mraky a fakt někdy nevím. Víte co, já nemám ráda rozmazlený děcka, nesnáším to a nechcu, aby z něho vyrostl rozmazlenej fakan, a když vidím, že on si zakřičí a manžel letí. Zkouší prostě vyloženě, kdo co mu povolí. A někdy poslední dobou je to fakt hrozný, na jednu stranu je to taky tím, jak jsme pořád spolu, to dělá hodně, a prostě já bych řekla, že na mě zkouší, co povolím. Dvakrát třikrát mu řeknu ne a on stejně jde a udělá to.“

Výzkumník: „Jak se z Vašeho pohledu, pohledu matky, ujal Váš manžel své otcovské role?“

Respondentka č. 2: „Myslím, že dobrý, ale čekala jsem to lepší.“

Výzkumník: „V čem jste to čekala lepší?“

Respondentka č. 2: „Na jednu stranu oni měli docela bujný dětství a myslela jsem si, že bude důraznější nebo ráznější, protože na to jak měl přísnou výchovu, tak jsem si myslela, že to v něm zůstalo, ale ono ne. Není na něj vůbec přísný, možná bych to neměla říkat, ale když jsem nastoupila na brigádu a manžel ho hlídal a po měsíci jsme přijeli k mámě, tak ona říkala, že jde sakra poznat, že ho hlídal on. Protože on se strašně změnil.“

Výzkumník: „Tak teď se zase budeme věnovat chvíli Vám (na respondenta č. 2). Jak jste se ujal své otcovské role?“

Respondent č. 2: „Já si myslím, že snad dobře. Mě to nedělalo problémy. Přiznávám se, že bych chtěl stihnout všechno, ale časově mi to nevyhází.“

Výzkumník: „Z čeho jste měl Vy zpočátku největší obavy?“

Respondent č. 2: „Já ani nevím. Já jsem to bral tak, že ten život tak nějak jde a že to musíme zvládnout. Spoléhal jsem se taky na to, že tady vedle jsou naši, že kdyby bylo nejhůř, tak nás v tom nenechají, kdyby bylo potřeba.“

Výzkumník: „Co Vám nečinilo žádné potíže?“

Respondent č. 2: „Třeba to koupání a celkově péče o malýho.“

Výzkumník: „Napadlo Vás někdy, že svoji roli osvojitele nezvládnete, tak jak jste si představoval?“

Respondent č. 2: „Taky mě to napadlo na začátku, ale teď už mě to vůbec nenapadá.“

Výzkumník: „Jak se z Vašeho pohledu, pohledu otce, ujala Vaše manželka své role?“

Respondent č. 2: „Velmi dobře, nemám, co bych vytkl. Když potřebuje, jak jsem říkal, tak mě slovně nakopne a já se zase snažím, aby to fungovalo, a myslím si, že to funguje. Navíc perfektně zvládá jeho výchovu, umí pozdravit, můžu to totiž srovnat tady se stejně starým klukem od sousedů. Všechno ho to naučila manželka, já s ním jsem v podstatě jen večer.“

Výzkumník: „Tak teď už se zase dostáváme k otázkám, kde je mi jedno, kdo z Vás bude odpovídat. Dostali jste ze strany sociální pracovnice zabývající se náhradní rodinnou péčí dostatek informací?“

Respondentka č. 2: „Já si myslím, že jo.“

Výzkumník: „Měli jste pocit, že jste se mohli na sociální pracovníci ve všem spolehnout?“

Respondent č. 2: „Já si myslím, že jo. Ať už to byla Třebíč nebo Jihlava, tak vždycky, když jsme potřebovali, tak nám pomohli.“

Výzkumník: „Řešili jste v průběhu procesu se sociální pracovníci nějaké konflikty?“

Respondentka č. 2: „*Ne neřešili.*“

Výzkumník: „*V čem nejvíce Vám sociální pracovnice pomohla?*“

Respondentka č. 2: „*Pomohla nám vyplnit papíry a vlastně to, že máme malýho.*“

Respondent č. 2: „*A navíc nás vždycky potěšila, když přijela na kontrolu, že výsledky dopadly velmi dobře. Říkám, neměli jsme s nima sebemenší konflikt nebo problém.*“

Výzkumník: „*Spolupracujete nyní stále s Vaší sociální pracovnicí?*“

Respondentka č. 2: „*Ted'kom jsme byli akorát v Jihlavě kvůli druhému dítěti a ted' je to zrovna na mrtvým bodě.*“

Respondent č. 2: „*Ted' jsme zase jakoby čekatelé.*“

Výzkumník: „*Řešíte aktuálně nějaké problémy, které souvisí s výkonem Vaší rodičovské role?*“

Mimo záznam matka uvedla, že aktuálně řeší otázku návratu do zaměstnání, který se má uskutečnit v dubnu a s tím souvisí i nástup syna do školky.

Výzkumník: „*Co Vám činilo obtíže v průběhu celého procesu osvojení?*“

Respondent č. 2: „*Nevím o ničem.*“

Respondentka č. 2: „*Hlavně ty čekací doby.*“

Výzkumník: „*Jak hodnotíte celý proces osvojení z hlediska náročnosti?*“

Respondentka č. 2: „*Hlavně, že trvá strašně dlouho.*“

Respondent č. 2: „*Hlavně časově, nejde ani tak o tu psychiku. A hlavně je to tak trochu papírová válka. Taky ty psychotesty jako vím, že od toho je to psychotest, ale dají vám šest set otázek a v první se vás zeptají, jestli byste si vzal Cikána a v pětistý se vás na to zeptají znova.*“

Respondentka č. 2: „*Oni chtějí vyloženě udat ty jinýho etnika, co si budeme povídat.*“

Výzkumník: „*Vlastně už jste zmínili, že uvažujete, že byste si osvojili další dítě a měli tak absolvovat vše znova?*“

Respondent č. 2: „*Určitě, my máme už i podanou žádost.*“

Respondentka č. 2: „*Už rok ji máme podanou.*“

Respondent č. 2: „*Už nám přišlo i vyrozumění, že jsme znova zařazeni jako žadatelé.*“

Výzkumník: „*Proč chcete osvojit další dítě?*“

Respondent č. 2: „*Tak aby nebyl sám.*“

Respondentka č. 2: „*A aby nebyl rozmazlenej.*“

Výzkumník: „*Co byste doporučili potencionálním osvojitelům, kteří o osvojení přemýšlí?*“

Respondent č. 2: „*Aby se toho nebáli, protože pořád může být hůř.*“

Respondentka č. 2: *„Aby se nebáli okolí, že se na ně budou dívat, je to jejich rozhodnutí.“*

Respondent č. 2: *„A vydržet.“*

Výzkumník: *„Tak to je z otázek vše, mockrát Vám děkuji za rozhovor.“*

PŘÍLOHA P IV: TRANSKRIPCE ROZHOVORU – OSVOJITELÉ Č. 3

Výzkumník: *„První otázky budu pokládat tak, abych zjistila Vaše osobní údaje, ale tak aby byla zachována Vaše anonymita.“*

Výzkumník: *„Kolik let je matce?“*

Respondentka č. 3: *„Je mi 36.“*

Výzkumník: *„Kolik let je otci?“*

Respondent č. 3: *„Mně je 38.“*

Výzkumník: *„Jaké je Vaše vzdělání?“*

Respondent č. 3: *„Vyučen.“*

Respondentka č. 3: *„Střední odborné s maturitou.“*

Výzkumník: *„Jak staré dítě si osvojili?“*

Respondent č. 3: *„3 měsíce.“*

Výzkumník: *„Kolik času uplynulo od osvojení dítěte?“*

Respondent č. 3: *„Dva a půl roku.“*

Výzkumník: *„Máte svoje biologické děti?“*

Respondent č. 3: *„Nemáme.“*

Výzkumník: *„Takže teď už se dostáváme k samotnému procesu. Z jakého důvodu jste se rozhodli pro osvojení dítěte?“*

Respondentka č. 3: *„Nemohli jsme mít své děti.“*

Výzkumník: *„Působily na Vás ještě nějaké další důvody, které Vás vedly k osvojení?“*

Respondent č. 3: *„Ne, po dvou letech snažení jsme vlastně byli na umělém oplodnění.“*

Respondentka č. 3: *„Po dvou letech jsme byli na umělém oplodnění asi čtyřikrát a dítě je součástí života, a když není, tak to bolí.“*

Respondent č. 3: *„Ale říkali jsme si už předtím, že kdybychom měli jedno své, tak bysme si potom stejně i nějaké osvojili.“*

Výzkumník: *„Kdo z Vás jako první přišel s nápadem osvojit si dítě?“*

Respondentka č. 3: *„Nevím.“*

Respondent č. 3: *„Já myslím, že to bylo tak nějak společný, začali jsme chodit na to umělý, ale tak nějak nám chybělo to štěstí no a mezitím jsme začali přemýšlet o té adopci.“*

Výzkumník: *„Odkud jste se dozvěděli, že existuje možnost osvojit si dítě?“*

Respondentka č. 3: „*Já v té době, když jsem to hodně řešila, tak jsem kamarádila s jednou známou, která měla svoji kolegyni v práci, která měla dvě děti osvojené, takže to bylo asi poprvé, co jsem se o tom dozvěděla a pak určitě internet.*“

Výzkumník: „*Dokážete říci, jaká doba uběhla od chvíle, kdy jste začali o osvojení hovořit k momentu, kdy jste podnikli první viditelné kroky?*“

Respondent č. 3: „*To bylo pár dní, řeknu týden, jsme se dozvěděli nějaké ty informace a zjistili jsme, že je tam ta dlouhá čekací doba.*“

Respondentka č. 3: „*Po cestě z práce jsem zašla na úřad a už to bylo, čas kvapil, svůj věk už jsme taky měli.*“

Výzkumník: „*Jak dlouho jste na dítě čekali?*“

Respondentka č. 3: „*Tři roky, od toho prvního impulzu, kdy jsme zašli na ten úřad, tak tři roky.*“

Výzkumník: „*Jak reagovali Vaši rodiče na sdělení, že se chystáte osvojit si dítě?*“

Respondent č. 3: „*Vzhledem k tomu, že jsme byli na tom umělém oplodnění, co trvalo dva roky, tak už v průběhu jsme mluvili o tom, že druhé bychom si vzali osvojené.*“

Respondentka č. 3: „*Já myslím, že by tam byla nějaká negativní reakce, to se říct nedá.*“

Výzkumník: „*Měli tendenci Vás nějakým způsobem od Vašeho rozhodnutí zrazovat?*“

Respondentka č. 3: „*Ne to vůbec ne.*“

Výzkumník: „*Jak reagovali Vaši přátelé na sdělení, že se chystáte osvojit si dítě?*“

Respondentka č. 3: „*Slzy v očích, i když potom už jsme měli malou, křížek na čelo a tak podobně.*“

Respondent č. 3: „*Oni to tak nebrali, že je osvojená.*“

Výzkumník: „*Setkali jste se s negativními ohlasy nebo naopak pozitivními ohlasy na Vaše rozhodnutí ze strany širšího okolí (kolegové, sousedé)?*“

Respondentka č. 3: „*S negativním snad jen tak, že jedna moje teta se mě snažila jakoby přemluvit, abych do toho jako nešla, měla v sobě nějaké přesvědčení, ale to byla snad jen jedna negativní.*“

Respondent č. 3: „*Jinak ještě třeba sousedka na nějakýho svého bratránka, to je ta holka z toho děcáku, ale to snad není ani negativní reakce.*“

Respondentka č. 3: „*Ale ze strany rodiny a přátel to bylo jen pozitivní.*“

Výzkumník: „*Účastnili jste se kurzu zaměřeného na přípravu budoucích osvojitelů, který je realizován krajským úřadem?*“

Respondent č. 3: „*Jojo.*“ (smích)

Výzkumník: „*V čem pro Vás byl kurz přínosný?*“

Respondentka č. 3: „*Máme odsud přátele, stýkáme se s nimi, byli jsme s nima na dovolené.*“

Respondent č. 3: „*To je takový přínos. A jinak těžko říct, jestli nám to něco dalo nebo ne.*“

Respondentka č. 3: „*Já myslím, že ano, takové to otevření do celého problému.*“

Respondent č. 3: „*Informace v tom ohledu s čím se setkali pěstouni, s čím zase ti, co osvojovali, jo, jejich problémy, to bylo zajímavý.*“

Respondentka č. 3: „*Normálně se chodí na předporodní kurzy, tak my jsme měli takovejhle kurz, patří to k tomu.*“

Respondent č. 3: „*A jestli si člověk myslel, že měl nějaký problémy, nebo třeba těžký dětství, tak zjistí, že vůbec.*“

Výzkumník: „*V čem naopak shledáváte nedostatky kurzu?*“

Respondent č. 3: „*Nedostatky? Asi bych žádný ani neviděl. Myslím si, že ten účel to splnilo.*“

Respondentka č. 3: „*Asi možná jen to prostředí, ten klášter.*“

Respondent č. 3: „*Bylo to možná trochu náročný.*“

Respondentka č. 3: „*V tom smyslu, že pracovní týden za váma, teď celý víkend do půl dvanáctý jsme poslouchali a povídali, bylo to únavný, hlavně ten první večer.*“

Respondent č. 3: „*Ale jinak vyloženě nějaký negativa to ne. Prostě jsme to brali tak, že si tím musíme projít.*“

Výzkumník: „*Jak jste se samostatně coby budoucí rodiče připravovali na vaše rodičovství?*“

Respondent č. 3: „*No žena četla knížky a mě to potom říkala, co tam bylo. Toho jak se jmenuje?*“

Respondentka č. 3: „*Matějčka.*“

Respondent č. 3: „*A taky hodně na internetu, co lidi povídají, to jsme si pročítali, co tak člověka čeká, že jo.*“

Respondentka č. 3: „*A co se třeba týká hlídání. Sestra má dvě holčičky, v tu dobu měla jednu, tak já jsem jí chodila hlídat, takže tu nějakou péči o dítě jsme měli už za sebou. Manžel zase hlídal svoje synovce, takže v tomto ohledu jsme měli zkušenosti. A taková ta starost, jestli to přebalím, že je malinký a tak, tak to si neseme podle mě každá v sobě. A potom, když jsem to dítě dostala do ruky tak to všechno spadlo, úplně, nebyla tam žádná zábrana, šlo to všechno automaticky.*“

Respondent č. 3: „*Jo o tom už pak člověk nepřemýšlí.*“

Respondentka č. 3: „*Když jsem pak malou oblíkala před paní ředitelkou v Jihlavě, koukala mi na ruce, a já jsem si ještě koupila takový načančaný šatičky, aby hezky vypadala a ono už to bylo trochu menší a nešlo mi to, tak jsem se trochu zpotila. (smích) No tak to příjemné nebylo.*“

Výzkumník: „*Měli jste možnost setkávat se s jinými manželi, kteří si dítě již osvojili?*“

Respondentka č. 3: „*Ne.*“

Respondent č. 3: „*Jo, počkej s jedněma jo.*“

Respondentka č. 3: „*No ale tak s těma jsme byli jednou.*“

Respondent č. 3: „*No tam jsme teda byli jednou, ti měli malou holčičku a pak ještě v Bystřici, tam jsme byli třikrát, ti teda už mají starší, čtyřletýho kluka.*“

Výzkumník: „*V čem pro Vás byla tato setkání přínosná?*“

Respondent č. 3: „*Ani bych neřekl.*“

Respondentka č. 3: „*Klasická rodina s dítětem, fungující.*“

Respondent č. 3: „*Takže nám to ani nic nedalo, jen takový zvláštní bylo u těch druhých, ti ho vlastně měli v pěstounské péči a on jim říkal ještě teto, mámo, ještě nevěděl a pak jsme tam byli za rok a už to bylo normálně, mámo.*“

Výzkumník: „*Čekali jste o těchto setkání něco více, než Vám bylo poskytnuto?*“

Respondent č. 3: „*My jsme se za nima byli podívat spíš tak, že si píšeme jako kamarádi. Oni zase mají kontakty s dalšíma, tak řekli, jak ti pokračujou, povídali jsme si vlastně o tý naší skupině, co jsme se tak nějak dozvěděli. Vlastně tady z toho Třebíčska jsme se i potkávali z toho nejbližšího okolí.*“

Výzkumník: „*Byli byste ochotni nyní Vy setkávat se s jiným budoucími osvojiteli a sdílet Vaše zkušenosti?*“

Respondentka č. 3: „*Já myslím, že určitě.*“

Respondent č. 3: „*V tom není problém, když se chce někdo zeptat, tak proč ne.*“

Výzkumník: „*Jak jste se na první kontakt s dítětem připravovali?*“

Respondent č. 3: „*Ono nebylo moc času.*“ (smích)

Respondentka č. 3: „*O půl jedenácté zavolali a ve tři jsme měla malou v náručí. Ono to bylo rychlé.*“

Respondent č. 3: „*My jsme měli štěstí, že to bylo v Jihlavě, takže to bylo blízko.*“

Respondentka č. 3: „*A za deset dní jsme pak měli malou už doma. Jsme museli překopat celej byt dva plus jedna.*“

Respondent č. 3: „*On když je člověk těhotnej, teda žena, tak se na to můžou připravovat devět měsíců a my jsme tady museli během pár dnů všechno zařídit. Museli jsme předělat ten byt, všechno nakoupit, ani jsme nevěděli pořádně co. My jsme si právě nekupovali nic do zásoby.*“

Respondentka č. 3: „*Jsmo nevěděli, kdy to přijde. Já jsem měla nakoupený šatičky a tak, ale když to tak dlouho trvalo, tak jsem to zase dávala pryč, asi z pověry a pak to přišlo.*“
(smích)

Výzkumník: „*Popište první kontakt s Vaším dítětem v zařízení, kde bylo umístěno?*“

Respondent č. 3: „*Máme i video z toho prvního dne natočený.*“

Respondentka č. 3: „*Naprosto úžasný. Prvně jsme byli v Jihlavě za paní Bárkovou.*“

Respondent č. 3: „*No prvně jsme viděli tu její rodinnou anamnézu, aby člověk nebyl ovlivněn tím prvním kontaktem.*“

Respondentka č. 3: „*Pak jsme jeli do toho dětského centra, dovedli nás vlastně do té kanceláře a paní ředitelka mi ji přinesla v náručí a hnedka jak mi ji dali do náručí, tak to bylo hned, okamžitě.*“

Respondent č. 3: „*Navíc ona byla od začátku taková, že k nám přilnula, k ženě hnedka, vděčná za všechno.*“

Výzkumník: „*Co hodnotíte kladně z hlediska prvního kontaktu s dítětem?*“

Respondentka č. 3: „*Pozitivní víceméně všechno, prostředí, lidi, malá, prostě všechno. Pak vlastně taková euforie, jeli jsme nakupovat a už to jelo.*“

Výzkumník: „*Co hodnotíte záporně z hlediska prvního kontaktu s dítětem?*“

Respondentka č. 3: „*Negativní bylo asi to, že nás po půl hodině odvedli do pokojíčku, který mají pro budoucí rodiče a že jo a byli jsme tam asi půl hodiny a manžel pořád fotil a tak a mně najednou bleskla myšlenka, ty jí tady budeš muset ještě nechat a v tu ránu jsem byla jakoby smutná, tak to bylo jediný negativní.*“

Respondent č. 3: „*Pak jsme tam jeli ale za dva dny za ní znovu a co nás teda překvapilo, bylo to, že nám říkali, že si jí klidně můžeme vzít za dva měsíce, ale my jsme jí chtěli hned. Jako prý si je lidi berou i za dva měsíce, měsíc, jako my kdybychom byli líp nachystaní, tak třeba hned si jí vezmeme.*“

Výzkumník: „*Jaké otázky jste kladli ohledně dítěte odborníkům, kteří byli prvnímu kontaktu s dítětem přítomni?*“

Respondentka č. 3: „*Jéé já vůbec nevím.*“

Respondent č. 3: „*Tak asi ty zdravotní věci.*“

Respondentka č. 3: „*Jako co jsme potřebovali vědět, tak nám řekli na tom krajském úřadě. Takže spíš jak pije, kdy spí, kdy má krmení.*“

Výzkumník: „*Po jaké době po prvním kontaktu s malou jste si ji mohli vzít tedy domů?*“

Respondentka č. 3: „*Po těch devíti desíti dnech.*“

Výzkumník: „*Co jste cítili, když jste si dítě přivezli domů?*“

Respondentka č. 3: „*Velkou vlnu zodpovědnosti.*“

Respondent č. 3: „*Mně to přišlo najednou, že je všechno dobrý, že tak to má být.*“

Respondentka č. 3: „*Jsme třeba seděli u postýlky a koukali jsme na ní. Snažili jsme se dodržovat ten režim, co nám řekli i na tom kurzu, že je to vlastně nejlepší ten jejich režim udržet, neměnit.*“

Respondent č. 3: „*A taky jsme se báli, že nastane situace a my nebudeme vědět co, ale nic takovýho nenastalo.*“

Výzkumník: „*Dokázete říci, do jaké míry se změnil Váš manželský vztah?*“

Respondentka č. 3: „*Já bych řekla, že pořád stejný. Jsme spolu 19 let a vlastně už od svatby jsme se o dítě snažili, nějakých osm let.*“ „*Mně přijde, že jsme takový zvláštní exempláři, že v sobě máme takovou vzájemnou toleranci a dokážeme mezi sebou komunikovat. Já nevím, manžel mi tady nechá dělat věci v domácnosti, pak mi to pochválí, nekecá mi do toho. Já zase mu nekecám do jeho věcí, ale to bylo předtím a je to i teď. Já nevím.*“

Respondent č. 3: „*Jako že by se něco zhoršilo, to vůbec ne. Spíš zlepšilo tak, že třeba máme ten společnej strach, společně přemýšlíme, co bude, jak bude. Co bude ve škole, na co se nás bude ptát.*“

Výzkumník: „*Do jaké míry ovlivnilo osvojení dítěte Vaše trávení volného času?*“

Respondentka č. 3: „*Já volný čas teď jakoby nemám, teď poslední dobou si ho už začínám vyhledávat. Vidím, že potřebuje odpoutání ode mě, tak se snažím ji tady nechat s manželem, jdu si nakoupit, nechám ji babičce, jdu ven to je zatím tak nějak všechno. Od osmi měsíců jezdíme do Třebíčského centra, kde zpíváme písničky, hrajeme na hudební nástroje. Říkala jsem, že je to jednak jako pro mě, abych se dostala ven mezi lidi a teď už je to důležitý i pro ni, že jde do kolektivu, mezi děti.*“

Respondent č. 3: „*Já mám směnu tak, že mám de facto půl měsíce volno a všechno se to točí okolo malé, i když mám práci tady doma, tak to položím a jsme s ní. A i když se mi tam motá, tak jsem rád, že tam je se mnou.*“

Výzkumník: „*Jak jste si mezi sebou rozdělili rodičovské úkoly v péči o malou?*“

Respondent č. 3: „Že bysme to měli tak nějak rozdělené, to se říct nedá.“

Respondentka č. 3: „Kdybychom bydleli ve starém bytě tak by to bylo asi o ničem jiném, ale protože tady ještě pořád budujeme, tak je to na mně.“

Respondent č. 3: „Žena se stará o tu kuchyň a o malou, ale já se taky snažím pomáhat. Většinou to teda dělá žena, ale když vidím, že toho má dost, tak se o malou taky dokážu postarat.“

Respondentka č. 3: „Třeba ji chodívá uspávat. Oni si hrozně hezky povídají. On má velkou fantazii a hodně to v ní podněcuje.“

Respondent č. 3: „Řeknu to tahle, žena dělá ty praktický věci, ale není to, že když by odešla ven cvičit nebo do divadla, že by musela přijet babička, to vůbec, postaral bych se.“

Výzkumník: „Dokážete popsat, jak se ujali své role Vaši rodiče, tedy prarodiče Vašeho dítěte?“

Respondentka č. 3: „No my jsme jim nedávali ze začátku příliš šanci.“ (smích)

Respondent č. 3: „Kamarádi třeba, dejte jí k babičce a já proč? No abyste mohli vypadnout, někam posedět a tak, a já říkám, no tak já jsem tak dlouho nečekal na dítě.“

Respondentka č. 3: „Jsme byli před měsícem na zábavě, to vlastně přijela babička sem a za tři hodiny jsme byli stejně zpátky.“ (smích)

Respondent č. 3: „Ale jinak hlídá babička, teď jsme byli dvakrát na koncertě v Brně, jednou zase hlídala teta. Moje matka by třeba chtěla hlídat, ale už má svůj věk a už na to nestačí. Určitě by to zvládla, ale dávám přednost, těm mladším.“

Výzkumník: „Jaký názor máte na sdělení malé, že je osvojená?“

Respondent č. 3: „My už jí to říkáme.“

Respondentka č. 3: „Jako mluvíme o kouzelném domečku, ale myslím si, že ještě není schopná, tak nějak vstřebat rozdíl mezi těma dvěma věcmi.“

Respondent č. 3: „Jako rozum na to ještě nemá, ale už jsme jí vyprávěli, že máma a táta si ji vybrali z kouzelného domečku a teď mluvíme o tom, že tam pojedeme pro bratříčka nebo sestříčku. I jsme jí vysvětlovali, o tý mamince, co jí tam dala, že se o ni nemohla starat, ale nevím, do jaký míry to vnímá, ale v podvědomí už to má. Mluvíme o tom dost často a dokonce jsme se byli v kouzelném domečku i podívat.“

Výzkumník: Můžu se zeptat, o tom kouzelném domečku, to Vám někdo doporučil? Už to totiž slyším potřetí.“

Matka: „Ano, to nám doporučil psycholog.“

Výzkumník: „*Teď mám pár otázek, které budou čistě jen pro Vás (na respondentku č. 3) a pak budou jen zase čistě pro Vás (na respondenta č. 3). Tak jakým způsobem jste se vyrovnávala s rychlým přechodem z pracovního procesu do role matky na rodičovské dovolené?*“

Respondentka č. 3: „*Nebylo to pro mě náročný, prvních 14 dnů jsem si říkala, že jsem jakoby na dovolené, že odpočívám od toho stresu v práci.*“

Výzkumník: „*Z čeho jste měla zpočátku největší strach?*“

Respondentka č. 3: „*Ze začátku třeba přebalování, převlíkání, ale jak už jsem říkala, tak při tom prvním kontaktu to ze mě všechno spadlo. Když byla třeba nemocná, tak to jsem strach měla, ale naštěstí byla švagrová na telefonu, tak mi radila, co mám dělat. To bylo snad jediný.*“

Výzkumník: „*Co Vám naopak nečinilo žádné potíže?*“

Respondentka č. 3: „*Řekla bych, že ta péče o ni.*“

Výzkumník: „*Napadlo Vás někdy, že svoji roli osvojitelky nezvládnete, tak jak jste si představovala?*“

Respondentka č. 3: „*Ze začátku určitě. Já jsem řešila hlavně třeba i roli matky, že nezvládnou, jo, to bylo hned, že to nemůžu zvládnout. Ale v tomto mi dost pomohlo, že jsem hlídala děti, že jsem už měla nějakou zkušenost, tím jsem se uklidňovala a četba všech těch různých knih, že jsem získávala informace z nich o tom, jak se má chovat náhradní matka, a řekla bych, že i ten kurz mi přispěl k tomu, že rozptýlil nějaký ty obavy. A taky manžel mi byl oporou.*“

Výzkumník: „*Jak se z Vašeho pohledu, pohledu matky, ujal Váš manžel své otcovské role?*“

Respondentka č. 3: „*Že bude výborný otec, to jsem věděla už tak nějak od začátku, když jsem kdysi ve dvaceti měla slepé střevo a on se o mě úplně hezky staral, neopustil mě, postaral se o mě. Takže já vím i teď, že se o nás postará, že je nám oporou. On je takový pohodář.*“

Výzkumník: „*Tak teď se zase budeme věnovat chvíli Vám (na respondenta č. 1). Jak jste se ujal své otcovské role?*“

Respondent č. 3: „*Já myslím, že dobře, nechci, aby to vyznělo nějak namyšleně nebo tak, ale nic bych asi neudělal jinak.*“

Výzkumník: „*Z čeho jste měl Vy zpočátku největší obavy?*“

Respondent č. 3: „*Ted' už vím, že je to blbost, ale ze začátku třeba, že co když nám za měsíc zavolají a seberou nám ji. Když ještě vlastně čekáte na ten soud, vlastně v té předadopční fázi. A třeba taky v tom smyslu, že když bude večer brečet a my ji neuchlácholíme, to byly takový obavy.*“

Výzkumník: „*Co Vám nečinilo žádné potíže?*“

Respondent č. 3: „*Nic mi nečinilo, problémy, takže vlastně všechno jsem tak nějak zvládnul. Jsme na to čekali tak dlouho, že jsem si říkal, že to nemá cenu se zabývat, co by kdyby.*“

Výzkumník: „*Napadlo Vás někdy, že svoji roli osvojitele nezvládnete, tak jak jste si představoval?*“

Respondent č. 3: „*Asi ne, člověk byl tak nějak na všechno připravenej. Největší strach spíš z okolí, jak to vezmou, ale pak jsem si říkal, že nebudu přemýšlet o lidech, že kdo bude chtít, si stejně něco najde. Ale sám se sebou jsem problém neměl.*“

Výzkumník: „*Tak ted' už se zase dostáváme k otázkám, kde je mi jedno, kdo z Vás bude odpovídat. Dostali jste ze strany sociální pracovnice zabývající se náhradní rodinnou péčí dostatek informací?*“

Respondentka č. 3: „*Já myslím, že ano, ale já mám sama se sebou problém, že když jste takto někde, tak je těžký si všechno zapamatovat, takže pak jsme dohledávali na internetu.*“

Respondent č. 3: „*Navíc na internetu si přečtete ty zkušenosti, na úřadě vám řeknou proces, jak to bude vypadat a takto.*“

Výzkumník: „*Měli jste pocit, že jste se mohli na sociální pracovníci ve všem spolehnout?*“

Respondentka č. 3: „*Já bych řekla, že určitě. Třeba když jsme jeli v létě na dovolenou a my jsme ještě neměli rodný list, tak jsem volala paní Klementové, a ona ochotně poradila, co si s sebou máme za doklady vzít, kdyby náhodou se něco stalo.*“

Výzkumník: „*Řešili jste v průběhu procesu se sociální pracovníci nějaké konflikty?*“

Respondent č. 3: „*Vůbec nic.*“

Výzkumník: „*V čem nejvíce Vám sociální pracovnice pomohla?*“

Respondent č. 3: „*K tomu dítěti a s tím vyplňováním těch papírů, to taky určitě.*“

Výzkumník: „*Spolupracujete nyní stále s Vaší sociální pracovnící?*“

Respondent č. 3: „*My ted' máme zažádáno o druhé, takže jsme zase de facto žadatelé. Čeká nás zase další psychologický pohovor a ted' nám přišlo, že jsme byli zase zařazeni do té evidence čekatelů.*“

Výzkumník: „Řešíte aktuálně nějaké problémy, které souvisí s výkonem Vaší rodičovské role?“

Respondent č. 3: „Teď zkusíme školku a to je ten problém, že některý děti v tomhle věku, už se těšijou, protože doma už se nudijou, ale tady je to tak, že žena ji ten volnej čas věnuje celej a ona prostě nemá důvod chodit do školky, když to má všechno doma.“

Respondentka č. 3: „Já taky řeším teďka návrat do práce samozřejmě.“

Respondent č. 3: „Takový normální běžný starosti.“

Výzkumník: „Co Vám činilo obtíže v průběhu celého procesu osvojení?“

Respondent č. 3: „Snad jediné ten čas.“

Výzkumník: „Jak hodnotíte celý proces osvojení z hlediska náročnosti?“

Respondentka č. 3: „Je to etapa života.“

Respondent č. 3: „Proces je jednoduše ale časově náročnej, to čekání je dlouhý. Ale zase když tím procesem procházíte, tak máte pocit, že se něco děje.“

Výzkumník: „Takže to už jste zmínili, že uvažujete, že byste si osvojili další dítě a měli tak absolvovat vše znovu?“

Respondentka č. 3: „Ano.“

Výzkumník: „Proč chcete osvojit další dítě?“

Respondentka č. 3: „Abychom měli pro malou sourozence.“

Výzkumník: „Co byste doporučili potencionálním osvojitelům, kteří o osvojení přemýšlí?“

Respondent č. 3: „Rozhodnout se co nejdřív, protože pak čas kvapí.“

Respondentka č. 3: „Nenechat se odradit. Důležitý je to rozhodnutí.“

Respondent č. 3: „Pokud nemůžou mít děti a jdou na umělý oplodnění, tak s tím prvním oplodněním i podávat zároveň žádost. Vypovědět se ta žádost dá vždycky.“

Výzkumník: „Tak to je z otázek vše, mockrát Vám děkuji za rozhovor.“